ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΡΗΓΑ ΠΑΛΑΜΗΔΗ 4, ΤΗΛ. 30.297 ||| ΙΔΡΥΤΗΣ: Κ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ ||| ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝΤΩΝ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ||| ΣΑΒΒΑΤΟ 26 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Τοῦ Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑ

Μὲ μεγάλη πολυτέλεια καὶ πολὺ φροντισμένο παρουσιάζεται τὸ νέο βιβλίο τῆς κ. Νίκης Πέρδικα, ποὺ ἔχει τίτλο «Σκῦρος, τόμος Ι»· ὁ μέσα τίτλος δίνει μιὰ σαφέστερη ἰδέα τοῦ περιεχομένου: «ἐντυπώσεις καὶ περιγραφαί — ἱστορικὰ καὶ Λαογραφικὰ σημειώματα — ἤθη καὶ ἔθιμα — μνημεῖα τοῦ Λόγου τοῦ Λαοῦ»· στὸν πρόλογο, ἀκόμη πιὸ ἀναλυτικὰ θὰ μᾶς ἐξηγήσει ἡ συγγραφεὺς πώς ἀντίθετα μὲ τοὺς ἄλλους, ὅσοι ἀσχολήθηκαν μὲ τὴ Σκῦρο, δὲν ἔρχεται νὰ μᾶς δείξει μιὰν ἄποψη, μιὰν ἐντύπωση, μιὰ πλευρά, μιὰ στατικὴ παράσταση τοῦ νησιοῦ, ἀλλὰ τὴ ζωὴ τὴν ἴδια, ποὺ μόνο ἐκείνης ἡ γνώση ὁλοκληρώνει τὴ γνωριμία μας μὲ μιὰ χώρα, μὲ ἕναν τόπο: «τὴ Σκῦρο αὐτὴ τὴν ἄγνωστη καὶ τὴν ψυχὴ ποὺ τὴν ζωντανεύει, θὰ ἤθελα νὰ σᾶς γνωρίσω μὲ τὸ βιβλίο μου αὐτὸ σήμερα».

Ἔτσι, τὸ πρῶτο μέρος τοῦ βιβλίου, ὕστερα ἀπὸ ἕναν πρόλογο λυρικὸ κι ρητορικό, ἀποτελεῖται ἀπὸ «ἐντυπώσεις καὶ περιγραφές», ὅπου σμίγουν ἡ τοπογραφία καὶ ἡ ἱστορία μὲ λογῆς ἄλλες εἰδήσεις γιὰ τὴ ζωὴ τῶν Σκυριανῶν, γιὰ τὰ ἔθιμά τους, καὶ γίνεται μιὰ ἀμυδρὴ ἀπόπειρα νὰ διαφοροποιηθεῖ τὸ νησὶ καὶ οἱ κάτοικοί του ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ἑλληνικὰ νησιὰ καὶ τοὺς ἄλλους ὅλους νησιώτες. Τὸ δεύτερο μέρος εἶναι μιὰ συστηματικὴ συλλογὴ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ: μιὰ σύντομη εἰσαγωγὴ γιὰ τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα, κι κατόπι, μὲ τὴ σειρά, ἡ γέννηση, ἡ βάπτιση, ἡ παιδικὴ ζωή, τὰ παιγνίδια, ὕστερα ὁ γάμος, ὁ θάνατος, οἱ γιορτὲς καὶ τὰ ἄλλα περιστατικὰ ποὺ σημαδεύουν τὸ γύρισμα τῶν χρόνων, τὰ σχετικὰ μὲ τὸ σπίτι καὶ τὴ γυναῖκα, ἀρρώστιες, γιατροσόφια, ξόρκια, ἐπαγγελματικὰ ἔθιμα, ὅλα αὐτά, μὲ τὰ τραγούδια ποὺ τὰ συνοδεύουν, μὲ τὶς προλήψεις καὶ τοὺς αὐστηροὺς κανόνες τους. Τέλος, στὸ μέρος τοῦτο περιλαμβάνεται καὶ μιὰ μεγάλη συλλογὴ δημοτικῶν τραγουδιῶν. Δὲν ἔχω τὴν ἁρμοδιότητα νὰ κρίνω ἂν ὅλο αὐτὸ τὸ δεύτερο μέρος εἶναι καμωμένο σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες τῆς λαογραφικῆς ἐπιστήμης· ὅμως, ἡ κυρία Πέρδικα ποὺ εἶναι γνωστὴ καὶ ἀπὸ τὴν προγενέστερη συλλεκτικὴ λαογραφικὴ ἐργασία της, βραβεύθηκε γιὰ τὸ βιβλίο της ποὺ ἀναλύω ἐδῶ, μὲ εἰδικὸ λαογραφικὸ βραβεῖο ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία, ὥστε ἔχουμε ἕνα σημαντικὸ τεκμήριο γιὰ νὰ θεωροῦμε πρότυπη τὴ μελέτη αὐτή.

Κατὰ τοῦτο, λοιπόν, οἱ γενικώτερες παρατηρήσεις ποὺ θὰ εἶχα νὰ κάνω, δὲν ἀφοροῦν στὸ ἔργο τῆς κυρίας Πέρδικα, ἔργο ἄξιο κάθε τιμῆς, ἀλλὰ ἀγγίζοντας ζητήματα μεθοδολογικά. ἀφοροῦν σ' ἕνα πρόβλημα γενικώτατο κι αὐτὸ ποὺ πάντα πολὺ μὲ ἀπασχολεῖ. Θὰ ἔλεγα, δηλαδή, ὅτι τὸ βιβλίο αὐτό, τόσο ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς ἐμφανίσεως, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν ἄποψη τοῦ περιεχομένου, ἀποτελεῖ ἕνα τυπικὸ παράδειγμα ἑνὸς νοσήματος ποὺ τρώει τὴν νεοελληνικὴ πνευματικὴ ζωή· τόσο λίγο ἐπιμένουμε νὰ τὸ ἀνιχνεύουμε καὶ νὰ τὸ διώκουμε ὅπου φανερωθεῖ τὸ νόσημα τοῦτο, ὥστε ἀσφαλῶς παρὰ τὴν ἀναλυτικὴ περιγραφὴ ποὺ ἔδωσα, λίγοι ἀναγνῶστες θὰ τὸ διέγνωσαν: εἶναι νοθευμένο στὴ σύλληψή του ἕνα τέτοιο ἔργο· ὕστερα ἀπὸ ἕνα τέτοιο ξεκίνημα, ὅσες χάρες καὶ ὅσα προσόντα κι' ἂν ἔχει ἡ συγγραφεύς του, δὲν θὰ μπορέσει νὰ τὸ φέρει σὲ μιὰν ἀρτίωση, ὀργανική, φυσιολογική. Παρατηρεῖται, δηλαδὴ μέσα στὸ περιβόλι τῶν γραμμάτων μας, ὅ,τι παρατηρεῖται σὲ κάθε περιβόλι ἀπεριποίητο καὶ ἀμελημένο: τὰ εἴδη νοθεύονται καὶ ξεπέφτουν, ἀφομοιώνονται σὲ εἴδη μέτρια, χωρὶς ἀξία καὶ ἀρετή.

Τί πρόκειται νὰ ἔχουμε ἐδῶ; Λογοτεχνία ἢ ἐπιστήμη; σὲ ἄλλες περιστάσεις μποροῦν, φυσικά, νὰ συμβιβασθοῦν τὰ δυό, ὅπως σ' ἕναν Παπαρρηγόπουλο, ἤ, καθὼς μοῦ λέν, καὶ σὲ ἔργα ἄλλων ἐπιστημῶν, τῆς νομικῆς λ. χ., ὅπου ἡ τέχνη τοῦ λόγου ὑπηρετεῖ τὴν ἀκριβῆ γνώση καὶ τὴν αὐστηρὴ διατύπωσή της. Γιατὶ ὁ λόγος εἶναι ταυτόχρονα — δόξα καὶ κινδύνευμα — μοναδικὸ μέσον γιὰ τὴ μεταβίβαση τῶν γνώσεών μας, καὶ μονάδα αἰσθη-

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 5)

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΓΙΑ ΤΟ «ΛΕΩΝΗ»

Τοῦ ΓΙΩΡΓΟΥ ΘΕΟΤΟΚΑ

(Τὸ ἀκόλουθο σημείωμα περιλαμβάνεται στὸ νέο μυθιστόρημα τοῦ συνεργάτη μας κ. Γιώργου Θεοτοκᾶ, ποὺ κυκλοφόρησε αὐτὲς τὶς μέρες, καὶ εἶναι διαφωτιστικὸ γιὰ τὶς προθέσεις καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐκλεκτοῦ μυθιστοριογράφου):

Δὲν αἰσθάνουμαι βέβαια καμμιὰ ἰδιαίτερη εὐχαρίστηση νὰ φορτώνω τὰ βιβλία μου μὲ προλόγους ἢ ἐπεξηγηματικὰ σημειώματα. Συλλογιζουμαι ὅμως πώς, ὅταν ἔχει κανεὶς τὴν τάση νὰ γράφει βιβλία κάπως ἰδιότυπα, ποὺ δὲν προσαρμόζουνται ἐντελῶς στὶς καθιερωμένες στὸν τόπο του κατηγορίες τῆς λογοτεχνικῆς πεζογραφίας, εἶναι ἴσως ἀπαραίτητο νὰ δίνει στοὺς τριγυρινούς του μερικὲς ἐξηγήσεις γιὰ τὸ τί πάει νὰ κάνει. Τόσο μᾶλλον ποὺ, ὅπως παρατήρησα μερικὲς φορές, ἀρκετοὶ ἄνθρωποι ξενίζονται καὶ στενοχωριοῦνται μὲ τὰ γραψίματά μου κατὰ πρῶτο λόγο ἐπειδὴ δὲν ξέρουν πῶς νὰ τὰ κατατάξουν.

Γιὰ νὰ πῶ ὡστόσο ὅλη τὴν ἀλήθεια, ὅταν βάλθηκα νὰ γράφω τὸ Λ ε ω ν ή, δὲν ἤξερα πολὺ καλὰ τί ἀκριβῶς πήγαινα νὰ κάνω. Ἐκ τῶν ὑστέρων φυσικὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ λέει χίλια-δυὸ πράματα, ἀλλὰ τὴν ὥρα ἐκείνη τὸ μόνο ποὺ ἤξερα μὲ βεβαιότητα (καὶ μάλιστα δὲν μποροῦσα νὰ σκεφτῶ ἄλλο τίποτα) εἴτανε πώς ἄκουα τὸν Πόλεμο νὰ πλησιάζει.

Ἀνήκω στὴν πολυθρύλητη γενεὰ ποὺ πήγαινε στὸ σχολεῖο τὸν καιρὸ τοῦ πρώτου Μεγάλου Πολέμου καὶ ποὺ ἄρχισε νὰ σκέπτεται καὶ νὰ γυρεύει τὸ σκοπὸ τῆς ζωῆς της μέσα στὴ μεγάλη ὁμαδικὴ ἀνισορροπία, στὶς θολὲς καὶ ἀνεξήγητες ἀνησυχίες, στὶς παράφωνες μουσικὲς χοροῦ, στὴ μηχανοκίνητη, ὁρμητικὴ καὶ αἰσιόδοξη ποίηση τῆς λεγόμενης ἄλλοτε «μεταπολεμικῆς» ἐποχῆς. Ὅταν σχηματίστηκε μέσα μου ἡ πεποίθηση πώς ὁ Μεγάλος Πόλεμος ἐρχότανε ξανά, σὰν ἕνα κόκκινο σύννεφο, νὰ σκεπάσει τὸν κόσμο, βρέθηκα, ὅπως βέβαια καὶ πολλοὶ ἄλλοι συνομήλικοί μου, σὲ μιὰ κατάσταση ἀρκετὰ περίπλοκη.

Πρῶτα-πρῶτα αἰσθάνθηκα πώς εἴμαστε μιὰ γενεὰ σημαδεμένη ἀπὸ κάποια μοίρα, πώς δὲ χρησιμεύει σὲ τίποτα νὰ παραπονιέται κανεὶς ἢ νὰ διαμαρτύρεται ἢ νὰ προσπαθεῖ νὰ ξεχάσει, ἀλλὰ πώς εἶναι προτιμότερο νὰ τὸ πάρει κανεὶς ἀπόφαση ὅτι ἔτσι εἶναι τὰ πράματα, ὅτι εἴμαστε τὰ παιδιὰ μιᾶς μεγάλης ἱστορικῆς κρίσης ποὺ ὁρίζει ὅλη τὴ ζωή μας, ὅτι τὰ ὀνειροπολήματά μας, οἱ πράξεις μας καὶ τὰ ἔργα μας δὲ θὰ εἴτανε φυσικὸ νὰ ξεφύγουν ποτὲ ἐντελῶς ἀπὸ τὸν ἴσκιο ποὺ μᾶς σκεπάζει.

Αὐτὰ μοῦ φάνηκαν ὅλως διόλου πρόδηλα καὶ αὐταπόδειχτα. Ἀλλὰ συνάμα, ὅσο πληροφόρεα ὁλοένα γοργότερα ἡ ὥρα τοῦ καινούργιου ξεσπάσματος, αἰσθάνθηκα νὰ μὲ κυριεύει μιὰ ἔντονη νοσταλγία γιὰ τὰ χρόνια τοῦ πρώτου Μεγάλου Πολέμου, τῆς Ἀνακωχῆς καὶ τῆς Μικρασιατικῆς Ἐκστρατείας, μιὰ νοσταλγία κόσμων χαμένων καὶ μεγάλων ἱστορικῶν στιγμῶν, περεχμένη μὲ τὴ γλυκύτητα καὶ τὴν πικρία τῶν παιδικῶν καὶ ἐφηβικῶν ἀναμνήσεων, χωρὶς ὅμως νὰ μπορῶ πιὰ νὰ καταλάβω ἂν εἴτανε πραγματικὰ μιὰ νοσταλγία τῆς παιδικῆς ἡλικίας καὶ τῆς ἐφηβείας ἢ κάτι σὰ μιὰ παλιὰ ἀρρώστεια, κρυμμένη στὰ βάθη τοῦ ὀργανισμοῦ, ποὺ μιὰ μέρα ξανάρχεται στὴν ἐπιφάνεια ὑπὸ τὴν ἐπίδραση μιᾶς ἀλλαγῆς τῶν ἀτμοσφαιρικῶν συνθηκῶν.

Ὁ Λ ε ω ν ὴ ς εἶναι γέννημα αὐτῆς τῆς ψυχολογικῆς ἀνωμαλίας. Τὸν ἔγραψα, στὸ περιθώριο τῶν ἀληθινῶν ἀπασχολήσεων τῆς περιόδου ποὺ περνοῦμε, νιώθοντας ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ τὴν ἀνάγκη νὰ ξοδέψω τὰ συγκεχυμένα αὐτὰ συναισθήματα, ἐξωτερικεύοντας βιαστικὰ τὶς νοσταλγίες μου σὲ μορφὲς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀντικειμενικές, μεταπλάθοντας σπασμωδικὰ διάφορα πράματα ποὺ εἶδα ἢ ποὺ μοῦ φαίνεται πὼς εἶδα, ἀνακατώνοντας μὲ τυχαῖο τρόπο πρόσωπα πραγματικὰ καὶ πρόσωπα φανταστικά, κοντολογῆς χωρὶς πολὺ ξεκαθαρισμένες συγγραφικὲς προθέσεις.

Τὸ βιβλίο ὡστόσο ἔλαβε τελικὰ μιὰ κάποια μορφὴ καὶ μπορεῖ τώρα κανεὶς νὰ προσπαθήσει νὰ τοῦ βρεῖ ἕνα νόημα. Κοιτάζοντάς το μὲ κρύο μάτι, θὰ ἔλεγα ὅτι εἶναι ἕνα μικρὸ ἐξομολογητικὸ μυθιστόρημα, περίπου σὰν ἐκεῖνα ποὺ ἀγαποῦσαν οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς τοῦ ρωμαντισμοῦ, δηλαδὴ ἐξομολογητικὸ ὁρισμένων ψυχικῶν καταστάσεων ποὺ τείνουν νὰ πάρουν ἕνα χαρακτήρα ὁπωσδήποτε ἀντιπροσωπευτικό.

Συνήθως, στὰ βιβλία ποὺ ἔχω στὸ νοῦ μου αὐτὴ τὴ στιγμὴ καὶ ποὺ κάθε ἐνήμερος ἀναγνώστης τὰ μαντεύει, ὁ συγγραφέας, στηριζόμενος φυσικὰ στὴν ἀτομική του ἐμπειρία, ἱστοροῦσε μὲ τὸν τρόπο του τὴν ἐσωτερική ἐξέλιξη, τὴν ἀφήγηση τοῦ ψυχικοῦ σχηματισμοῦ ἑνὸς νέου, ποὺ παρουσιαζότανε, μέσα στὸ πλαίσιο μιᾶς ὁρισμένης ἐποχῆς, σὰν ἕνα εἶδος φορέας ψυχικῶν διαθέσεων καὶ ἀνησυχιῶν μὲ κάπως γενικὸ χαρακτήρα. Οἱ ρωμαντικοί, μὲ τὰ βιβλία αὐτά, γύρευαν κυρίως νὰ ἐκφράσουν, νὰ συνειδητοποιήσουν καὶ νὰ ἀναλύσουν τὴ χρόνια ψυχολογικὴ κρίση τῆς ἐποχῆς τους, τὸ περίφημο «mal du siécle». Ὑποθέτει κανεὶς ὅτι οἱ νέοι ἥρωες τῶν ἐξομολογητικῶν ἐκείνων ἀφηγημάτων ἀντιπροσώπευαν τὴν πιὸ εὐαίσθητη καὶ πιὸ συνει-

Η ΚΡΑΥΓΗ ΤΗΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗΣ

Τοῦ Γ. ΛΑΜΠΡΙΝΟΥ

Στὸν κόσμο δὲ γεννήθηκα γιὰ νὰ μισῶ μὲ ἄλλους
ἀλλὰ γιὰ ν' ἀγαπῶ!

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Ὦ, πῶς ξεπετάχτηκε προχτὲς ἡ κραυγὴ στὸ θέατρο τοῦ Ἡρώδη κι' ἀντιλάλησεν ὁ τόπος γύρω, σκέπασε τὸν ἱερὸ βράχο κι' ἁπλώθηκεν ὡς πέρα, μακρυὰ στὶς πολιτεῖες καὶ τὰ κάστρα τῶν ἀνθρώπων.

Ἕνα πλῆθος σιωπηλό, ἄλαλο, ἄκουγε μὲ κατα μέσα στὸν ἁπλόχωρον τόπο τοὺς βόγγους καὶ τὶς κραυγὲς τῆς Ἀντιγόνης. Ἡ μιλιά του ἦταν κομμένη μὰ ἡ ψυχὴ εἶχε ἀνεβεῖ στὸ στόμα, ἀναμμένη ἀπὸ λαχτάρα, ξεπνοισμένη ἀπὸ δίψα, ν' ἀκούσει τὸ λόγο ποὺ ἀποφασίστηκε στὸ ὅφμοβο ποὺ τὸ ἔχει τοῦ καιροῦ. Ἐκεῖ μπροστὰ καταμεσὶς στὸ ἡμικύκλιο τοῦ θεάτρου, κατάχαμα στὴν ξερὴ γῆς, ἡ θεατρίνα γονατιστή, μὲ δετὰ τὰ χέρια, λυμένα τὰ μαλλιά, ἔστελνε τὶς φωνές της στοὺς οὐρανοὺς, ἀλλοῦ σκληρὰ κι' ἀλλοῦ γαληνεμένα, σὰν παρακάλιο καὶ σὰ φοβέρα. Ἀπὸ τοὺς θρήνους γιὰ τὴ μοῖρα της, ἀπὸ τὸ νικημὸ ποὺ ἔπαθε στὸ πάλεμά της μὲ τοὺς ἀνθώπινους νόμους, ἀπὸ τὴν κακία καὶ τὸ μῖσος τῶν τρανῶν ποὺ τὴν ἐτύλιξαν ὅταν ἀσέθησε στὴν παράδοση καὶ τὶς βασιλικὲς θελήσεις, ξεπήδησε σπαραχτικὰ ἡ κραυγὴ γιὰ τὴν Ἀγάπη, χωρὶς νὰ πάρει ἀπόκριση ἀπὸ κανέναν, σὰν ἀστραπὴ ποὺ σκίζει τὰ πηχτὰ σκοτάδια, κ' ὕστερα χάνεται.

Δὲν ἦρθε στὸν κόσμο γιὰ νὰ θλίψει καρδιές, νὰ πατήσει ζωές, ν' ἀνάψει ἔχθρες, νὰ μισήσει, νὰ ξεκληρίσει γενιές, ἀλλὰ μονάχα ν' ἀγαπήσει, νὰ χαρεῖ τὴ ζωή, τοὺς ἀνθρώπους, νὰ πασχίσει γιὰ τὸ καλό τους, νὰ γιάνει τοὺς πόνους τους, νὰ ἰδεῖ τὴ γαλήνη ν' ἁπλώνεται στὴ ζήση τους. Δὲ μπόρεσε καὶ πέφτει νικημένη, ἀφανισμένη, χωρὶς λύπηση, χωρὶς τὸ δάκρυο ἑνὸς δικοῦ, χωρὶς τὴ συμπόνια τῶν ἀνθρώπων.

Ἀλλὰ τί θὰ μποροῦσες νὰ κάνεις, ἐσὺ μονάχη, βαρυόμοιρη, μπρὸς σὲ κατάκλειστες πόρτες, σὲ παράθυρα σιδερόφραχτα ποὺ δὲν ἀνοίγουν καὶ δὲ σπάνε στὴ μαγικὴ δύναμη τῆς φωνῆς σου. Ἔπεσες ἀπάνω στὰ τείχη. Πόσοι ἄλλοι μέσα στοὺς αἰῶνες δὲ βροντοφώναξαν τὸ λόγο σου, δὲν πρόταξαν τὰ στήθεια τους θαρρετὰ νὰ τὸν ὑπερασπίσουν κι' ἔπεσαν νικημένοι, χαμένοι, μπρὸς στὸ ἀκατάλυτο αὐτῶν τῶν τειχῶν.

Αὐτὴ ἡ βασανισμένη ζωὴ τῶν πλασμάτων τῆς γῆς, ποὺ τὴν ἀντίκρυσες καὶ σὺ σ' ἕνα ἀγωνιῶν γύρισμα τῆς ἀνθρώπινης τραίρας, ἀπὸ τὸ λίκνο της ὡς τὰ σήμερα, εἶναι πλημμυρισμένη ἀπὸ κραυγὲς ἀπελπισμένες γιὰ τὴν Ἀγάπη, γιὰ τὸ δικό σου τὸ λόγο. Βραχνάδες κακοὶ ποὺ αἰῶνες πλακώνουν τὴ μίζερη ἀνθρώπινη μοῖρα καὶ δὲν ἀφίνουν νὰ πάρει τὴν ἐλεύθερη ἀνάσα της, φράζοντας τὰ στόματα μὴν τύχει κι' ἀκουστεῖ καὶ ταράξει τοὺς ἀγέρηδες ἡ κραυγή σου. Ὅλο αὐτὸ τὸ ἀδιάκοπο πάλεμα γίνεται στὴν πλάση, πότε ν' ἀκούγεται καὶ πότε νὰ στομώνεται ὁ λόγος τῆς Ἀγάπης, πότε τ' ἀνθρώπινα πλάσματα νὰ ταράζουνται στὸ ἄκουσμά της καὶ πότε ἡ σιγαλιὰ τοῦ τάφου ν' ἁπλώνεται στὴν ἀμίλητη, παντέρημη γῆς.

Φέρνω στὸ νοῦ μου παλιὲς ἐποχὲς ἀπὸ τὰ θαμπὰ βάθη τῶν αἰώνων, παλιὰ γραφτὰ θαμμένα στὴ σκόνη τοῦ χρόνου, ὀνόματα παλιά, ποὺ στέκεσαι μπροστά τους μὲ δέος κι' ἀναρωτιέμαι ἂν ὁ ἄνθρωπος θὰ πάψει ποτὲς ν' ἀπογυρεύει τὴν παρουσία καὶ τὸ λόγο τους,

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 10)

ΔΙΟΓ ΝΤΑΒΙΣ: «Μεταλλωρύχοι»

Οἱ ΝΕΟΙ ΜΑΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΝΑΣΟΣ ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ

Τοῦ Γ. ΠΕΡΑΣΤΙΚΟΥ

ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Ἡ πρώτη ἐντύπωση ποὺ δίνει ἡ γνωριμία τοῦ κ. Νάσου Χρηστίδη, εἶναι πὼς πρόκειται γιὰ ἕναν ἄνθρωπο τοῦ κόσμου. Κομψός, λεπτοκαμωμένος, μὲ τὸν ἀέρα τοῦ νέου ἀντρα, ποὺ κινεῖται ἀνετα ἀνάμεσα στοὺς ὁμοίους του, ὁ συγγραφέας τῆς «Εὐτυχίας», εἶναι ὁ χαρχτηριστικὸς τύπος τοῦ Πρωτευουσιάνου. Ἄς μὴ νομιστεῖ, ὅμως, πὼς ἡ ἐμφάνιση αὐτὴ συνοδεύεται καὶ μὲ τὴν... ἀπαραίτητη πόζα, ποὺ συνηθίσαμε νὰ βλέπουμε σὲ παρόμοιους ἀνθρώπους. Κάθε ἄλλο μάλιστα. Ὁ κ. Χρηστίδης, εἶναι, ἀπεναντίας, ἕνας ἁπλὸς ἄνθρωπος, ὅλο νεότα καὶ ζωή, δραστήριος, καταδεχτικὸς καὶ γλυκομίλητος, μὲ μιὰ φυσικὴ εὐγένεια, ποὺ τὸν κάνει ἀκόμα περισσότερον ἀξιάγαπητο, ὅσο τὸν συναναστρέφεσαι στενότερα καὶ τὸν γνωρίζεις καλύτερα. Οἱ ἰδέες του γιὰ τὴ ζωὴ καὶ γιὰ τὴν τέχνη, γιὰ τοὺς συναδέλφους του καὶ γιὰ τὰ ζητήματα γενικὰ ποὺ ἀπασχολοῦν κάθε μορφωμένον ἄνθρωπο στὸν κόσμο μας, παρουσιάζουνε ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρον, ἀλλά, πρὸ πάντων, διακρίνονται ἀπὸ μιὰ ζωντάνια καὶ κατανόηση τῶν πραγμάτων ἀξιοσημείωτη.

Αὐτὸ ὅμως δὲν μοῦ προκαλεῖ μεγάλην ἔκπληξη, γιατὶ παρ' ὅλο ποὺ ὁ κ. Χρηστίδης κατατάσσεται, τυπικά, στοὺς «νέους» μας συγγραφεῖς, ἐν τούτοις δὲν εἶναι καὶ τόσο νέος, μήτε στὴν ἡλικία, μήτε στὴ φιλολογικὴ ἐμφάνιση, πρᾶγμα ποὺ τὸ λίγοι ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς ἀναγνώστες τῶν μυθιστορημάτων τοῦ τὸ ξέρουν. Καθώς ξέρω, ἀπὸ ξεφυλλίσματα παλιῶν ἐντύπων — ποὺ μοῦ εἶναι ἔνα... μικρὸ πάθος! — πρωτοφάνηκε στὰ Γράμματα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ «Νουμᾶ», γιὰ νὰ ριχτεῖ ἀμέσως σὲ μιὰν ἔντονη πνευματικὴ δράση, ποὺ ἀρριότερος καὶ σημαντικότερος καρπός της ἦταν ἡ ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ «Μούσα» — στὴ διεύθυνση τοῦ ὁποίου συμμετέχει καὶ ὁ ἐκλεκτὸς συνεργάτης μας κριτικὸς κ. Ἰ. Μ. Παναγιωτόπουλος — ἕνὸς περιοδικοῦ ποὺ σημείωσε σταθμὸ στὴν Ἱστορία τῶν νεοελληνικῶν ἐντύπων καὶ ἄφησεν ἀγαθὲς ἀναμνήσεις σ' ὅσους εἶχαν παρακολουθήσει τὴν πορεία του.

Ἀπὸ τὶς στῆλες τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ ἐμφάνισε τὴν περισσότερην ἐργασία του κείνης τῆς ἐποχῆς — γύρω ἀπὸ τὸ 1920 — ὁ κ. Χρηστίδης. Δηλαδὴ δηηγήματα, ἀποκαλυστικά. Γιατὶ τὸ ταλέντο τοῦ συγγραφέα κατευθύνθηκε ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς πρὸς τὸν πεζὸ λόγο. Ὕστερα ὅμως ἔγινε κάτι περίεργο κι' ἀνεξήγητο κάπως. Δεκαπέντε ὁλόκληρα χρόνια, ὁ κ. Χρηστίδης ἔπαψεν ἐντελῶς νὰ γράφει, ἀποσύρθηκεν ἀπὸ κάθε κίνηση, καὶ. κατὰ ἕναν τρόπο... ξεχαστηκε, παρ' ὅλη τὴν τόσο καλὴν ἀρχὴ ποὺ εἶχε κάμει. Τὸ γεγονὸς ὅμως αὐτὸ εἶχε καὶ τὰ καλά του. Ὅταν, πρὶν τρία χρόνια, ὁ κ. Χρηστίδης ξαναφάνηκε στὰ Γράμματά μας, μὲ τὸ μυθιστορημὰ του «Εὐτυχία», ἤτανε πιὰ ἕνας συγκροτημένος κι' ἔμπειρος συγγραφέας, μὲ ξεκαθαρισμένες ἰδέες καὶ ἐπιδιώξεις, ἔτσι ὥστε νὰ κινήσει τὴν προσοχὴ ἀπὸ τὸ πρῶτο του βιβλίο πρᾶγμα ποὺ τὸν ἔκαμε νὰ προχωρήσει καὶ στὸ δεύτερο — πάλι μυθιστόρημα τὸ «Μιὰ γυναῖκα χωρὶς ἔρωτα» — καὶ στὸ τρίτο — τὸ μυθιστόρημα «Κατερίνα», ποὺ κυκλοφόρησε μόλις αὐτὲς τὶς μέρες — μὲ περισσότερην ἄνεση κι' ἐμπειρία.

ΕΝΑΣ ΠΑΙΔΙΑΤΙΚΟΣ ΕΡΩΤΑΣ

Καθισμένοι στὴ γωνιὰ ἑνὸς κοσμικοῦ κέντρου, μιὰ Κυριακὴν ἀπόγευμα, συζητοῦμε μὲ τὸν φίλο συγγραφέα γιὰ χίλια-δυὸ ζητήματα, βρίσκοντας σύγχρονα τὴν εὐκαιρία ἀπ' αὐτὴ τὴ συζήτηση νὰ γνωριστοῦμε καλύτερα καὶ ν' ἀνταλλάξουμε γενικότερες σκέψεις γιὰ τὰ πράγματα ποὺ μᾶς ἀπασχολοῦν. Ὁ κ. Χρηστίδης μοῦ ἀναπτύσσει τὶς γνῶμες του καὶ θλέπω πὼς εἶναι κατατοπισμένος ὲ ὅλα, πὼς παρακολουθεῖ ἀπὸ κοντὰ τὴ φιλολογία μας κι' ἔχει νὰ διατυπώσει ἐνδιαφέρουσες ἀπόψεις γι' αὐτήν. Ἄς ταχτοποιήσουμε ὅμως μὲ τὴ σειρὰ τὶς σχετικὲς ἀπαντήσεις του.

—Γεννήθηκα στὰ 1901 στὴν Ἀθήνα — μοῦ λέει — ὅπου ἐπίσης περασα καὶ τὰ παιδικά μου χρόνια. Ἀναμήσεις ἀπ' αὐτὰ δὲν ἔχω ἔξω ἀπὸ ἕναν παιδιάτικον ἔρωτα γιὰ μιὰ γειτονοπούλα μου, μεγαλείτερή μου κάπως, ποὺ καθόταν σὲ μιὰν αὐλὴ ἑνὸς φτωχοσπιτου ἀπέναντι στὸ δικό μας. Εἴτανε ἕνα χλωμο, συμπαθητικὸ κορίτσι, μὲ ὡραῖα μεγάλα μαῦρα μάτια, ποὺ κάρφωνε κάθε πρωὶ τὸ θλέμμα τους κατὰ τὸ παράθυρό μου. Κείνη τὴν ὥρα πότιζε τὰ λουλούδια της ποὺ πλημμύριζαν τὴν ἀντικρυνὴ αὐλή. Δεν εἴχαμε μιλήσει σχεδὸν ποτὲ — δὲν τὸ ἐπιδίωξα καθόλου. "Αλλωστε ἤμουν τόσο μίκρὸς (νομίζω δώδεκα, τὸ πολὺ δεκατριὼ χρονῶν), ποὺ δὲν τολμοῦσα νὰ κάνω τίποτ' ἄλλο ἀπ' τὸ νὰ κοιτάζω ἁπλῶς αὐτὰ τὰ δυὸ μαῦρα μάτια. Μοῦφερνε τὸσην ἀναστάτωση κάθε πρωὶ αὐτὸ τὸ θλέμμα ποὺ ἔρριχνε πρὸς τὸ παράθυρό μου, μοῦ γέμιζε τὴν ψυχὴ μὲ τόσα ἀνεξήγητα κὶ ἀλλόκοτα συναισθήματα, ποὺ μοῦ εἶναι ἀδύνατο καὶ τώρα ἀκόμα νὰ τὰ ἐξηγήσω καὶ νὰ τὰ περιγράψω. Ὕστερα ἀπὸ ἕνα-δυὸ χρόνια, θαρῶ, φύγανε ἀπὸ κείνη τὴν αὐλή. Τὴν ἡμέρα ποὺ εἶδα τὰ φτωχοπράματα ποὺ ἀποτελοῦσαν τὸ νοικοκυριό τους, νὰ φορτώνουνται στὸ κάρρο, κάτι σφίχτηκε μέσα μου... Τὸ ἄλλο πρωΐ, ἡ αὐλὴ ἦταν ἄδεια: οὔτε ἕνα πράσινο φυλλαράκι δὲ χαλοῦσε πιὰ στὴν αὐλὴ τῆς γειτόνισσας...

—Πότε πρωτογράψατε;

—Ἀπὸ πολὺ μικρὸς μουτζούρωνα χαρτιά. Ἔγραφα κρυφὰ ἀπ' τοὺς δικούς μου, στὴ σοφίτα τοῦ σπιτιοῦ μας, ποὺ εἶχε ἀπέναντί της τὴν Ἀκρόπολη, πότε στίχους, πότε κάτι πεζὰ τραγούδια. Ἔνοιωθα πὼς ἦταν ἀνάγκη νὰ γίνει αὐτό. Στὴ δεύτερη τάξη τοῦ Γυμνασίου, νομίζω, τόλμησα νὰ ἐμφανίσω σὲ δυὸ τρεῖς φίλους μου μερικὰ ἀπ' τὰ γραφίματά μου κι' ὅλοι, θυμοῦμαι, πὼς μ' ἐνθαρρύνανε.

—Καὶ δημοσιεύφατε;

—Δημοσίεψα γιὰ πρώτη φορὰ ἕνα διήγημὰ μου μὲ τὸν τίτλο «Εὔα» σὲ ἕνὰ περιοδικὸ «Νουμᾶς», στὰ 1919.

Τ' ΟΝΕΙΡΟ ΤΟΥ

Ἡ γωνιὰ ὅπου καθόμαστε εἶναι ἀρκετὰ ἥσυχη, παρ' ὅλη τὴν Κυριακάτικη κίνηση τοῦ κέντρου, κι' ἔτσι ἡ συνομιλία μας συνεχίζεται ἀπρόσκοπτα. Καὶ προχωροῦμε στὴν... κανονικὴ αὐτὴν ἀνάκριση, μὲ τὸν καθιερωμένο πιὰ ρυθμό.

— Ποιὸ σύστημα κρατᾶτε στὴν ὀργασία σας; τὸν ρωτῶ.

— Προτιμῶ νὰ γράφω — μοῦ λέει — τὸ θράδυ, ὕστερ' ἀπ' τὸ δεῖπνο, γιατὶ ...δὲ μοῦ μένουν ἄλλες ὧρες ἐλεύθερες ἀπ' τὴ δουλειά μου. Ὑπάρχουν θραδυὲς ποὺ ἐργάζομαι ἀμέσως μετὰ τὸ δεῖπνο ὡς τὶς μιὰ ἢ δυὸ μετὰ τὰ μεσάνυχτα. Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειώσετε καὶ κάτι παράξενο ποὺ μοῦ συμβαίνει: Δὲ μπορῶ νὰ γράφω ὅλες τὶς ἐποχὲς τοῦ χρόνου. Ἀοῦ ἔρχεται κατὰ τὰ μέσα μὲ τέλη Ὀκτωβρίου καὶ τελειώνω γύρω στὸ Πάσχα. Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα μοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ πιάσω πέννα στὰ χέρια μου. Ἐκεῖνο ποὺ κάνω μονάχα εἶναι ὅτι τακτοποιῶ καὶ διορθώνω ποὺ καὶ ποὺ τὰ γραπτά μου, ἐνῶ σύγχρονα σχεδιάζω στὸ κεφάλι μου, γιὰ πολλοὺς μῆνες, τὴ μελλούμενη ἐργασία μου.

—Ἔχετε τέτοιαν ἐργασία, ἀνέκδοτη;

—Ἀνέκδοτη ἐργασία δὲν ἔχω, ἐκτὸς ἀπὸ μιὰ σειρὰ τραγουδιῶν, ποὺ δὲ σκέπτομαι νὰ τὰ ἐμφανίσω.

—Καὶ οἱ προσωπικές σας προτιμήσεις;

—Δὲν ἔχω προτίμηση σὲ κανένα ἀπ' τὰ ἔργα μου. Τὰ ἀγαπῶ ὅλα τὸ ἴδιο.

—Λογαριάζετε νὰ γράψετε τίποτα καινούργιο τώρα γρήγορα;

—Πρὸς τὸ παρὸν τίποτα. Νομίζω πὼς ἐφέτος τὸ χειμώνα δὲ θὰ μπορέσω νὰ γράψω τίποτα. Αἰσθάνομαι πὼς μ' ἔχει ἐπηρεάσει ἡ ἀθεσιότητα τῶν καιρῶν ποὺ περνοῦμε.

—Δὲν ἔχετε, λοιπόν, δημιουργικὰ δνειρα γιὰ τὸ μέλλον;

—Αὐτὸ εἶναι μεγάλη κουβέντα... Ἕνα ὄνειρο ἔχω: Νὰ γράψω ἕνα θιβλίο κάποτε ποὺ νὰ διαθαστεῖ ἀπ' ὅλους τοὺς "Ελληνες!

ΠΡΟΤΙΜΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ

—Ποιοὺς συγγραφεῖς καὶ ποιὰ ἔργα ἀπὸ τὴν παγκόσμια λογοτεχνία προτιμᾶτε;

—Ἀγαπῶ ὅλους τοὺς μεγάλους συγγραφεῖς κι' ὅλα τὰ μεγάλα ἔργα. Ἀνάμεσα στὸ πλῆθος αὐτὸ τῶν συγγραφέων ποὺ μπορεῖ νὰ χωρέσει σ' αὐτὴ τὴν ὁποδιαίρεση, ξεχωρίζω τρεῖς, ποὺ τοὺς προτιμῶ ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους: τὸν Ντοστογιέφσκι, τὸν Ζολὰ καὶ τὸν Χάμσουν. Τὸ εἶπαν καὶ κάποτε ἄλλοτε αὐτό, ὲ μιὰ συνέντευξη ποὺ μοῦ πῆρε τὸ περιοδικό σας.

—Οἱ ἀντιλήψεις σας γιὰ τὴν τέχνη;

—Στὴν Τέχνη πρέπει νὰ δίνεται κανεὶς ὁλόκληρος. Πρέπει νὰ κάνει πολλὲς ἀθαρίες κανένας ἀπ' τὴ ζωή του, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ ἐξυπηρετήσει αὐτό τὸ ὑψηλὸ λειτούργημα ποὺ λένε «Τέχνη». Ὅσο γιὰ τοὺς συγγραφεῖς, στὸν τόπο μας, εἶναι ἡ πιὸ παραγνωρισμένη τάξη. Κυκλοφοροῦμε ἀνγκόγκνιτο καὶ δὲ γνωριζόμαστε οὔτε κὰν μεταξύ μας. Τὸ κοινό; Αὐτὸ εἶναι ἀνύπαρκτο καὶ ἀνυποψίαστο. Γιατὶ δὲ μπορεῖ νὰ εἰπωθεῖ Κοινὸ (μὲ μεγάλο κάπα), οἱ 500 ἢ 1.000 ἔστω ἄνθρωποι ποὺ θὰ ἀγοράσουν ἕνα καλὸ θιβλίο σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Ἔχει χαλασμένα χοφστα τὸ κοινό. Τὸ πρόθλημα θὰ λυνότανε ἂν πιάναμε νὰ γράφουμε ὅλοι ὀκίτσα ἀπ' τὸ Πταισματοδικεῖο...

—Νομίζετε πὼς ἡ ἐποχή μας εἶναι τέτοια ποὺ νὰ ἐπιτρέπει στὸν καλλιτέχνη νὰ ὁλοκληρώσει τὸ ἔργο του;

—Νομίζω πὼς ὅλες οἱ ἐποχὲς εἶναι κατάλληλες ὥστε νὰ ἐπιτρέπουν νὰ ὁλοκληρώσει ἕνας συγγραφεὰς τὸ ἔργο του. Φτάνει νὰ αἰσθάνεται τὴ δύναμη νὰ τὸ κάνει αὐτό.

—Γενικά, ποιὲς εἶναι οἱ ἀντιλήψεις σας γιὰ τὴν ἐποχή μας;

—Οἱ ἀντιλήψεις μου γιὰ τὴν ἐποχὴ μας μποροῦν νὰ ἐκφραστοῦν μονολεκτικά: Σιγή. Ἄς σωπάσουμε κι' ἄς περιμένουμε. Εἶναι τὸ καλύτερο ποὺ ἔχουμε νὰ κάνουμε. Ἀλλωστε, μιὰ θεθιασμένη κρίση γιὰ τὴν ἐποχὴ ποὺ περνᾶμε, δὲν ξέρω κατὰ πόσο θὲ θὰ ἦταν παράπολλη καὶ παιδαριώδης. "Οσο γιὰ τοὺς πνευματικοὺς ἀνθρώπους, αὐτοὶ προσκαθοῦν παντοῦ καὶ πάντοτε ν' ἀγωνιστοῦνε τὸν ὡραῖον ἀγῶνα τους. Μοχθοῦνε, ὅπως πρέπει νὰ μοχθοῦνε πάντα.

—Πῶς θλέπετε τὴ λογοτεχνία τοῦ τόπου μας;

—Νομίζω πὼς ἡ λογοτεχνία τοῦ τόπου μας εἶναι πολὺ σημαντική. Προπάντων ὅταν λάθει κανεὶς ὑπ' ὄψη του, πὼς μονάχα ἑκατὸ χρόνια ἔχουν περάσει ἀπ' τὸν καιρὸ ποὺ ἐλευθερώθηκε αὐτὸς ὁ τόπος.

—Ἐμπνεόσαστε περισσότερο ἀπὸ τὴ ζωὴ ἢ ἀπὸ τὰ θιβλία;

—Ἐμπνεόσαστε μόνο ἀπ' τὴ ζωή — σχεδὸν δὲ μπορῶ νὰ καταλάθω πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐμπνευσθεῖ κανεὶς ἀπ' τὰ θιβλία. "Αν δὲν τὸ ζήσει κανεὶς κάτι, δὲ μπορεῖ νὰ τὸ πεῖ. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀντληψή μου.

Στὴν ἐρώτηση, ποιὸ θιβλίο διάθασε περισσότερο τὸ λοιπόν, ὁ κ. Χρηστίδης μοῦ ἀπαντᾶ ἀδίστακτα:

—Τὰ «Μυστήρια» τοῦ Κνοὺτ Χάμσουν.

Καὶ φτάνουμε στὶς τελευταῖες ἐρωτήσεις

—Εἴσαστε εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν ἐποχή μας ἢ θὰ θέλατε νὰ ζούσατε σὲ μιὰν ἄλλην ἐποχὴ καὶ σὲ ποιά;

—Εὐχαριστημένος ἀπ' τὴν ἐποχή μας δὲν εἶμαι. Θὰθελα νὰ ζοῦσα σὲ μιὰν ἐποχὴ ποὺ θὰ συνέθαιναν τὰ ἑξῆς περίεργα. Π. χ. Νὰ μὴ γινότουσαν ποτὲ πόλεμοι, νὰ εἴτανε τὸ ἀκριθὸ τὸ ἀνθρώπινο αἷμα. Κι' ἀκόμα, ἂν ἦταν δυνατόν, στὴν ἐποχὴ ποὺ θὰ παύανε οἱ γυναῖκες νὰ λένε ψέματα... "Οπως θλέπετε, δὲ ζητάω λίγα πράματα...

—Ποιὰ εἶναι ἡ θαθύτερη πίστη σας γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα;

—Πιστεύω πὼς ἡ ἀνθρωπότητα, παρ' ὅλον αὐτὸ τὸ χαλασμὸ ποὺχει ξεσπάσει ἀπάνω της, θὰ μπορέσει σιγὰ-σιγὰ νὰ ξελεκιαστεῖ ἀπ' τὰ αἵματα, θὰ ἐπουλώσει τὶς πληγές της καὶ θὰ ξανάθρει πάλι τὸν προορισμό της. Ἐγὼ πιστεὺω πὼς ὅστε ἀπ' αὐτὸν τὸν πόλεμο, ὁ ἄνθρωπος γενικὰ θὰ γίνει πιὸ καλός, πιὸ κοινετικός. Ἔτσι νομίζω κ' ἔτσι εὔχομαι.

Μιὰ ἐλπίδα καὶ μιὰ εὐχή, ποὺ τὶς ἐπικροτεῖ ὁ κεθέναος.

Γ. ΠΕΡΑΣΤΙΚΟΣ

ὑπῆρ νεολαία τοῦ καιροῦ, ποὺ ζοῦσε τὴν «ἀρρώστεια τοῦ αἰώνα» βαθύτερα καὶ ἐντονότερα ἀπὸ τὸ πλῆθος.

Ἀπὸ τοὺς ρωμαντικοὺς τοῦ 1830 ὡς ἐμᾶς ἄλλαξε βέβαια ὁ ρυθμὸς τῶν πραγμάτων. Ἐμεῖς εἴμαστε ἀλλιώτικοι. Κ' ἡ δική μας «ἀρρώστεια τοῦ αἰώνα», ποὺ σημειώθηκε συχνὰ ἢ ὅπαρξή της χωρὶς ὅμως νὰ ξεκαθαριστεῖ ἀκόμα ἡ φύση της, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἔχει ἕνα νόημα βασικὰ διαφορετικὸ ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ ἔθιναν στὴν ἴδια ἔκφραση οἱ ρωμαντικοί. Τὸ παραδειγμὰ τους δῶς, ἡ μανία τους νὰ σκαλίζουν μέσα σὲ μιὰ «ἀρρώστεια» τοῦ εἴδους αὐτοῦ, δὲ νομίζω ὅτι εἶναι δυνατὸ νὰ μᾶς θλέψει περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι εἴμαστε κιόλας θλαμένοι.

Ὁ Λεω ν ἤ ς, μὲ τὰ ὅσα μέσα διαθέτει, ἱστορεῖ κι' αὐτὸς κατὰ ἕνα τρόπο τὴν ψυχικὸ σχηματισμὸ ἑνὸς παιδιοῦ τοῦ 20οῦ αἰώνα, τὸ πέρασμά του ἀπὸ τὴν παιδικὴ στὴν ἐφηβικὴ ἡλικία καὶ τὴν ἄνθηση τῆς ἐφηβικῆς του ζωῆς, περιγράφει μιὰ ὄψη τῆς ἐφηβικῆς κρίσης. Καὶ μπορεῖ νὰ παρατηρήσει κανεὶς ὅτι κάθε ἄνθρωπος ποὺ ζεῖ ὁπωσδήποτε συνειδητὰ ἔχει μιὰ ὁριομένη πείρα ἀπὸ τὴν κρίση τῆς ἐφηβείας κ' εἶναι ἱκανὸς νὰ πεῖ κάτι δικό του ἀπάνω στὸ αἰώνιο αὐτὸ θέμα. Στὴν περίπτωση ὅμως ποὺ μὲ ἀπασχολεῖ ἐδῶ, ἡ κρίση αὐτὴ ἐκθηλώνεται μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα τῶν μεγάλων ἱστορικῶν κρίσεων. Ὁ ἔφηβος τοῦ βιβλίου μου ἔκανα τίποτα τὸ τελειωμένο καὶ τὸ ἄρτιο, κάνω ὅ,τι περνᾶ ἀπὸ τὸ χέρι μου. Προσπαθῶ νὰ ἐκφράσω αὐτὸ ποὺ νιώθω ὅπως μπορῶ, μὲ ὁποιο τρόπο μοῦ βολεῖ περισσότερο σὲ κάθε στιγμή, ἄλλοτε μὲ μέσα ποὺ φαίνουνται σοβαρὰ καὶ ἄλλοτε μὲ μιὰ γλώσσα ποὺ πλησιάζει μάλλον τὴ γλώσσα τῶν παιδιῶν.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΘΕΟΤΟΚΑΣ

ΑΙΣΧΥΛΟΥ

ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ

Β'

(Σὰ προηγούμενο φύλλο ἐδημοσιεύτηκε ἀπόσπασμα τῆς μετάφρασης, ποὺ παρλαμβάνει ὁλόκληρο τὸ μέρος τῆς τραγωδίας, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ προλόγου ὡς τὸ πρῶτο Στάσιμο τοῦ χοροῦ. Ἀπὸ ἀπόσπασμα ποὺ δημοσιεύσαμε σήμερα παρελαμβάνεται ἡ συνέχεια, ἀπὸ τὸ ποίημα ὡς τὸ δεύτερο Στάσιμο. Στὴν Πάροδο τοῦ χοροῦ, ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ προηγούμενο φύλλο νὰ γίνει ἡ ἑξῆς διόρθωση: ἡ ἕβδομη στίχος:

οἱ θεσμοὶ τῶν θεῶν τάρα ὅλων

νὰ διορθωθεῖ:

οἱ βωμοὶ τῶν θεῶν τάρα ὅλων.)

ΧΟΡΟΣ
(ΠΡΩΤΟ ΣΤΑΣΙΜΟ)

Ὦ Δία βασιλιᾶ καὶ Νύχτα ξελογιάστρα
μὲ τὶς περίσσιες ὠμορφιές, ὁπῶχες
τὰ δίχτυα ρίξε ἀσύντριφτης ἀπόχης
στῆς Τροίας τοὺς πύργους καὶ τὰ κάστρα!
Νὰ μὴ μπορεῖ μήτε μεγάλος νὰ γλυτώνει
μήτ' ἄγουρος κανένας νὰ ξεφύγει
τὸ βρόχι π' ἄπλωσε ἡ σκλαβιὰ καὶ τοὺς τυλίγει,
κι' ὅλους πεσκέσι γιὰ τὸ χάρο τοὺς μαζώνει.

Ὦ ξένιε Δία, τὴ δύναμή σου προσκυνῶ
ποὺ χρόνια ἐτέντωνες τὸ δυνατὸ δοξάρι
μήτ' ἄκαιρα νὰ σκάσει στὸ κενό,
μήτ' ἀστοχα νὰ πάει στὸν οὐρανό,
ἀλλὰ νὰ βρεῖ ἡ σαΐτα του τὸν Πάρη!

ΣΤΡΟΦΗ Ι

Τοῦ Δία τὸ χέρι, βαρὺ ποδόναι
ἔχουν νὰ δοῦν κι' ἔχουν νὰ ποῦνε·
τὴν ὀργητά του μαρτυράει
ἡ συφορὰ ποὺ τοὺς χτυπάει.
Κι' ἂς λένε κάποιοι πὼς θ' ἀφήκει
ἀπλέρωτους ἡ θεία του δίκη
ὅσους τυχὸν ἀποκοτᾶνε
καὶ τὰ ἱερὰ λαχτοπατᾶνε.
Θάρθ' ἡ Κατάρα θυγατέρα
τόλμης ἀτόλμητης, μιὰ μέρα,
τῶν πολυξιππασμένων νὰ γκρεμίσει
τὰ σπίτια ὁποὺ χρυσάφι ἔχουν γεμίσει.
Μὰ πιὸ καλὸ τὸ μετρημένο
κι' ἔξω ἀπὸ φόβο εἶναι μαζί,
κι' εἶν' ἀρκετὸ στὸ μυαλωμένο
ὅσο τοῦ φτάνει γιὰ νὰ ζεῖ.
Γιατὶ κανένα μετερίζι
δὲ θὰ γλυτώσει ἀπ' τὸ χαμὸ
τὸν πλουτογόρταστρο ἀμπελο ὁποὺ λαχτίζει
τῆς Δίκης τὸν ἐφτάψηλο βωμό.

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗ Ι

Καταραμένο πόθο ἀνάβει
μέσα του τῶν φρενῶν ἡ βλάβη,
κι' ἄβουλο τονὲ σπρώχνει στὸ γκρεμό·
καὶ πιὰ δὲν ἔχει τότε γιατρεμό.
Δὲν κρύβεται μὰ φεγγολαμπαδιάζει
σὰν τὴ φωτιὰ κι' ἀπαίσια φλόγα βγάζει
κι' ὁλόγυρα φαντάζει τὸ κακό.
Μὰ ὡς κάλπικη μονέδα ἀπὸ χαλκό
μὲ τὴν πολλὴ τριβὴ γίνεται μαύρη,
ἔτσι κι' αὐτός, τὰ ἐπίχειρα σὰ θαῦρει,
ποὺ κυνηγῶντας τ' ἀπιαστα νὰ πιάσει
τὴν πόλη του γιὰ πάντα ἔχει ντροπιάσει.
Τέτοιος ὁ Πάρης! ντρόπιασε τὸ σπίτι
καὶ τὸ τραπέζι ὅπου τὸν εἴχανε φιλέψει
καὶ δὲ ν ἐντράπηκε γυναῖκα ἀπὸ τὴν κοίτη
τ' Ἀτρείδη, ὁποὺ τὸν ξένιζε, νὰ κλέψει.

ΣΤΡΟΦΗ ΙΙ

Κι' ἐκεῖνη ἀφήνοντας στὴ χώρα της σεισμοὺς
λογχῶν κι' ἀσπίδων κρότους
καὶ καραβιῶν τοῦ στόλου ἐξοπλισμοὺς,
γιὰ προῖκα φέρνοντας στοὺς Τρῶες τὸν ὄλεθρό τους,
τὶς πύλες γοργανάλαφρη περνᾶ
κι' ὅσα κανεὶς δὲν ἀποτόλμησε τολμᾶ.
Καὶ στὸ παλάτι πολυαγαστενάζουν
τοῦ παλαιτιοῦ οἱ προφῆτες καὶ φωνάζουν:
«Ὦ σπίτι, σπίτι κι' ἄρχοντες μεγάλοι!
Κλίνη ζεστὴ ἀπ' τ' ἀνδρός της τὴν ἀγκάλη!
Δέστε τὸν τώρα στὴ βουβὴ του λύπη
σὰ θὰ γυρίσει καὶ θὰ δεῖ ὅτι λείπει.
Ἀπὸ τὸν ἔρωτα τῆς θαλασσοφευγάτης
μέσα στὸ σπίτι θὰ θυωεῖ τὸ φάντασμά της.
Γι' αὐτὸν δὲν ἔχουν θέλγητρο κανένα
καὶ θὰ μισήσει τὰ ὄμορφα κορμιά·
τὰ μάτια του τὰ πικροστερεμένα
χάρη δὲ βρίσκουν σ' ἄλλην κεφαλιά».

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗ ΙΙ

Ὀνειοοφάνταχτοι τὸν τριγυρίζουν ἥσκιοι
πικρόκαρδοι π' ἀνώφελη χαρὰ
τοῦ φέρνουνε, κι' ἀνάπαψη δὲ βρίσκει·
γιατὶ μέσ' ἀπ' τὰ γέρια τοῦ γλιστρᾶ
τὸ γλυκὸ δραμὰ μόλις τ' ἀντικρύσει
καὶ δὲν ἀργεῖ, μ' ἀνάλαφρα φτερά,
τὸν ὕπνο τὸ φευγάτο ν' ἀκλουθήσει.
Τέτοιες πλακώσαν στὰ παλάτια, κι' ἄλλες
φωλιάζουν μέσα λύπες πιὸ μεγάλες
καὶ σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη
πένθος καὶ θλίψη ἀβάσταχτη καὶ δάκρυ
μέσα στὰ σπίτια βασιλεύει τώρα
ὅσων ἐξεκινῆσαν ἀπ' τὴ χώρα.
Καὶ τὶς καρδιὲς λαχτάρα τὶς θερίζει
γιατὶ καθένας τῶν δικῶν του, πῶχει
ξεπροβοδίσει, τὴ μορφὴ γνωρίζει·
μὰ στάχτη μονοχὰ καὶ νεκροδόχη
ἀντὶ γι' αὐτοὺς στὰ σπίτια τους γυρίζει.

ΣΤΡΟΦΗ ΙΙΙ

Στὴ μάχη ἀνάμεσα, σαράφης τοῦ θανάτου,
ὁ Ἄρης κρατάει τὴ φλωροζυγαριά του.
Παίρνει λεβέντη ἀκέρηο κ' ἴσο
καὶ στοὺς δικούς του στέλνει πίσω
μιὰ φούχτα θρύψαλα καμμένα
μὲ πικρὰ δάκρυα φορτωμένα,
κι' ὅλο γιομίζει τὰ πιθάρια
στάχτη ἀπ' ἀνθρώπινα κοφάρια.
Κι' ἀναστενάζοντας τοὺς κλαῖνε
στὰ σπίτια καὶ παινέματα τοὺς λένε:
τοῦ ἑνὸς πὼς ἄξιζε στὸν πόλεμο γιὰ δέκα
τ' ἄλλου γιὰ ξένη πὼς ἐπέθανε γυναῖκα
στὴ μάχη ἀπάνω θάνατο παλληκαρίσο.
Μ' αὐτὸ κάποιος τὸ λέει ψιθυριστὰ
καὶ μὲ τὸν πόνο ἀνάμιχτο τὸ μῖσο
νιὰ τοὺς Ἀτρείδες σὰν ὀγιὰ κουφογλιστρᾶ.
Κι' ἄλλοι στὰ τείχη γύρω, ἐκεῖ,
μένουν φαρδειὰ-πλατειὰ θαμμένοι
στῆς Τροίας τὴ γῆ τὴ ἔγθρικη
ποὺ ἐχθροὺς της κρύβει νικημένη.

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗ ΙΙΙ

Τοῦ λαοῦ ἡ κατακραυγὴ 'ναι φοβερὴ
κι' ἀξόθλητη ἡ κατάρα του δὲ μένει·
κάτι μαῦρο σὰ νύχτα ζοφερὴ
ν' ἀκούσει ὁ φόβος μου προσμένει.
Γιατὶ ὅσοι βουτηγτήκανε στὸ αἷμα
δὲν κοθέρνεται ἀπὸ τῶν θεῶν τὸ θλέμμα.
Κι' οἱ μαῦρες Ἐρινύες μὲ τὸν καιρὸ
ἀναποδονυρίζουνε τὸν τυχερὸ
ποὺ δὲν ἔγνωρισε δικαιοσύνη·
μαῦροος στὰ γέρια τους θὰ γίνει,
ξενόφεται κ' ἡ δύναμή του πάει.
Ἀθάσταχτο οἱ δόξεις οἱ πολλὲς
εἶναι θάροος, γιατὶ τὶς κεφαλὲς
τοῦ Δία ὁ κεραυνὸς γτυπάει.
Μιὰν εὐτυχία ἀξίλευτη προκρίνω
μήτε νιὰ κοντοουμάνος ν' ἀκουστῶ
καὶ μήτ' ὁ ἴδιος σκλάβος νὰ πιαστῶ.
καὶ κάτω ἀπ' ἄλλους σκλάβος ν' ἀπομείνω.

ΕΠΩΔΟΣ

Γοργὰ στὴν πόλη ἡ φήμη, πῶχει φέρει
φωτιὰ καλομινύτρα, ἁπλώνεται σὰ σέμα·
κι' ἂν εἶν' ἀλήθεια τάνα ποιὸς τὸ ξέρει
ἢ μήπως καὶ θεὸσταλτο εἶναι ψέμμα;
Ποιὸς τόσο μωρουδίζει ἢ τὰ μυαλὰ του
τοῦ στοίψανε, ποὺ μὲ τὰ παραμύθια
τῆς φλό

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ

(ΒΙΒΛΙΟ 8ο)

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ

5.

29. Τρέφοντας λοιπὸν μνησικακία ἀπὸ τὰ δυὸ αὐτὰ ἐπειισόδια οἱ Θεσσαλοί, ἔστειλαν κήρυκα καὶ τοὺς μήνυσαν τὰ ἑξῆς: «Τώρα πιὰ θὰ ἔχετε ἀλλάξει γνώμη καὶ θὰ παραδέχεστε πὼς εἰστε σὲ θέση κατώτερη ἀπὸ μᾶς· γιατὶ καὶ πρωτύτερα εἴχαμε πάντα ὑπεροχὴ ἀπέναντί σας ἀνάμεσα στοὺς Ἕλληνες, ὅσον καιρὸ μᾶς ἄρεσε νὰ μαστε μαζί τους, ἀλλὰ καὶ τώρα ἔχουμε τόση ἐπιρροὴ κοντὰ στοὺς βαρβάρους ὥστε στὸ χέρι μας εἶναι καὶ τὸν τόπο σας νὰ χάσετε κι ἐσεῖς οἱ ἴδιοι νὰ γίνετε σκλάβοι. Ἐμεῖς ὅμως, ἂν καὶ ἔχουμε κάθε δύναμη τώρα, δὲ διατηροῦμε ἐμπάθεια γιὰ σάς. Μόνο νὰ μᾶς στείλετε σ' ἀντάλλαγμα πενῆντα τάλαντα ἀσημένια κι ἐμεῖς σᾶς δίνουμε ὑπόσχεση πὼς θ' ἀπομακρύνουμε ἀπ' τὴ χώρα σας ὅσα δεινὰ σᾶς ἀπειλοῦν».

30. Αὐτὰ τοὺς παράγγειλαν οἱ Θεσσαλοί· γιατὶ μονάχα οἱ Φωκεῖς ἀπ' τοὺς κατοίκους ὅλης ἐκείνης τῆς περιφερείας δὲν εἶτανε περσόφιλοι, κι ὄχι γιὰ κανέναν ἄλλο λόγο, καθὼς ἐγὼ στοχάζομαι καὶ συμπεραίνω, παρὰ ἐξαιτίας τοῦ μίσους τῶν πρὸς τοὺς Θεσσαλούς. Ἂν ὅμως οἱ Θεσσαλοὶ εἶχαν πάει μὲ τὸ μέρος τῶν Ἑλλήνων, οἱ Φωκεῖς θὰ εἶταν περσόφιλοι κατὰ τὴ γνώμη μου. Στὶς παραπάνω παραγγελίες τῶν Θεσσαλῶν οἱ Φωκεῖς ἀποκρίθηκαν πὼς δὲν πληρώνουν χρήματα καὶ πὼς, ἂν θέλουν, μποροῦν οἱ αὐτοὶ παρόμοια μὲ τοὺς Θεσσαλοὺς νὰ γίνουν φίλοι τῶν Περσῶν· μὰ ποτὲ δὲ θὰ γίνουν θεληματικὰ τοὺς προδότες τῆς Ἑλλάδας.

31. Ἀφοῦ διαβιέστηκε ἡ ἀπάντηση αὐτὴ τῶν Φωκέων, τόσο πολὺ ὀργίστηκαν οἱ Θεσσαλοὶ μαζί τους ὥστε γίναν δδηγοὶ τῶν βαρβάρων στὴν πορεία τους. Ἀπὸ τὴν Τραχινία λοιπὸν μπῆκαν στὴ Δωρίδα· γιατὶ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Δωρίδας ἁπλώνεται πρὸς τὰ κεῖ μιὰ γλῶσσα, ποὺ ἔχει πλάτος ὡς τριάντα στάδια τὸ περισσότερο καὶ βρίσκεται ἀνάμεσα στὴ Μαλίδα(1) καὶ στὴ Φωκίδα. Αὐτὴ εἶταν παλαιότερα χώρα τῶν Δρυόπων(2) καὶ μητρόπολη τῶν Δωριέων τῆς Πελοποννήσου. Αὐτὴ λοιπὸ τὴ δωρικὴ περιφέρεια δὲν τὴν ἐπείραζαν οἱ βάρβαροι στὴν εἰσβολή τους· γιατὶ οἱ κάτοικοι εἶτανε περσόφιλοι καὶ δὲν τὸ ἐγκρίνανε οἱ Θεσσαλοί.

32. Ὅταν ὕστερα μπῆκαν ἀπὸ τὴ Δωρίδα στὴ Φωκίδα, τοὺς ἴδιους τοὺς Φωκεῖς δὲ μπόρεσαν νὰ τοὺς πιάσουν· γιατὶ ἄλλοι ἀπὸ τοὺς Φωκεῖς ἀνέβηκαν στὰ ψηλώματα τοῦ Παρνασσοῦ (κι εἶναι ἀληθινὰ κατάλληλη γιὰ νὰ δεχτεῖ ὁλόκληρο πλῆθος πολὺ ἡ κορφὴ τοῦ Παρνασσοῦ πὼς βρίσκεται κατὰ τὴν πλευρὰ τῆς Νέαινας(3), ἀποπάνου της, καὶ ὀνομάζεται Τιθορέα(4) : ἐκεῖ λοιπὸν ἀνεβασαν τὰ ὑπάρχοντά τους καὶ τρύπωσαν κι οἱ ἴδιοι)· οἱ περισσότεροι ὅμως ἀπὸ τοὺς Φωκεῖς κουβαλνθήκανε στὴ χώρα τῶν Ὀζόλων Λοκρῶν(5), στὴν πόλη Ἄμφισσα ποὺ εἶναι πιὸ πάνου ἀπὸ τὸν κάμπο τῆς Κρίσσας. Οἱ βάρβαροι ὅμως πάτησαν τὴ Φωκίδα πέρα ὡς πέρα, γιατὶ μὲς ἀπὸ κεῖ ὁδηγοῦσαν οἱ Θεσσαλοὶ τὸ στρατό τους. Κι ὅ,τι βρίσκανε μπροστά τους, ὅλα τὰ κείγαν καὶ τὰ κόβαν, βάνοντας φωτιὰ καὶ στὶς πολιτεῖες καὶ στοὺς ναούς.

33. Προχωρώντας λοιπὸν ἀπὸ κεῖ, δίπλα στὸν ποταμὸ Κηφισὸ(6) ἀφάνιζαν στὸ δρόμο τους τὸ καθετί. Ἔτσι κάμανε στάχτη τὶς πολιτεῖες Δρυμὸ, Χαράδρα, Ἔρωχο, Τεθρώνιο, Ἀμφίκεια, Νέωνα, Πεδιεῖς, Τριτεῖς, Ἐλάτεια, Ὑάμπολη, Παραποταμίους καὶ Ἄβες, ὅπου εἶταν πλούσιοι ναοὶ τοῦ Ἀπόλλωνα, γεμάτοι ἀπὸ θησαυροὺς κι ἀφιερώματα πολλά. Καὶ τότε καὶ τώρα ὑπάρχει μαντεῖο ἐκεῖ ποὺ τὸ λεηλάτησαν ὅμως κι αὐτὸ καὶ τὸ ἔκαψαν οἱ Πέρσες. Ἔπιασαν συνάμα κάμποσους Φωκεῖς κυνηγώντας τους ἀπάνου στὰ βουνὰ κι ἐστειλαν στὸν τάφο καμποσες γυναῖκες ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν στρατιωτῶν ποὺ ἀσέλγησαν μαζί τους.

34. Ἀφοῦ περάσανε δίπλα ἀπ' τοὺς Παραοπτάμιους(7) οἱ βάρβαροι ἐφτάσαν στὴν πόλη Πανοπέα (8). Ἀπὸ κεῖ πιὰ ὁ στρατὸς τους χωρίστηκε κι ἔγινε δυό. Τὸ περισσότερο καὶ ἰσχυρότερο μέρος ἀπ' τὸ στράτευμα, μὲ τὸν ἴδιο τὸν Ξέρξη μαζί, τραβώντας πρὸς τὴν Ἀθῆνα, μπῆκε μὲς στὴ Βοιωτία, ὅπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ Ὀρχομενοῦ (9). Τὸ σύνολο τῶν Βοιωτῶν εἶτανε περσόφιλοι κἀὶ τὶς πολιτεῖες τους τὶς φύλαγαν Μακεδόνες τοποθετημένοι ἐκεῖ, ποὺ τοὺς εἶχε στεῖλει ἐπὶ τούτου ὁ Ἀλέξανδρος(10). Καὶ φύλαγαν αὐτοὶ ἐκεῖ, θέλοντας ἔτσι νὰ φανερώσουνε στὸν Ξέρξη πὼς οἱ Βοιωτοὶ ἔχουν φιλικὲς διαθέσεις γιὰ τοὺς Μήδους. Τὸ τμῆμα λοιπὸν ποὺ ἔφτασε ἀπὸ τὴ Θεσσαλία κατὰ τὴν πλῆν θρᾶ ἔρχεται ἀλλάξει γνώμη καὶ θὰ παραδέχεστε πὼς εἰστε σὲ θέση κατώτερη ἀπὸ μᾶς· γιατὶ καὶ πρωτύτερα εἴχαμε πάντα ὑπεροχὴ ἀπέναντί σας ἀνάμεσα στοὺς Ἕλληνες, ὅσον καιρὸ μᾶς ἄρεσε νὰ μαστε μαζί τους, ἀλλὰ καὶ τώρα ἔχουμε τόση ἐπιρροὴ κοντὰ στοὺς βαρβάρους ὥστε στὸ χέρι μας εἶναι καὶ τὸν τόπο σας νὰ χάσετε κι ἐσεῖς οἱ ἴδιοι νὰ γίνετε σκλάβοι. Ἐμεῖς ὅμως, ἂν καὶ ἔχουμε κάθε δύναμη τώρα, δὲ διατηροῦμε ἐμπάθεια γιὰ σάς. Μόνο νὰ μᾶς στείλετε σ' ἀντάλλαγμα πενῆντα τάλαντα ἀσημένια κι ἐμεῖς σᾶς δίνουμε ὑπόσχεση πὼς θ' ἀπομακρύνουμε ἀπ' τὴ χώρα σας ὅσα δεινὰ σᾶς ἀπειλοῦν».

30. Αὐτὰ τοὺς παράγγειλαν οἱ Θεσσαλοί· γιατὶ μονάχα οἱ Φωκεῖς ἀπ' τοὺς κατοίκους ὅλης ἐκείνης τῆς περιφερείας δὲν εἶτανε περσόφιλοι, κι ὄχι γιὰ κανέναν ἄλλο λόγο, καθὼς ἐγὼ στοχάζομαι καὶ συμπεραίνω, παρὰ ἐξαιτίας τοῦ μίσους τῶν πρὸς τοὺς Θεσσαλούς. Ἂν ὅμως οἱ Θεσσαλοὶ εἶχαν πάει μὲ τὸ μέρος τῶν Ἑλλήνων, οἱ Φωκεῖς θὰ εἶταν περσόφιλοι κατὰ τὴ γνώμη μου. Στὶς παραπάνω παραγγελίες τῶν Θεσσαλῶν οἱ Φωκεῖς ἀποκρίθηκαν πὼς δὲν πληρώνουν χρήματα καὶ πὼς, ἂν θέλουν, μποροῦν κι αὐτοὶ παρόμοια μὲ τοὺς Θεσσαλοὺς νὰ γίνουν φίλοι τῶν Περσῶν· μὰ ποτὲ δὲ θὰ γίνουν θεληματικὰ τοὺς προδότες τῆς Ἑλλάδας.

31. Ἀφοῦ διαβιέστηκε ἡ ἀπάντηση αὐτὴ τῶν Φωκέων, τόσο πολὺ ὀργίστηκαν οἱ Θεσσαλοὶ μαζί τους ὥστε γίναν δδηγοὶ τῶν βαρβάρων στὴν πορεία τους. Ἀπὸ τὴν Τραχινία λοιπὸν μπῆκαν στὴ Δωρίδα· γιατὶ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Δωρίδας ἁπλώνεται πρὸς τὰ κεῖ μιὰ γλῶσσα, ποὺ ἔχει πλάτος ὡς τριάντα στάδια τὸ περισσότερο καὶ βρίσκεται ἀνάμεσα στὴ Μαλίδα(1) καὶ στὴ Φωκίδα. Αὐτὴ εἶτα

Νὰ εἶσαι ἢ νὰ μὴν εἶσαι

ΜΙΑ ΠΛΗΓΗ: Ο ΜΕΣΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟ ΣΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ

Πλοηθοτοιμε ἐδῶ, σὲ μετάφραση, τὸ πρωτότυπο πρωτοποριακὸ ἄρθρο ποὺ δημοσιεύτηκε σ' ἕνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα φύλλα τῆς «Ἐφημερίδας τῆς Δωζάνης»:

Σὲ κάθε τι ἀνθρώπινο—στὶς σκέψεις μας, στὰ αἰσθήματά μας, στὶς πράξεις μας — ὑπάρχουν τὰ ἄκρα καὶ ὑπάρχει τὸ μέσον. Γιὰ καθέναν ἀπὸ μᾶς, σὲ κάθε στιγμὴ κ' ἰδιαίτερα ὅταν ἀφίνουμε νὰ ἐκδηλωθοῦν ἐλεύθερα οἱ συγκινήσεις μας, ἡ ζωὴ ἀνεβαίνει, κατέρχεται, ξανανεβαίνει, πάνω στὴν κλίμακα αὐτῆ τῶν ἀξιῶν. Ὑπάρχουν στιγμές. ὅπου νομίζουμε πὼς ἀθάσαμε στὰ μεγαλύτερα ὕψη κ' ἄλλες, ἀλλοίμονο, ὅπου ἡ κάθετη πτῶση μᾶς προσγειώνει πάνω στὴ γῆ. Γιὰ κάθε ζωὴ ὑπάρχουν κορυφές, νιὰ κάθε ζωὴ ὑπάρχουν βυθοί. Ἀλλὰ ὁ ἀληθινὸς ἄνθρωπος, ποὺ θέλει νὰ ἐκπληρώσει τὸν ρόλο ποὺ τοῦ τάχθηκε. χυρεύει νὰ εἶναι, πρῶτα καὶ κύρια. ὁ ἑαυτός του Χέρει πὼς δὲν εἶναι ἕνα κτῆνος. οὔτε κ' ἄγιος — ἢ ὄνι ἀκόμα. Γ' αὐτὸ ἔπειτα ἀπὸ κάθε πτῶση, ἀντιδρᾶ ἀμέσως, συνδένεται, ξαναπροσπαθεῖ καὶ ξαναζῆ.

Ἡ κλίμακα τῶν πρεσωπικῶν ἀξιῶν δὲν ὑφίσταται μονάγα μέσα σὲ κάθε ἄνθρωπο. ἀλλὰ καὶ γιὰ ὁλόκληρη τὴν ἀνθρώπινη κοινωνία. Συναντοῦμε σ' αὐτὴ σκαλοπάτια ποὺ εἶναι ψηλά. ἄλλα ποὺ βρίσκουνται στὴ μέση. Ὑπάρχουν ἀκόμα ἄπειρα σκαλοπάτια, ἀπὸ τὴ μιὰ στὴν ἄλλη ἄκρη τῆς σκάλας αὐτῆς, ποὺ σχηματίζουν αὐτὸ ποὺ λέμε «κοινωνική κλίμακα». Παρ' ὅλο ποὺ δὲ μ' ἀρέσουν οἱ μεταφορές. Βιαίτερα ὅταν κατανοεῖσῃ μιὰ δεύτερη φύση, ἄς ὑποθέσουμε πὼς ἡ «κοινωνική αὐτὴ κλίμακα», ποὺ ἀπὸ καταδολῆς κόσμου μᾶς ζαλίζουν μ' αὐτή, δὲν εἶναι ἕνα σύμβολο, ἀλλὰ μιὰ πραγματικὴ σκάλα. ἀκριφὴ καὶ στέρεα. Φανταστεῖτε, ἀκόμα, ἄλλους νὰ κρέμουνται στὰ ἑπάνω σκαλοπάτια τῆς, ἄλλους στὰ κάτω κ' ἄλλους, τέλος ὅπου ἄλλοῦ. Νὰ βλέπατε. δηλαδή, τὴν ἀνθρωπότητα ὁλόκληρη νὰ κρέμεται σ' αὐτὴ μὲ τέτοιον ἔτσι τρόπο! Θέαμα συγκινητικό; "Ὄχι, μὰ κατοπληκτικὰ περίεργο! Ἐκεῖ ἐπάνω, μερικὲς μονάχα γυναῖκες ἄνθρωποι. Κάτω, μερικὲς ἄλλες γιλιάδες. "Ὁλο τὸ ἐπίλοιπο ἀνθρώπινο γένος. ἑκατομιιύριὰ κ' ἑκοτοιιιιύρια ἐπάρξεις. νὰ διεκδικοῦν τὸ ἥσο τῆς σκάλας. Στὰ ἄλλα σκαλιὰ ποὺ βοίσκουνται ἀνάμεσα στὸ μέσο καὶ στὰ δυὸ ἄκρα, νὰ μὴν ὑπάρχει κανεὶς ἡ σχεδὸν κανείς.

"Ἔτσι, ἄν εἶμαστε ἰκανοὶ νὰ κλείσουμε, σὲ μιὰ μόνη ματιά μας, τὸ θέαμα ὁλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητας, θὰ δοῦμε ἔνα ἀμέτρητο συνονθύλευμα μέσων ἀξιῶν, μέσων ἀνθρώπων, ἀπ' ὅπου ξέφυγαν, ἀπὸ διάφορες αἰτίες ἢ αἰσθήματα. ἐλάχιστοι πρὸς τὰ ἑπάνω ἢ πρὸς τὰ κάτω, ἐκεῖνοι ἀκριβῶς ποὺ θέλησαν νὰ σταθοῦν κάτι ἄλλο παρὰ αὐτὴ ἡ ἄμορφη μᾶζα, ἐκεῖνοι ποὺ ζήτησαν νὰ παραμείνουν ὁ ἑαυτός τους. Αὐτοὶ μονάχα ζοῦν! "Ὅσοι ἀπὸ τοὺς λίγους αὐτοὺς τράθηξαν πρὸς τὰ κάτω καὶ βοίσκουνται μέσα στὴν πλάνη — ἢ ἐκεῖνο ποὺ συνηθίσαμε ν' ἀποκαλοῦμε ἔτσι—πολεύουν τὸν σκληρὸ καὶ δύσκολον ἀγῶνα, μέσα στὴ ἀτώνεια καὶ στὴ δυστυχία, μέσα στὴ λάσπη κάποτε. Μὰ ἄν ζοῦν «ἀσκπιια», μὲ τὴ σημασία ποὺ ἔδσαμε σ' αὐτὴ τὴ λέξη, ὅμως δοοῦν, πολεύουν. πέφτουν, ξανασηκώνουνται. Ζητοῦν νὰ φανερώσουν στοὺς ἑαυτούς τους πὼς, παρ' ὅλα, εἶναι ζωντανοὶ ἄνθρωποι. Οἱ ἄλλοι, ὅσοι ἀνέθηκαν στὰ πάνω σκαλοπάτια, κυνοῦνται μέσα στὸ σῶς. Τὸ νοῦ τους καὶ τὴν καρδιά τους τὰ πλημμυροῦν σκέψεις κ' αἰσθήματα γενναῖα, ποὺ δὲ ζητοῦν παρὰ νὰ τὰ γρησιμοποιήσουν γιὰ τὸ γενικὸ καλό. Ξέρουν νὰ κοιτοῦν ψηλά. πρὸς τὴν κορυφὴ ποὺ ἔταξαν νὰ φτάσουν. Κ' αὐτοὶ ἐπίσης δοοῦν. πολεύουν. πέφτουν, ξανασηκώνουνται. Ἀλλὰ γτίζουν, οἰκοδομοῦν. δημιουργοῦν. ζοῦν.

☘

Ἐσεῖς, οἱ Νέοι, θέλετε νὰ ζήσετε. Αὐτὸ εἶναι δικαίωμά σας κ' εἶναι κοτθῆκον σας.

Δικαίωμά σας, γιατὶ δὲν εἶστε ὑπεύθυνοι γιὰ τὴ συμφορὰ ποὺ συντελεῖται αὐτὴ τὴ στιγμὴ στὸν κόσμο. Οἱ μόνοι ὑπεύθυνοι εἶμαστε ἐμεῖς. ἡ γενεὰ ποὺ προηγεῖται ἀπὸ τὴ δική σας. Ἐνῶ, τουλάχιστο, ντρέπουμαι γιὰ τὸ κακὸ ποὺ σᾶς κάναμε. Μὰ ἄσκοπη εἶναι ἡ μεταμέλεια. εἶναι πάντοτε στεῖρα. Διαιώνιά σας λοιπὸν εἶναι νὰ θέτε νὰ ζήσετε μιὰ καλύτερη ζωή, ὅπου, σὰν καταστοφὴ καὶ τὸ θάνατο. Τὸν κελύτεσο αὐτὸν κόσιιο. νέοι μου, σᾶς τὸ εὐχομαι μ' ὅλη μου τὴν κορδιά.

Τὸ κάθικον σας ὅιιως εἶναι, τὸν κάνιον αὐτόν, νὰ τὸν ἐνιαυρνῆσετε μόνοι σας. Πόκειται γιὰ ἕνα δύσκολο, ἰιὰ ἔξοχο καθῆκον. Εἶστε νέοι, εἶστε δυνατοὶ. εἶστε γεμᾶτοι ἐνθουσιασμοὺς καὶ εἶστε, ἀκόμα, εὐθεῖς. Θὰ βοεῖτε, λοιπόν, τὸν τρόπο νὰ ἐκπληρώσετε τὸν προορισμό σας :

— ὑπὸ τὸν δοο ὅμως νὰ νοιώσετε συνειδητὰ αὐτὸ ποὺ εἶστε.

— ὑπὸ τὸν ὅρο ὅμως νὰ εἶστε αὐτὸ ποὺ εἶστε.

Νὰ εἶστε, ὁ ἑαυτός σας, ὅγρια κ' ὁλοκληροτικά. Γιατὶ ἄν σὲ κάτι ὑποχωρήσετε. πολὺ γλήγορα θὰ σᾶς ἀπορροφήσει ἡ τεράστια ἄμορφη καὶ θανατεοὴ μᾶζα τῶν μέσων ἀνθρώπων... Τότε εἴσκολα θὰ πέσετε μέσα στὰ δίντυα τῆς ἀτιμίας. τοῦ φόδου, τῆς ὑποταγῆς καὶ θὰ γάσετε τὴν πίστη τῶν ἑαυτόσας καὶ θὰ ἐγκολπωθεῖτε ὅλες ἐκεῖνες τὶς ἀρνητικὲς ἀρετές, ποὺ ἔκαναν τὸν κόσμο μας αὐτὸν ποὺ βλέπουμε νὰ εἶναι! Θ' ἀπορροφηθεῖτε ἀπὸ τὰ ἑκατομιιιύρια τῶν ἀνθρώπων ποὺ δὲν τολμοῦν νὰ ζήσουν. ὅπως φοβοῖνται μὴ διακινδυνέψουν, ὅπως φοδοῦνται τὰ πάντα.

Ἀνάγκη εἶναι λοιπὸν νὰ διαλέξει κανεὶς καὶ νὰ διαλέξει ἀπὸ τώρα· εἴτε νὰ προτιιήσει νὰ ποσκολληθεῖ στὴ «μᾶζα τῶν μέσων ἀνθρώπων», αὐξέανοντας, ἔτσι, τὴ δύναμη τῆς ἀβρἀνειάς της καὶ προετοιιιάζοντας ἕνα αὐριο ἀκόμα πιὸ μαῦρο ἀπὸ τὸ δικό μας, εἴτε ν' ἀποκαθιστᾶς ἀπόλυτα ἀπ' αὐτὴ τὴ μᾶζα καὶ νὰ πορευθεῖ τὸ δικό σου δρόμο. Δὲν ὑπάρχει καιιμιὰ ἄλλη λύση οὔτε νιὰ σᾶς τοὺς διεοὺς νέοι μου, οὔτε γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα ποὺ θέλετε νὰ ξαναδημιουργήσετε. Νὰ εἶστε ἢ νὰ μὴν εἶστε' αὐτὸ εἶναι ὅλο.

☘

Ἀλλὰ γιὰ τὸν ἄνθρωπο, καὶ ἰδιαίτερα γιὰ τοὺς νέους, νὰ εἶναι κανεὶς θὰ πεῖ νὰ δρᾶ. Δὲν ἀρκεῖ νὰ λέτε: «Εἶμαι καλός, εἶμαι εὐφυής, εἶμαι δυνατός». Σημασία ἔχει τὸ ν' ἀποδείξετε στὴν πράξη καὶ μὲ ἔργα δλ' αὐτά. Τὸ κξιδονιό σας, τὸ τόσο περικτικὸ καὶ δυναμικό, μεταχειριστεῖτε το γιὰ νὰ προετοιιάσετε κ' ὄχι γιὰ νὰ περιγράψετε τὴ δράση. Ἡ πλάγιοι ποὺ δὲν ἀκολουθεῖται ἀπὸ τὴν πράξη εἶναι ἰιιὰ ἄσκοπη φλυαρία. "Ὁταν μὲ εἰκόνες, ὅπου σ' αὐτὲς θὰ πλημμυρᾶ ἡ ζωή, θὰ ἔχετε δημιουργήσει μέσα σας καὶ γύρω σας τὴν κατάλληλη ἀτμόσφαιρα. τότε, μὲ μιᾶς συγκεντρώσετε δλη τὴν ἐνεργητικότητα τῶν μυῖκῶν σας δυνάμεων. τοῦ καθάριου νοῦ σας, τῆς ψεανικῆς σας καρδιάς καὶ τῆς θέλησής σας καὶ ἐνεργήσετε!

☘

Μὲ τὴ θερμότητα τῆς ψυχῆς σας, μὲ τὸν ἐνθουσιασμό σας καὶ, πρὸ πάντων, μὲ τὶς γενναῖες πράξεις σας, δείξετε πὼς εἶστε ἀποφασισμένοι ν' ἀπαλλαγεῖτε ὁριστικὰ ἀπὸ κάθε τι ποὺ εἶναι ἡμίμετρο ἀντὶ νὰ εἶναι ἀκέραιο, ἀπὸ κάθε τι ποὺ εἶναι μεσαῖο ἀντὶ μεγάλο. Γιὰ νὰ παλαίψετε ἐνάντια σ' αὐτὴ τὴ «μέση ἀνθρωπότητα», ποὺ, γιὰ μένα, εἶναι κάτι πολὺ χειρότερο ἀπὸ τὴ μετριότητα κι' ἀπὸ τὸ μέγα τίποτα; μὴ διστάζετε ν' ἀποτελέσετε ἕνα ξέχωρο ἄτομο, ἀκόμα κι' ὅταν τὰ πλήθη θὰ σᾶς εἰρωνευτοῦν. Τὸ πᾶν εἶναι νὰ κατορθώσετε νὰ σταθεῖτε ὁ ἑαυτός σας—τότε οἱ εἰρωνεῖες θὰ πάψουν.

ΓΚΑΜΠΡΙΕΛ ΡΩΣ

Σαίξπηρ: «Ο ΕΜΠΟΡΟΣ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ»

Βασιλικὸ Θέατρο

ΤΟΥ ΣΩΚΡ. ΚΑΡΑΝΤΙΝΟΥ

Ἡ καλύθα τοῦ γέρο-Ἀλῆ, πλεγμένη ἀπὸ λυγαρίες, ἔγερνε πάνω στὴν ὄχθη τοῦ Μαιάνδρου. Δὲν ἤταν ἀμέσως τὴς προοδίνει χαραχτῆρα βάρυ δραματικό, ἀντίθετο πρὸς τὴν ὑφὴ τοῦ ἔργου, καὶ δεύτερο ξετελειώνει τὴ διαγραφὴ τοῦ ἴδιου ποὺ προχωρᾶνταις ἡ δράση. Δὲ μπορεῖ πιά νὰ σχεδιάσει κορύφαση. Καὶ τὸν ἀνανκάζει στὸ τέλος νὰ πάρει ἐκεῖνο τὸ λυμφατικὸ καὶ τὸ μαρτυρικὸ ὕφος, τὸ θλιβερὸ καὶ παράλογο ποὺ συγκροῦεται ὡς καὶ μὲ τὰ ἴδια του τὰ λόγια. «Ἀρματωμένος εἶμαι κι' ἔτοιιος» ἀπαντᾶει στὸ Ἀλῆ τὴν τελευταία στιγμὴ πρὶν τοῦ πάρει τὸ κομμάτι κρέας ὁ Ὀθρηος κι' εἶν' ἔ τοιμος λές...νὰ ξεφυγήσει. Μὲ ἀνάλογο φάρος καὶ μ' ἕνα ιιπλαξέδιιιό ἀδικοκαλόληντο ἀρχίζει κι' ἡ Πρότοια τὴ δεύτερη σκηνὴ τοῦ ἔργου ἐκεῖ ποὺ — καθὼς καὶ σ' ὅλο της τὸ παίξιιιο — θὰ χρειαζόταινε πολλὴ δοοσιὰ καὶ χάρη καὶ κοριτσίστικη ἐλαφράδα. Τὸ ἴδιο σχετικὰ καταβλιπτικὲς νίνονται, μὲ θάος δραματικό, κ' οἱ σκηνὲς Πόρτσιας — Βασάνη καὶ προνομρεῖ ἔτσι ἡ παράσταση μὲ τὴ δημιουργία συχνὰ τέτοιας ἀταίριαστης ἀτιιόσφαιρας, γιὰ νὰ κορυφωθεῖ στὴν κλαιιιτόκιαιιιὰ κ' ἀρρωστημένη ἀπόδοση τῆς τριανταιιιένης. Ὁστόσο, καὶ γιὰ ὁσοιιιὰ γνιθιάσικης σκηνῆς τοῦ πειβιόλι, Τὶ ἤταν αὐτὸ ἀλήθεια: Μοιρολόϊ; Κατάρα:

...Τέτοια νύχτα
δειλά-δειλά ἀπὰ στὴ δοοσιὰ νυχτοπατοῦσε ἡ Θίσβη.
... ...
..... Τέτοια νύχτα
ἀπάνω στάθηκε ἡ Διδὼ στὸ πειιβόλι τ' ἀγριο..
... ...
..... Τέτοια νύχτα
μάζευε ρίζες μαγικὲς ἡ Μήδεια....
..... Τέτοια νύχτα
ξέκοψε ἡ Γέτσίκα τριφὰ ἀπ' τὸ πλούσιου Ὀθραίου
... ...
..... Τέτοια νύχτα
ὁ νιὸς Λορέντζος ἄιιοσε πὼς τη γλυκαγαποῦσε
... ...
Τέτοιο παιγνίδι καὶ ν' ἀποδοθεῖ τόσο ἀρρωστημένα.

Ἀλλὰ δὲν ἐβοήθησε λιγώτερο καὶ ἡ ἐρμηνεία τοῦ Σάϋλοκ ἀπὸ τὸν κ. Μινωτῆ στὴν αἰσθητικὴ ἀκατασταία ποὺ κυριάρχησε στὴν παράσταση. Ὁ κ. Μινωτῆς περισσότερο θέλησε νὰ καινοτομήσει παρὰ νὰ ἐρμηνέψει κατὰ ἕνα νέον τρόπο, ποὺ τὸν εἶχε μελετήσει καὶ τὸν εἶχε πιστέψει καὶ ἀπόλυτα ἀφομοιώσει, τὸ ρόλο τοῦ Σάϋλοκ. Τὶ ἐπιδίωκε δὲ μπόρεσε νὰ μᾶς τὸ πεῖ. Καὶ τὶ μᾶς ἔδωσε δόσκολα θὰ μπορέσουμε κι' ἐμεῖς νὰ τὸ ποῦμε. Κριτικὸς πρωϊνῆς ἐφημερίδας παρομοίωσε τὸν Σάϋλοκ τοῦ κ. Μινωτῆ μὲ τὸν ψευτοκαλόγερο Ρασπούτιν. Παρομοίωση εὐστοχότατη. Σοχιὰ θύμιζε καλόγερο. ταχτικὰ ἤταν ἡρωϊκός, πολὺ συχνὰ ἀγνὸς καὶ φωναχλᾶς, ὅλα κάτὰ ἀντίθετα πρὸς τὸν χαραχτῆρα τοῦ ὁλοφυοιτικοῦ καὶ πλάγιου καὶ θρασοδείλου Ὀθρηοῦ, ποὺ ὁ Σαίξπηρ θὰ εἶχε τὸ λόγο του νὰ τὸν κάνει τέτοιον ποὺ τὸν ἔκανε, συμπυκνώνοντας σὲ ἔντονη χαοαχτηριστικὴ διαγραφὴ του τὶς ἀνθρώπινες ἀδυναμίες καὶ τὰ πάθη ποὺ τοῦ χρειαζόντουσαν γιὰ τὴ δημιουργία τῶν δραματικῶν του ἀντιθέσεων. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ξέπεφτε σ' ἕνα μοιρολόϊ, κάτι σὰν προσευχή, συμπληρώνοντας ἔτσι τὸν Σαίξπηρ καὶ κάνοντας ἕνα ἐπιπόλαιο ἐφφέ ἀκριβῶς ἐκεῖ ποὺ δὲν ἔπρεπε.«Ἀλῆ κ.» ἕνας ἄλλος τῆς παρέας ἔρχεται· τρίτο δὲ βρίσκεις ταῖρι ἐξὸν ἄν γίνει ὁ Σάϋλοκ, ἔκαναν ἕνα θέαμα ἀνομοιογενὲς μὲ πολλὰ διαλλείμματα ἀνάμεσα στὴ δράση νεκρά καὶ χωρὶς ἐνδιαφέρο.

Ἀρχίζοντας τὸ ἔργο ὁ Γενάρος, ποὺ ἡ ἰσχυότητά του — τὸ ξαναλέω — καὶ ὡς ἐμφάνιση καὶ ὡς ἔκφραση, ἀδυνάτιζε τὴ σημασία του στὴν ἀνάπτυξη τοῦ μύθου καὶ χαλοῦσε τὶς ἀνολογίες γιὰ τὶς δοπίες μίλησα παοαπάνω, παρουσιάζεται μὲ τέτοιο βάρος καὶ τέτοια βλίψη ποὺ δυὸ φορὲς κάνει κακὸ στὴν παράσταση. Πρῶτο ποὺ ἀμέσως τὴς προοδίνει χαραχτῆρα βάρυ δραματικό, ἀντίθετο πρὸς τὴν ὑφὴ τοῦ ἔργου, καὶ δεύτερο ξετελειώνει τὴ διαγραφὴ τοῦ ἴδιου ποὺ προχωρᾶνταις ἡ δράση. Δὲ μπορεῖ πιά νὰ σχεδιάσει κορύφαση. Καὶ τὸν ἀνανκάζει στὸ τέλος νὰ πάρει ἐκεῖνο τὸ λυμφατικὸ καὶ τὸ μαρτυρικὸ ὕφος, τὸ θλιβερὸ καὶ παράλογο ποὺ συγκροῦεται ὡς καὶ μὲ τὰ ἴδια του τὰ λόγια. «Ἀρματωμένος εἶμαι κι' ἔτοιιος» ἀπαντᾶει στὸ Ἀλῆ τὴν τελευταία στιγμὴ πρὶν τοῦ πάρει τὸ κομμάτι κρέας ὁ Ὀθρηος κι' εἶν' ἔ τοιμος λές...νὰ ξεφυγήσει. Μὲ ἀνάλογο φάρος καὶ μ' ἕνα ιιπλαξέδιιιό ἀδικοκαλόληντο ἀρχίζει κι' ἡ Πρότοια τὴ δεύτερη σκηνὴ τοῦ ἔργου ἐκεῖ ποὺ — καθὼς καὶ σ' ὅλο της τὸ παίξιιιο — θὰ χρειαζόταινε πολλὴ δοοσιὰ καὶ χάρη καὶ κοριτσίστικη ἐλαφράδα. Τὸ ἴδιο σχετικὰ καταβλιπτικὲς νίνονται, μὲ θάος δραματικό, κ' οἱ σκηνὲς Πόρτσιας — Βασάνη καὶ προνομρεῖ ἔτσι ἡ παράσταση μὲ τὴ δημιουργία συχνὰ τέτοιας ἀταίριαστης ἀτιιόσφαιρας, γιὰ νὰ κορυφωθεῖ στὴν κλαιιιτόκιαιιιὰ κ' ἀρρωστημένη ἀπόδοση τῆς τριανταιιιένης. Ὁστόσο, καὶ γιὰ ὁσοιιιὰ γνιθιάσικης σκηνῆς τοῦ πειβιόλι, Τὶ ἤταν αὐτὸ ἀλήθεια: Μοιρολόϊ; Κατάρα:

...Τέτοια νύχτα
δειλά-δειλά ἀπὰ στὴ δοοσιὰ νυχτοπατοῦσε ἡ Θίσβη.
... ...
..... Τέτοια νύχτα
ἀπάνω στάθηκε ἡ Διδὼ στὸ πειιβόλι τ' ἀγριο..
... ...
..... Τέτοια νύχτα
μάζευε ρίζες μαγικὲς ἡ Μήδεια....
..... Τέτοια νύχτα
ξέκοψε ἡ Γέτσίκα τριφὰ ἀπ' τὸ πλούσιου Ὀθραίου
... ...
..... Τέτοια νύχτα
ὁ νιὸς Λορέντζος ἄιιοσε πὼς τη γλυκαγαποῦσε
... ...
Τέτοιο παιγνίδι καὶ ν' ἀποδοθεῖ τόσο ἀρρωστημένα.

Ἀλλὰ δὲν ἐβοήθησε λιγώτερο καὶ ἡ ἐρμηνεία τοῦ Σάϋλοκ ἀπὸ τὸν κ. Μινωτῆ στὴν αἰσθητικὴ ἀκατασταία ποὺ κυριάρχησε στὴν παράσταση. Ὁ κ. Μινωτῆς περισσότερο θέλησε νὰ καινοτομήσει παρὰ νὰ ἐρμηνέψει κατὰ ἕνα νέον τρόπο, ποὺ τὸν εἶχε μελετήσει καὶ τὸν εἶχε πιστέψει καὶ ἀπόλυτα ἀφομοιώσει, τὸ ρόλο τοῦ Σάϋλοκ. Τὶ ἐπιδίωκε δὲ μπόρεσε νὰ μᾶς τὸ πεῖ. Καὶ τὶ μᾶς ἔδωσε δόσκολα θὰ μπορέσουμε κι' ἐμεῖς νὰ τὸ ποῦμε. Κριτικὸς πρωϊνῆς ἐφημερίδας παρομοίωσε τὸν Σάϋλοκ τοῦ κ. Μινωτῆ μὲ τὸν ψευτοκαλόγερο Ρασπούτιν. Παρομοίωση εὐστοχότατη. Σοχιὰ θύμιζε καλόγερο. ταχτικὰ ἤταν ἡρωϊκός, πολὺ συχνὰ ἀγνὸς καὶ φωναχλᾶς, ὅλα κάτὰ ἀντίθετα πρὸς τὸν χαραχτῆρα τοῦ ὁλοφυοιτικοῦ καὶ πλάγιου καὶ θρασοδείλου Ὀθρηοῦ, ποὺ ὁ Σαίξπηρ θὰ εἶχε τὸ λόγο του νὰ τὸν κάνει τέτοιον ποὺ τὸν ἔκανε, συμπυκνώνοντας σὲ ἔντονη χαοαχτηριστικὴ διαγραφὴ του τὶς ἀνθρώπινες ἀδυναμίες καὶ τὰ πάθη ποὺ τοῦ χρειαζόντουσαν γιὰ τὴ δημιουργία τῶν δραματικῶν του ἀντιθέσεων. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ξέπεφτε σ' ἕνα μοιρολόϊ, κάτι σὰν προσευχή, συμπληρώνοντας ἔτσι τὸν Σαίξπηρ καὶ κάνοντας ἕνα ἐπιπόλαιο ἐφφέ ἀκριβῶς ἐκεῖ ποὺ δὲν ἔπρεπε.«Ἀλῆ κ.» ἕνας ἄλλος τῆς παρέας ἔρχεται· τρίτο δὲ βρίσκεις ταῖρι ἐξὸν ἄν γίνει

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 11)

Ὁ ἠθοποιὸς Μηλοδέγτωφ στὸν ρόλο τοῦ Ὀθέλλου Τόρκνιον (Βλέπε στὴ σελίδα 12 σχετικὸ ἄρθρο).

νάμεσα στὴ γεροσόνη τὴν ἀτράνταχτη τοῦ Γενάρου μὲ τὸ χαριτωμένον ἀντίδοτο τὴν πολυλογία τοῦ Γρατιανοῦ καὶ τὴν ἀδίκη, στὴν ἀχρή, τυχὴ τοῦ, κι' ἀνάμεσα στὸ ἕνα μὲ τ' ἄλλο σ' ὅλα σύτά. Ἡ ἰσορροπία τὰ τὴ, ἡ τόσο ἀπαραίτητη, ἀναδίνετ κι ἀπόλυτα ἀπὸ τὸ ὄφος καὶ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ ποιητῆ, ἀπὸ τὴ φορὰ δηλαδὴ τοῦ ἔργου. Καὶ ἄν — ὅπως τόσες φορὲς τὸ ξανασημείωσε αὐτὴ ἡ στήλη — ἔξραμε νὰ δδηγηθοῦμε στὴν ἐρμηνεία ἑνὸς κοιμαετιοῦ ἀπὸ τὸ πόὶ σίγουρο καὶ ἀπαράβοτα ἀλάνθαστο δεδομένο, τὴ μορφή του, νομίζω, πὼς θὰ δυσκολευόμαστε νὰ ξεπέσουμε στὶς τόσο συχνὲς καὶ σγεδὸν καθιερωμένες παρανοήσεις. Σ' ἐτούτη τὴν περίπτωση ἔχουμε καὶ τὴ θαυμαστή, τὴν ἄφραστη μετάφραση τοῦ Πάλλη, ποὺ βρίσκω πὼς εἶναι μοναδικὴ στὸ ποιητικὸ της πλάσιιιο, Σάϋλοκ, ἔκαναν ἕνα θέαμα ἀνομοιογενὲς μὲ πολλὰ διαλλείμματα ἀνάμεσα στὴ δράση νεκρά καὶ χωρὶς ἐνδιαφέρο.

Ἀρχίζοντας τὸ ἔργο ὁ Γενάρος, ποὺ ἡ ἰσχυότητά του — τὸ ξαναλέω — καὶ ὡς ἐμφάνιση καὶ ὡς ἔκφραση, ἀδυνάτιζε τὴ σημασία του στὴν ἀνάπτυξη τοῦ μύθου καὶ χαλοῦσε τὶς ἀνολογίες γιὰ τὶς δοπίες μίλησα παοαπάνω, παρουσιάζεται μὲ τέτοιο βάρος καὶ τέτοια βλίψη ποὺ δυὸ φορὲς κάνει κακὸ στὴν παράσταση. Πρῶτο ποὺ ἀμέσως τὴς προοδίνει χαραχτῆρα βάρυ δραματικό, ἀντίθετο πρὸς τὴν ὑφὴ τοῦ ἔργου, καὶ δεύτερο ξετελειώνει τὴ διαγραφὴ τοῦ ἴδιου ποὺ προχωρᾶνταις ἡ δράση. Δὲ μπορεῖ πιά νὰ σχεδιάσει κορύφαση. Καὶ τὸν ἀνανκάζει στὸ τέλος νὰ πάρει ἐκεῖνο τὸ λυμφατικὸ καὶ τὸ μαρτυρικὸ ὕφος, τὸ θλιβερὸ καὶ παράλογο ποὺ συγκροῦεται ὡς καὶ μὲ τὰ ἴδια του τὰ λόγια. «Ἀρματωμένος εἶμαι κι' ἔτοιιος» ἀπαντᾶει στὸ Ἀλῆ τὴν τελευταία στιγμὴ πρὶν τοῦ πάρει τὸ κομμάτι κρέας ὁ Ὀθρηος κι' εἶν' ἔ τοιμος λές...νὰ ξεφυγήσει. Μὲ ἀνάλογο φάρος καὶ μ' ἕνα ιιπλαξέδιιιό ἀδικοκαλόληντο ἀρχίζει κι' ἡ Πρότοια τὴ δεύτερη σκηνὴ τοῦ ἔργου ἐκεῖ ποὺ — καθὼς καὶ σ' ὅλο της τὸ παίξιιιο — θὰ χρειαζόταινε πολλὴ δοοσιὰ καὶ χάρη καὶ κοριτσίστικη ἐλαφράδα. Τὸ ἴδιο σχετικὰ καταβλιπτικὲς νίνονται, μὲ θάος δραματικό, κ' οἱ σκηνὲς Πόρτσιας — Βασάνη καὶ προνομρεῖ ἔτσι ἡ παράσταση μὲ τὴ δημιουργία συχνὰ τέτοιας ἀταίριαστης ἀτιιόσφαιρας, γιὰ νὰ κορυφωθεῖ στὴν κλαιιιτόκιαιιιὰ κ' ἀρρωστημένη ἀπόδοση τῆς τριανταιιιένης. Ὁστόσο, καὶ γιὰ ὁσοιιιὰ γνιθιάσικης σκηνῆς τοῦ πειβιόλι, Τὶ ἤταν αὐτὸ ἀλήθεια: Μοιρολόϊ; Κατάρα:

...Τέτοια νύχτα
δειλά-δειλά ἀπὰ στὴ δοοσιὰ νυχτοπατοῦσε ἡ Θίσβη.
... ...
..... Τέτοια νύχτα
ἀπάνω στάθηκε ἡ Διδὼ στὸ πειιβόλι τ' ἀγριο..
... ...
..... Τέτοια νύχτα
μάζευε ρίζες μαγικὲς ἡ Μήδεια....
..... Τέτοια νύχτα
ξέκοψε ἡ Γέτσίκα τριφὰ ἀπ' τὸ πλούσιου Ὀθραίου
... ...
..... Τέτοια νύχτα
ὁ νιὸς Λορέντζος ἄιιοσε πὼς τη γλυκαγαποῦσε
... ...
Τέτοιο παιγνίδι καὶ ν' ἀποδοθεῖ τόσο ἀρρωστημένα.

Ἀλλὰ δὲν ἐβοήθησε λιγώτερο καὶ ἡ ἐρμηνεία τοῦ Σάϋλοκ ἀπὸ τὸν κ. Μινωτῆ στὴν αἰσθητικὴ ἀκατασταία ποὺ κυριάρχησε στὴν παράσταση. Ὁ κ. Μινωτῆς περισσότερο θέλησε νὰ καινοτομήσει παρὰ νὰ ἐρμηνέψει κατὰ ἕνα νέον τρόπο, ποὺ τὸν εἶχε μελετήσει καὶ τὸν εἶχε πιστέψει καὶ ἀπόλυτα ἀφομοιώσει, τὸ ρόλο τοῦ Σάϋλοκ. Τὶ ἐπιδίωκε δὲ μπόρεσε νὰ μᾶς τὸ πεῖ. Καὶ τὶ μᾶς ἔδωσε δόσκολα θὰ μπορέσουμε κι' ἐμεῖς νὰ τὸ ποῦμε. Κριτικὸς πρωϊνῆς ἐφημερίδας παρομοίωσε τὸν Σάϋλοκ τοῦ κ. Μινωτῆ μὲ τὸν ψευτοκαλόγερο Ρασπούτιν. Παρομοίωση εὐστοχότατη. Σοχιὰ θύμιζε καλόγερο. ταχτικὰ ἤταν ἡρωϊκός, πολὺ συχνὰ ἀγνὸς καὶ φωναχλᾶς, ὅλα κάτὰ ἀντίθετα πρὸς τὸν χαραχτῆρα τοῦ ὁλοφυοιτικοῦ καὶ πλάγιου καὶ θρασοδείλου Ὀθρηοῦ, ποὺ ὁ Σαίξπηρ θὰ εἶχε τὸ λόγο του νὰ τὸν κάνει τέτοιον ποὺ τὸν ἔκανε, συμπυκνώνοντας σὲ ἔντονη χαοαχτηριστικὴ διαγραφὴ του τὶς ἀνθρώπινες ἀδυναμίες καὶ τὰ πάθη ποὺ τοῦ χρειαζόντουσαν γιὰ τὴ δημιουργία τῶν δραματικῶν του ἀντιθέσεων. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ξέπεφτε σ' ἕνα μοιρολόϊ, κάτι σὰν προσευχή, συμπληρώνοντας ἔτσι τὸν Σαίξπηρ καὶ κάνοντας ἕνα ἐπιπόλαιο ἐφφέ ἀκριβῶς ἐκεῖ ποὺ δὲν ἔπρεπε.«Ἀλῆ κ.» ἕνας ἄλλος τῆς παρέας ἔρχεται· τρίτο δὲ βρίσκεις ταῖρι ἐξὸν ἄν γίνει

Ἡ ἠθοποιὸς Α. Λάρσκαγια στὸν ρόλο τῆς Ἰσκάστης.

ΓΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

ΕΡΣΚΙΝ ΚΩΛΝΤΓΟΥΕΛ

ΣΤΑ ΚΑΠΝΟΤΟΠΙΑ

ΜΕΤΑΦΡ. ΤΟΥ κ. Ν. ΑΝΔΡΙΚΟΠΟΥΛΟΥ

16.

Είχε δίλον τὸν καιρὸ νὰ κουτσουρευτεῖ, συλλογίζόταν. Φτάνει νὰ τὸ ἔκανε πὴν ἀσκθῆσει ξανά στὸ θεὸ, μονάχα αὐτὸ τὸν ἔνιαζε. Περιμένοντας, θὰ ἔβρισκε δλον τὸν καιρὸ νὰ πεῖσει τὸν ἑαυτό του ἀκλόνητα γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα τοῦ νὰ τὸ πράξει.

Βρισκόταν ἀκόμα λίγο χοιρινὸ στὴν κουζίνα καὶ ἡ Ἄντα εἶχε φτάξει: ψωμὶ ἀπὸ ἀραποσίτι. Τὸ ψωμὶ εἶχε γίνει ἀπὸ ἀλεύρι, ἁλάτι, νερὸ καὶ λίπος.

Καθίσαν ὅλοι τους στὴν κουζίνα κι' ἔφαγαν μὲ δρεξη τὸ χοιρινὸ καὶ τὸ ἀραποσιτένιο ψωμί. Εἶταν ἡ μέρα ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ ἔθαναν κατὶ στὸ στόμα τους, καί, κατὰ τὰ φαινόμενα, θάμενε ἡ τελευταία. Ὅταν τὸ πιάτο μὲ τὸ κρέας καθαρίστηκε ἀπ' ὅλο του τὸ λίπος καὶ τὸ ψωμὶ φαγώθηκε ὡς τὴν τελευταία του μπουκιά, ὅλοι ξαναγύρισαν στὴν αὐλὴ γιὰ νὰ κοιτάξουν τὸ ὡραῖο νέο αὐτόκινήτο. Ἡ θάβα εἶχε κρύψει ἐνα κομμάτι στὴν τσέπη τῆς ποδιᾶς της καὶ πῆγε νὰ τὸ χώσει κάτου ἀπ' τὸ στρωσιδὶ τοῦ κρεβατοῦ τῆς γιὰ νὰ τόχει σίγουρο πός, πὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωί, θὰ εἶχε κάτι νὰ φάει στὴν περίπτωση ποὺ ὁ Ζήτερ δὲ θὰ κατόφερνε νὰ προμηθευτεῖ ἄλλο κρέας ἢ ἄλλο ἀλεύρι.

Ὁ Ζήτερ ἤθελε νὰ κάμει ἀμέσως ἕναν περίπατο μὲ τ'αὐτόκινήτο. Εἶπε στὴ Μπέσσι πὼς ἤθελε ν' ἀναχωρήσει καὶ πὼς εἶταν ὁλοέτοιμος.

Ἀλλὰ ἡ Μπέσσι εἶχε ἄλλα σχέδια: Εἶπε πὼς τὸ ἀπόγευμα τοῦτο ἤθελε ἡ ἴδια ν' ἀναχωρήσει μονοχή της μὲ τὸ Ντιοῦντ γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ ἀλήσουνε γιὰ τὸ γάμο τους μὲ κάθε ἡσυχία. Ὑποχρέθηκε ὁστόσο ὁ Ζήτερ πὼς θὰ τὸν ἄφηνε νὰ κάμει ἕνα γῦρο στὴν ἐπιστροφή τους.

Ἀνέθηκε στὸ αὐτοκίνητο μὲ τὸ Ντιοῦντ, ἐνῶ ὁ Ντιοῦντ ἔθγανε τὸ αὐτοκίνητο ἀπ' τὴν αὐλὴ καὶ πάγοντας τὸ δρόμο τῶν κοπυοτσιῶν, τράθηξε πρὸς τὸ μεγάλο δρόμο. Ὁ Ζήτερ σκέφτηκε πὼς πήγαινεν, γωρίς ἄλλο, στὴν Ὠγκάστα, μὰ ἐξαφανίστηκαν πρὶν προφτάσει νὰ τοὺς ρωτήσει σχετικά.

—Αὐτὸς ὁ Ντιοῦντ εἶναι πολὺ τχερός, εἶπε στὴν Ἔλλι-Μαίη. Δὲ συμφωνεῖς;

Ἡ Ἔλλι-Μαίη προχώρισε στὸ δρόμο, μὲς ἀπ' τὸ σύγνεφο τῆς σκόνης, γιὰ νὰ τοὺς ἰδεῖ ποὺ φεύγαν. Ἄκουσε τὸ Ζήτερ ποὺ τῆς μιλοῦσε, μὰ εἶταν πολὺ ἀπασχολημένη νὰ θλέπει τὸ αὐτοκίνητο ποὺ ἀπομακρυνόταν στὸ δρόμο καὶ ν' ἀκούει τὸ Ντιοῦντ ποὺ χτυποῦσε τὴν κόρνα, ὅστε δὲν ἔθωσε σημασία σ' ἐκεῖνα πέρα ἀπὸ τὴν καλύθα τοῦ Σαὶτ καὶ τὸ πτῶμα ἤταν σκεπασμένο μὲ τὴν κάπα του. "Ὅλοι οἱ μάτερες τὴν ἀναγνωρισαν. Ἔπειτα ἀπ' τὸ πόρτο Ἐγκλημα τὸν εἴδαν νὰ τρασᾶ πρὸς τὰ χωράφια. Πῆγε στὴν καλύθα ποὺ ἤταν κοντὰ στὸ πατάμι, πέτυχε τὸν ἀθερφό του νὰ κοιμόταν— τὸν θρῆκαν ἀνάσκελα στὸ στρῶμα—καὶ τὸν χτύπησε μὲ τὸ κοντάκι τοῦ ἰδιου ὅπλου. Τὰ ἐλατήρια ἤταν φανερά: Τοὺς ἔκαναν γιὰ νὰ κληρονομήσει ἀμέσως καὶ μόνος του τὸ χωράφι. Εἶπαν, ὅκόμα, πὼς τοὺς δυὸ φόνους τοὺς εἶχε ἀπὸ καιρὸ σκεφτεῖ κ' ἀποφασίσει. Μήπως, δυὸ μέρες πρίν, θὰ χτύπησε ἀναίτια τὸν ἀθερφό του τὴν ὥρα ποὺ αὐτὸς ἠσυχα διασκεδάζε μ' ἄλλους συγχωριανούς του; Θέλησαν, λοιπόν, ἢ τιμωρία νὰ σταθεῖ παράδειγμα γιὰ ὁλους. Νὰ θυμηθοῦν λιγάκι αὐτοὶ οἱ χωριάτες πὼς ὑπάρχει νόμος καὶ νὰ πάψουν πιὰ νὰ ζοῦν σὰν ἄγριοι, σὰν τὰ θεριὰ στοὺς λόγγους.

Ὁ Σαὶτ ἤταν παλληκάρι, μὰ σὰν ἀντίκρυσε τὴν κρεμάλα δείλιασε. Τὸν βάσταξαν γιὰ νὰ μὴ σωριαστεῖ. Μὲ μιὰς ὅμως στήλωσε τὸ κορμί του. Ζήτησε τσιγάρο νὰ καπνίσει, προχώρησε κι' ἀνέθηκε, δίχως βοήθεια, τὸ σκαμνὶ ποὺ ἤταν κάτω ἀπὸ τὴ θελιά. Ὁ κόσμος τὸν κοιτοῦσε, μὰ κείνος δὲν πρόσεχε τὸ πλήθος.Τὰ μάτια του ἐθλεπανπέρα, μακριὰ· τὸ μισοσφυγμένο χωράφι του στὴν κάμπο, τὰ παιδιά, τὴν καλύθα, τὴ γυναίκα του. Κάτι σὰ χαμόγελο φάνηκε στὸ πρόσωπό του. Τί ἀν ἄθικα τὸν κρεμοῦσαν; Μιὰ καὶ τέταιο στάθηκε τὸ ρυζικό του, ἔπρεπε ἀντρίκια νὰ πεθάνει.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ

ποὺ τῆς ἔλεγε ὁ Ζήτερ.

—Ὁ Ντιοῦντ ἔχει ἕνα ὁλοκαίνουργο αὐτοκίνητο γιὰ νὰ κάνει περίπατο καὶ πανταρεύτηκε μονομιᾶς, ἀξιολοιδήσε ὁ Ζήτερ. Δὲν ὑπάρχουν πολλοὶ ἄνθρωποι ποὺ νὰ τοὺς τυχαίνουν αὐτὰ τὴν ἴδια μέρα, πίστευέ με ποὺ στὸ λέω. Ἔνα καινούργιο αὐτοκίνητο, εἶναι κατιτί νὰ τόχει κανείς. Ἀπὸ δῶ ἴσαμε τὸ ποτάμι, δὲν ξέρω κανένα ποὺ νάχει ὁλοκαίνουργο αὐτοκίνητο. Οὔτε καὶ ὑπάρχουν πολλοὶ ἄνθρωποι ποὺ νάχουν μιὰ γυναίκα τόσο καλοδιατηρημένη σὰν τὴ Μπέσσι, στὴν ἡλικία της. Ἡ Μπέσσι εἶναι ὡραία γυναίκα γιὰ ἕναν ἄντρα... δὲ μᾶς νοιάζει ἀπὸ ποῦ κρατάει ἡ σκούφια της. Φοβᾶμαι: ἴσως τοῦ πέφτει πολὺ τοῦ Ντιοῦντ. Μοῦ φαίνεται πὼς μιὰ γυναικοῦλα σὰν κ' αὐτή, ὄχι χοντρότερη ἀπὸ μιὰ κοπελίτσα, γυρεύει μὲ τὸν ἕναν τρόπο ἢ τὸν ἄλλο, πολλὴν ἱκανοποίηση. Δὲν ξέρω ἂν ὁ Ντιοῦντ εἶναι ἀπὸ τοὺς ἄντρες αὐτῆς τῆς λογῆς, ἀλλὰ δὲ θὰ χρειαστεῖ πολὺν καιρὸ ἡ Μπέσσι γιὰ νὰ τὸ ἐπιθεθαιώσει. Φυσικά, ἂν ἤμουν ἐγώ, δὲ θὰ ἀπόταανε ζήτημα. Θὰ εὐχαριστοῦσα τὴν ἀθελφή μου.

Μπέσσι μὲ τὸ παραπάνω, ἀπ' τὴν ἀρχή, καὶ δὲ θὰ σταματοῦσα στὴ μέση.

Ἡ Ἔλλι-Μαίη ἄκουγε τώρα ὅσα τῆς ἔλενε ὁ πατέρας της καὶ τὰ ἔθρισκε θλα αὐτὰ ἐνδιαφέροντα. Περμίενε νὰ τῆς πεῖ ὁ πατέρας της περισσότερα.

—Κι ἐσὺ τώρα, Ἔλλι-Μαίη, εἶναι καιρὸς νὰ θρεῖς ἕναν ἄντρα. Ὅλα τὰ παιδιὰ μου ἔχουν παντρευτεῖ. Εἶναι ἡ σειρά σου πιά. Εἶταν ἀπὸ καιρὸ ἡ σειρά σου, πρὶν ἀπὸ τὴν Πήρλ καὶ τὸ Ντιοῦντ, ἀλλὰ δὲ σὲ συνειζομαι ἐξαιτίας τοῦ προσώπου σου. Ξέρω πὼς γιὰ σένα εἶναι δυσκολότερο ἀπ' τοὺς ἄλλους νὰ θρεῖς κἀποιον' ἀλλὰ σ' αὐτὸν τὸν τόπο πρέπει ὁλοι νὰ ζευγαρώνουνται. "Επρεπε νὰ θαθεῖς νὰ θρεῖς ἕναν ἄντρα καὶ νὰ θάνει παντρευτεῖς ἀμέσως, χωρίς νὰ περιμένεις ἄλλο. Σὲ λίγο θὰ εἶναι ἴσως πολὺ ἀργά καὶ δὲ θὰ σοῦ ἄρεσε, φοβᾶμαι, πολύ. Νὰ γουστάρεις μὲ τὸ Λόου, ὅπως ἔκανες, τὲ θγαίνει τίποτε ἀπ' αὐτό, γιατὶ δὲ μπορεῖς νὰ τὸν ἔχεις μ' αὐτὸν τὸν τρόπο. Εἶναι παντρεμένος πιά. Πρέπει νὰ κοιτάξεις γιοὺς ἀνύπαντρους. Ὑπάρχουν τόσα ὡραῖα παλληκάρια στὸ πριονιδίκο τοῦ Μπίγκ Κρῆκ. Θὰ ἔπρεπε νὰ κάμεις ἕνα σεργεγάν πρὸς τὰ κεῖ αὐτὲς τις μέρες γιὰ νὰ σὲ προσέξουν. Δὲ μᾶς δόσκολο. Οἱ γυναῖκες ξέρουν πάντα πὼς πρέπει νὰ κινήσουν τὴν ποσοχὴ καὶ στὴν ἡλικία σου εἶσαι ἀρκετὰ μεγάλη γιὰ νὰ τὰ ξέρεις αὐτά. Τὰ παληκάρια ἀπὸ τὸ πριονιδίκο τοῦ Μπίγκ Κρῆκ θὰ νοιώσουν γιὰ σένα κατιτί, παρὰ τὴ δισμορφία σου. Ὅποιος σὲ κοιτάζει ἀπὸ πίνω δὲ μπορεῖ νὰ σκεφτεῖ παρὰ πότε νὰ σὲ πάρει, ἔτσι δά, μονομιᾶς. Αὐτό μοῦ ἔλενε ὁ Λόου μιὰ μέρα, καὶ ξέρουμε τάρα πὼς ἔχει δίτι τοῦ χρειάζεται. Ἀπόφευγε νὰ δείχνεις τὸ πρόσωπό σου, νὰ ἔτσι, καὶ τὰ παληκάρια δὲ θὰ φοδοῦνται τότε τὰ τρέξουν ἀπὸ πίσω σου.

"Οταν ὁ Ζήτερ ξανακοίταξε τὴν Ἔλλι-Μαίη, παρατήρησε πὼς ἔκλαγε. Εἶταν, γιὰ νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, ἡ πρώτη φορὰ ποὺ τὴν ἔθλεπε νὰ κλαίει, ἀφότου ἔπαψε ν'εἶναι μωρό. Βρέθηκε σὲ μεγάλη ἀμηχανία καὶ δὲν ἤξερε τί νὰ πεῖ, γιατὶ ποιὲς ὧς τότε δὲν εἶχε τὴν ἐδκαιρία νὰ καταρεθεῖ μιὰ γυναῖκα ἀπὸ τὸ κλάμα της. Ἡ Ἄντα δὲν ἔκλαιγε. Δὲν ἔκανε τίποτε ποτέ.

"Ἔρυνε τρεχάτη, κατὰ τὸ χωρὶς φι τοῦ θαμπακιοῦ, χωρὶς νὰ τοῦ δόσει τὸν καιρὸ νὰ τῆ ρωτήσει τί εἶχε. Ἔτρεχε πρὸς τὰ δέντρα πίνω ἀπὸ τὸ σπίτι, πηδοῦσε μὲς στὰ σκοίνα σὰν ἕνα κουνέλι τρομαγμένο.

—Καλὸ κι αὐτό, δὲν εἶχα δεῖ ἀκόμα τίποτα παρόμοιο,εἶπε ὁ Ζήτερ. Ἀναρωτιέμαι σὰν τί νὰ τῆς εἶπε γιὰ νὰ τὴ φέρω σ' αὐτὴ τὴ θέση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13

Ἀφότου ἡ Ἔλλι-Μαίη ἔρυνε πέρα κλαίγοντας, ὁ Ζήτερ ἔμεινε περισσότερο ἀπὸ μισὴν ὥρα καθισμένος κοντὰ στὴν καπνοδόχο, στὴν αὐλή. Κοίταζε ἐπίμονα τὰ χνάρια ποὺ τὰ καινούργιο αὐτοκίνητο εἶχε ἀφίσει μές στὸν ἀμμο καὶ παρακενεύετον μὲ τὴν καθαρότητα τῶν σημαδιῶν ποὺ εἶχαν σχεδιάσει οἱ ρόδες. Τὰ λάστιχα τοῦ δικοῦ του ἀμαξιοῦ, ποὺ εἶταν ἐκεῖ, στὴν αὐλή, ἀνάμεσ' ἀπ' τὸ σπίτι καὶ τὴν ἀποθήκη, εἶχαν τριφτεῖ ἀπὸ τὴ χρήση. "Οταν κυλοῦσανε στὸν ἄμμο, δὲν ἄφιναν πιὰ ἀποτυπώματα παρὰ μόνο δυὸ πλατεῖες παράλληλες γραμμὲς ἀπὸ ἀμμο σφιρασμένο. Χαρακωτὸν πὼς νὰ λύσει αὐτὸ τὸ πρόθλημα μὲ τὶς ρόδες. Ἂν μποροῦσε νὰ τὶς φυσοκιάσει ὁλες μαζί, θὰ μποροῦσε νὰ μεταφέρει στὴν Ὠγκάστα ἕνα φορτωμὰ ἀπὸ ξύλα καὶ νὰ τὰ πουλήσει. Μποροῦσε νὰ κερδίσει ὧς ἕνα δολάριο γιὰ ὅλο τὸ φορτίο.

Ἀπὸ τὸ σπίτι του ὧς τὴν πόλη, ἡ ἀπόσταση εἶταν δεκαπέντε μίλια καὶ, ἀφοῦ ἀγόραζε ἀρκετὰ ὁλίκα γιὰ τὴ μεταφορά, πήγαινε κι Ἔλα, δὲ θὰ τοῦ ἀπόμενεν σπουδαῖα πρόματα ἀπὸ τὸ δολλάριο. Ἴσως εἰκοσιπέντε σέντσια, μὲ τὰ ὁποῖα μποροῦσε ν' ἀγοράσει δυὸ ἢ τρία κοιτὰ καπνό καὶ μιὰ χούφτα ἀλεύρι ἀπὸ θαμπακόσπορο. Ἀκόμα καὶ μὲ τὰ εἰκοσιπέντε σέντσια δὲ θὰ μποροῦσε ν' ἀγοράσει ἀρκετὸ ἀλεύρι ἀπὸ ἀραποσίτι γιὰ ὁλους. Εἶχε ἀρχίσει κιόλας ν' ἀγοράζει ἀλεύρι ἀπὸ θαμπακόσπορο, γιατὶ τὸ ἀλεύρι ἀπ' ἀραποσίτι εἶταν πολὺ ἀκριθό. Δεκαπέντε σέντσια θαμπακάλευρο θὰ τοὺς θαστοῦσαν ὁλόκληρη θδομάδα.

Ἀλλὰ ὁ Ζήτερ δὲν εἶταν θέθαιος ἂν αὐτὸ ἄξιζε τὸν κόπο γιὰ νὰ κοθαλῆσει ἕνα φόρτωμα ξύλα. Θὰ τοῦ χρειαζόταν παραπάνω ἀπὸ μιὰ μέρα γιὰ νὰ φορτώσει τὴ μαύρη θελανδιὰ στὸ ἀτιάξι του καὶ μισὴ μέρα γιὰ τὴ μεταφορὰ στὴν Ὠγκα. στα. Ἔπειτα μιὰ ποὺ θάφτανε ἐκεῖ κάτου, ἴσως νὰ μὴν ἔθρισκε ἀγοραστή.

Ὁστόσο, πάντεχε πάντα μιὰ σοθειὰ γι' αὐτὸν τὸ χρόνο. Κάθε ἄλλο παρὰ ἔξερε παρατήρει τὸ σχέδιό του. Μποροῦσε νὰ θάλει δεκαπέντε μὲ δεκάζη πλέθρα θαμπάκι, ἂν κατόφθονε νὰ θρεῖ σπόρο καὶ λίπασμα. Κοντὰ στὸ Φοῦλερ θρισκόταν μιὰ φορόδα, ποὺ πίστευε πὼς μποροῦσε νὰ τὴ δανειστεῖ, καὶ εἶχε ἕνα ἀλέτρι ποὺ θὰ τοῦ ἔκανε τὴ δουλειά. Μὰ τοῦ χρειαζόταν χρήματα ἢ ἀνάλογη πίστωση γιὰ ν' ἀγοράσει θαμπακόσπορο καὶ λίπασμα. Οἱ ἔμποροι τοῦ Φοῦλερ τοῦ εἶχαν πεῖ πὼς δὲ θὰ τοῦ ξανάδινανε πίστωση, καὶ εἶταν θάνφελο νὰ δοκιμάσει νὰ δανειστεῖ ἀπὸ μιὰ τράπεζα τῆς Ὠγκάστας. Εἶχε ἐπιχειρήσει κιόλας νὰ τὸ κάμει τρεῖς-τέσσερες φορές, ἀλλὰ τὸ πρῶτο πράμα ποὺ τόν ρωτοῦσαν εἶταν τὸ ὄνομα τοῦ προσώπου ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ ὑπογράφει τὶς ἀποδεῖξεις του, καθὼς καὶ ποιὰ εἶταν ἡ ἐγγύησή του. Ἐκεῖ εἶταν ποὺ σκάνταφτε πάντα ἢ ὀπόθεση. Κανένας δὲν ἤθελε νὰ ὑπογράφει τὶς ἀποδεῖξεις του καὶ δὲν εἶχε τίποτε γιὰ νὰ θάλει ἐνέχυρο. Στὴν τράπεζα, εἶχαν συμθουλεύει τὸ Ζήτερ νὰ ἐπιχειρήσει μιὰ τοποθέτηση δανείου.

Ποτὲ δὲν εἶχε γνωρίσει στὰ ντραθέρια του κανέναν τόσο ἄρπαγα σὰν τὶς τράπεζες. Κάποτε εἶχε ξανειστεῖ ἀπὸ μιὰ τους διακόσια δολάρια, μὰ εἶχε ὁρκιστεῖ νὰ μὴν ξαναφήσει ποτὲ νὰ δεθεῖ μὲ παρόμοιες συμφωνίες. Πρῶτα πρῶτα, ἔρχονταν δυὸ μὲ τρεῖς φορὲς τὴ θδομάδα νὰ τὸν ἐπιθλέψουν. Ἡ τράπεζα ἔστελνε ἀνθρώπους στὸ χτῆμα του γιὰ νὰ προσταθήσουν νὰ τὸν μάθουν πὼς φυτεύεται ὁ καπνὸς καὶ πόσο λίπασμα ἔπρεπε νὰ σκορπίσει σὲ κάθε πλέθρο. Ἔπειτα, τὴν πρώτη κάθε μηνός, πῆγαιναν νὰ πάρουν τοὺς τόκους τοῦ χρέους. Ποτὲ δὲν εἶτανε σὲ θέση νὰ πληρώσει, πρόσθεταν τοὺς τόκους στὸ κεφάλαιο καὶ τὸ ἀπαγόθαναν ἕναν τόκο σὲ ὅλα.

Τὸ χνώπωρο, τὴν ἡμέρα ποὺ εἶχε πουλήσει τὴ σοδειά του, δὲν τοῦ ἔμεινεν παρὰ ἑφτὰ δολλάρια. Στὴν ἀρχὴ ἔπρεπε νὰ πληρώνει τρία τοῖς ἑκατὸ γιὰ τὸ δάνειό του κι ὕστερ' ἀπὸ δέκα μῆνες εἶχε θρεθεῖ στὴν ἀνάγκη νὰ πληρώνει τριάντα τοῖς ἑκατό, χωρὶς νὰ λογαριάσουμε ἕνα ἄλλο τριάντα τοῖς ἑκατὸ γιὰ τοὺς ἀπλήρωτους τόκους. Ἐπιπλέον, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσει τὴν καταθολὴ τοῦ δανείου, ὁ Ζήτερ ἀναγκάστηκε νὰ μετρήσει τὸ ποσὸ τῶν πενήντα δολλαρίων. Ποτὲ δὲ μπόρεσε νὰ καταλάθει γιατὶ τὸν ἀνάγκασαν νὰ τὰ πληρώσει αὐτά, καὶ ἡ τράπεζα δὲν ἔλαθε τὸν κόπο νὰ τοῦ τὰ ξεγήσει. "Οταν ρώτησε τὴ ἀντιπροσώπευτν αὐτὰ τὰ πενήντα δολλάρια, τοῦ εἶπαν πὼς εἶχαν ἀπλοστοτεῖ τὸ διακοίωμα νὰ «συντήμουν» τὸ θάνειο. Ἀφοῦ κανόνισε ὅλους τοὺς λογαριασμοὺς, ὁ Ζήτερ πρόσεξε πὼς εἶχε πληρώσει παρεκπάνω ἀπὸ τρακόσια ὁλλάρια καὶ πὼς ὁ ἴδιος προσωπικὰ ἔθγαλε ἕνα κέρδος ἑφτὰ δολλαρίων. Ἑφτὰ δολλάρια ὅστερ' ἀπὸ ἕνα χρόνο ἐργασίας δὲν τοῦ φάνηκαν δίκαιη ἀμοιθὴ γιὰ τὴν καλλιέργεια τοῦ θαμπακιοῦ, δεδομένου πὼς εἶχε κάμει ὁ ἴδιος δλη τὴ δουλειὰ καὶ εἶχε, στὸ κάτω τῆς γραφῆς, διαθέσει τὴ φοράδα καὶ τὸν τόπο. Εἶταν κιόλας χρεωμένος ἀκόμα, γιατὶ χρωστοῦσε δέκα δολάρια ὁ ἐκεῖνον ποὺ τοῦ εἶχε δανείσει τὴ φοράδα γιὰ νὰ σπείρει τὸ θαμπάκι. Μὲ τὴ θοήθεια τοῦ Δίου κα. τῆς Ἄντας, εἶχε ἀνακαλύψει πὼς στὸ τέλος ζημιώθηκε τρία δολάρια. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ τοῦ εἶχε νὰ κάνει τὴ φοράδα ἐπέμενε νὰ πληρωθεῖ καὶ ὁ Ζήτερ τοῦ εἶχε δώσει τὰ ἑφτὰ δολλάρια, μὲ τὴν ὑπαρχόσα ἀκόμα νὰ ἔξοικονομεῖ ἄλλα τρία γιὰ ν' ἀποπληρώσει τὸ χρέος τοῦ.

Ὁ Ζήτερ δρκιζόταν πὼς δὲ θὰ ντραθεριζόταν ἄλλη φορὰ μὲ τοὺς πλούσιους τῆς Ὠγκάστας. Τοῦ ἔλεγαν μπεῖ στὴ μύτη, ὅπως λέμε ὅπλά, προσπαθώντας νὰ τὸν μάθουν πὼς ἔπρεπε νὰ καλλιεργεῖ τὸ θαμπάκι καὶ στὸ τέλος τοῦ τὰ ἤπραν ὅλα καὶ τὸν ἔλεγαν σφῆσει μὲ τριαδολλάρια χρέος. Εἶχε κάμει ὁ ἴδιος ὅλη τὴ δουλειὰ: εἶχε διαθέσει τὸν τόπο καὶ τὴ φοράδα καί, στὸ ὕστερο, ἡ τράπεζα τοῦ πῆρε ὅλα τὰ χρήματα ποὺ ἔθγαλε ὁ καπνός καὶ τοῦ ἀφησε ζημιὰ τρία δολλάρια. Ἔλεγε καὶ ξανάλεγε ἀπὸ τότε σὲ κάθε περαστικὸ πὼς σίγουρα δὲν τοῦ ἀρέσαν τοῦ θεοῦ τέτοιας λογῆς μανούθρες. Τὸ ἴδιο πράμα τὸ εἶχε καὶ κατὶ τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς πιστωτικῆς τράπεζας.

—Ἐσεῖς οἱ παραλῆθες τῆς Ὠγκάστας σφάξετε τὸ φτωχόκοσμο μὲ τὸ θαμπάκι. Δὲν πιάνετε στὸ χέρι σας δουλειὰ καὶ τσεπώνετε ὅλους τοὺς παράδες ποὺ θγάζουν οἱ καλλιεργητές. Κοιτάζτε μένα: δουλεύω ὅλον τὸ χρόνο, μὲ τὸ Ντιοῦντ πὼ ἀργόνας, μὲ τὴν Ἄντα καὶ τὴν Ἔλλι-Μαίη, ποὺ μὲ θοήθεινε στὰ θοστνίμια τοῦ θαμπακιοῦ καὶ στὰ μάζωμά του τὸ χνώπωρο, καὶ τὶ προκοπὴ ἔχω; Οὔτ' ἕνα ρεπάνι, ἐξόν ἀπὸ τρία δολλάρια ποὺ χρωστῶ. Σᾶς τὸ λέω, αὐτὸ δὲν εἶναι σωστό. Ὁ Θεὸς δὲν εἶναι μὲ τὸ μέρος σας.Καὶ δὲ θὰ ὑπομείνει πολὺν καιρὸ ἀκόμα κατεργαριὲς τέτοιας λογῆς. Δὲ σᾶς ἀγαπᾶ τόσο δσο, ἐσεῖς οἱ πλούσιοι, πιστεύετε. Τοὺς φτωχοὺς ἀγαπᾶ ὁ καλὸς Θεός.

Οἱ ἄνθρωποι τῆς τράπεζας ἄκουσαν τὸ Ζήτερ ποὺ μιλοῦσε καὶ ἄμα ἀποτελείωσε τοῦ γέλασαν κατάμυαρα, ἀνέθηκαν σ' αὐτοκίνητό τους καὶ ξαναγύρισαν στὴν Ὠγκάστα.

Αὐτὸς εἶταν ἕνας ἀπὸ τοὺς λόγους ποὺ ἔκαναν τὸ Ζήτερ νὰ μὴν εἶναι θέθαιος ἀν θὰ μποροῦσε νὰ σπείρει αὐτὴ τὴ χρονιά. Πίστευε ὁμως τώρα πὼς, ἂν τὰ κατάφερνε νὰ βρεῖ κανέναν στὸ Φοῦλερ ποὺ νὰ τὸ θόσει θερεσὲ σπόρο καὶ λίπασμα, δὲ θὰ τὸν ἔκλεβαν πιά. Στὸ Φοῦλερ εἶταν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καλλιεργητὲς, ὅπως αὐτὸς ἡ ὅπως θὰ ἤθελε νὰ γίνει καὶ δὲν πίστευε πὼς θὰ τὸν ἐκμεταλλεύονταν.Μὰ κάθε φορὰ ποὺ ἔκανε λόγο νὰ θρεῖ πίστωση στὸ Φοῦλερ, οἱ ἔμποροι τοῦ ἔγνεφαν νὰ στρίψει καὶ ἀρνιοῦνταν νὰ τὸν ἀκούσουν.

—Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ λές περισσότερα, Ζήτερ, τοῦ εἶπαν. Μᾶς ἔχονται καλλιεργητὲς ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Χώρας, στὸ Φοῦλερ, κι' ὅλοι μᾶς γυρεύουνε τὸ ἴδιο πράμα. Κανονίζουμε κομμὰ ἑκατοστή. Ἀλλὰ γιὰ σένα δὲ μποροῦμε νὰ κάνουμε τίποτε. Πέρσι δώσαμε σπόρο καὶ λίπασμα μὲ πίστωση σὲ καμπόσους ἀπὸ σᾶς καὶ τὸ χινόπωρο δὲ θγῆκε σχεδὸν καθόλου θαμπάκι. Τὸ λίγο ποὺ θγῆκε θὲν ἀξίζε παρατάνου ἀπὸ ἑφτὰ σέντσια, τόσο μέτρια εἶτ..ν ἡ ποιότητά του. Μ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες, δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ καλλιεργεῖ κανεὶς τὴ γῆ. Κι ἐμεῖς δὲ μποροῦμε νὰ ἐκτεθοῦμε σὲ ὅλους αὐτοὺς κυδύνους. "Ὅλοι μας περιμένουμε νὰ θάλουν οἱ πλούσιοι στὴν κυκλοφορία τὸ χρῆμα ποὺ θαστοῦν.

—Γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἡ φαμίλια μου κι ἐγὼ θὰ πεθάνουμε ἀπ' τὴν πείνα, ἐκεῖ κάτου στὰ καπνοτόπια. Δὲν ἔχουμε τίποτε νὰ φᾶμε καὶ δὲν ἔχουμε τίποτε πιὰ νὰ πουλήσουμε γιὰ ν' ἀγοράσουμε ἀλεύρι καὶ κιμᾶς. Ἐσεῖς οἱ ἔμποροι δὲ δίνετε κίνητσον ἀφότου ἔρυνε ὁ λοχαγὸς Τζόν. Τί θὰ κάνουμε; Δὲν ξέρω τί μπορεῖ νὰ συμθεῖ, μὲ μένα καὶ τὴν οἰκογένειά μου, ἂν οἱ πλούσιοι δὲν πάψουν σὲ λίγο νὰ μᾶς γδέρουν. Αὐτοὶ ἔχουν ὅλα τὰ χρήματα. Τὰ φυλάνε στιεαγμένα στὶς τράπεζες καὶ δὲν τὰ θγάζουν ἀπὸ κεῖ, παρὰ μόνο ἂν κάψει κανεὶς τὰ δυὸ του χέρια καὶ τοὺς τὰ δώσει ἐνέχυρο.

—Τὸ καλύτερο ποὺ ἔχεις νὰ κάμεις, τοῦ εἶπαν, εἶναι νὰ ἐγκατασταθεῖς στὴν Ὠγκάστα. ἐσὺ κι ἡ οἰκονένεϊ σου. Ἡ στὴν Ὀρσεκρὶκ Βάλλεϊ, στὴ Νότια Καρολίνα, ἐκεῖ ὅπου εἶναι τὰ νηματουργεῖα. Ἐκεῖ θὰ θοεῖτε δουλειὰ. Αὐτὸ σᾶς μένει νὰ κάμετε. Δὲν ὑπάρχει ἄλλη σωτηρία..

—Ὄχι, ὄχι, πανάθεμα τὸ γονάτος! εἶπε ὁ Ζήτερ. Εἶναι τὸ μόνο πράμα ποὺ δὲ θὰ κάμω ποτέ. Ὁ Κύριος ἐδημιούργησε τὴ γῆ καὶ μ' ἔφερε ἐδῶ πέρα γιὰ νὰ κατοιγνίουμαι στὴν καλλιέργεια. Αὐτὸ ἔκανα ἐγώ, αὐτὸ ἔκανε κι ὁ πατέρας μου προτήτερα. Εἶναι πενῆντα χρόνια τώρα ποὺ θαστάει αὐτό, ἐπειδὴ γ' αὐτὸ ἔχουμε πλαστεῖ. Τὰ καταραμένα ὡς τὰ νηματουργεῖα εἶναι γιὰ τὶς γυναῖκες. Δὲν εἶναι αὐτὰ μέρη γιὰ τοὺς ἄντρες, νὰ περνᾶς τὸν καιρό σου, παίζοντας μὲ ροδίτες καὶ μὲ ἄκρες ἀπὸ κλωστή. Μὰ τὴν ἀλήθεια, ὡραῖο ἐπάγγελμα κι αὐτό, γιὰ ἕνα ἄντρα, νὰ περνάει τὸν καιρό του τυλίγοντας νῆμα σὲ κουθαρίστρες! Ὀχι! Βρεθήκαμε σ' αὐτὴ τὴ γῆ ὅπου μπορεῖ νὰ φυτρώσει θαμπάκι, καὶ εἶναι χρέος μου νὰ τὸ κάμω νὰ φυτρώσει. Δὲν πάω νὰ χάσω τὸν καιρό μου στὰ ἔργοστάσια. Ἐστω κι ἂν πρόκειται νὰ κερδίζω ἀπὸ κεῖ δεκαπέντε δολλάρια τὴν ἑθδομάδα. Θὰ μείνω στὰ χωράφια μου ὧς τὴν ἡμέρα τοῦ θανάτου μου.

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ)

Ἡ Κριτικὴ καὶ τὸ νέο βιθλίο

«Οἱ κολασμένοι τῆς θάλασσας»

ΤΟΥ κ. ΓΙΑΝΝΗ ΜΑΓΚΛΗ

Α. ΠΑΓΑΙΔΗΣ :

«Οἱ Ἱστορίες αὐτὲς διακρίνονται πρὸ πάντων γιὰ τὴ σημαντικὴ προσπάθεια τοῦ συγγραφέα τους νὰ δῆ πέρ' ἀπ' τὸ σωστικὸ καὶ θυσιολοξέλιχτο ἤθος τὴ γενικότερη καὶ ἀποδοτικότερη ψυχαγωγία. Πέρα ἀπὸ τὶς φτηφόρες τὴν αὐτοτελῆ προσωπικότητα...»

«Παρακηρίνα», 30—9—40.

ΔΙΜ. ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΟΣ :

«... Κλείω τὸ σημείωμά μου μὲ τὴ διαπίστωση πὼς ἡ νεοελληνική πεζογραφία πλουτίζεται μὲ ἕνα ἀξιολογότατο τάλαντο μὰ γοητιόταταες ὑποσχέσεις γιὰ τὸ μέλλον.»

«Καθημερινή», 14—10—40.

Ι. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ :

«Μὲ τοὺς «Κολασμένους τῆς θάλασσας» τοῦ κ. Γιάννη Μαγκλῆ βρισκόμαστε μπροστὰ σ' ἕνα γεγονὸς ἀπὸ τὰ σημαντικότερα τῆς σύγχρονης πνευματικῆς μας ζωῆς...»

«Πρ

Ἡ κριτική τοῦ βιβλίου

ΑΝΔΡΕΑ ΙΩ. ΚΕΡΑΜΙΔΑ: «Ν ε ο ε λ λ η ν ι κ ὴ θ ρ η σ κ ε υ τ ι κ ὴ ἀ ν θ ο λ ο γ ί α», Ἀθήνα, 1940.

Πρώτη φορὰ ἐπιχειρεῖται στὸν τόπο μας παρόμοια ἐργασία. Καὶ ἐλάχιστοι εἶναι κεῖνοι, ποὺ θέλησαν νὰ ἐξετάσουν ποιὰ στάση πῆραν εἰ νεοέλληνες ποιητὲς ἀπέναντι τῆς θρησκείας. Μόλις δυὸ ἀναφέρει ὁ κ. Κεραμίδας, στὸ «εἰσαγωγικὸ ἁλικὸ γιὰ τὴ σύνταξη τῆς ἀνθολογίας τοῦ.

Ὁ ἴδιος κλίνει νὰ παραδεχτεῖ τὴ γνώμη τοῦ κ. Παράσχου, τὴ στηριγμένη σὲ δυὸ κύριους λόγους, πρῶτον ὅτι «κάτω ἀπὸ τὸ Χριστιανισμὸ, ποὺ καὶ αὐτὸν ἐμεῖς τὸν μορφοποιήσαμε, ἐμείναμε "Ἕλληνες" καὶ δεύτερον ὅτι «ἡ ἑλληνικὴ ποίηση γεννιέται, ἀναπτύσσεται, ἀντρώνεται στὸν 19ον αἰῶνα, ὅπου κορφοκυιένος καὶ ἀδελφωμένος ὀρθολογισμὸς καὶ ὑλισμὸς χτυποῦν μὲ ὅση ποτὲ ἄλλοτε δὲ χτυπήθηκαν λύσσα, τὶς θρησκευτικὲς πίστεις», παρ' ὅλο ποὺ τὸν πρῶτο λόγο δὲν τὸν δέχεται γιὰ σωστό. Τὸ δέβεσιο εἶναι, πως ἐλάχιστοι νεοέλληνες ποιητὲς ἐπηρεάστηκαν πλατειὰ καὶ κυριαρχικὰ ἀπὸ τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα, γιὰ διάφορες αἰτίες, ποὺ δὲν εἶναι πρόσφορο νὰ Χριστιανικὴ ἐμπνευση ἢ καὶ γενικώτερα ἐμπνευση — στὴ βαθειὰ τῆς λ μως ἔννοια — θρησκευτικής. Ἀσφ κλῶς, θὰ ὁπάρχουν κι' ἄλλοι ποὺ θἄχουν γράψει σχετικὰ καὶ μάλιστα μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν μεγάλων ἑορτῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ (1) — καὶ καλὸ θἄταν ὁ κ. Κεραμίδας νἄχεν ἀναδιφήσει παλιὰ ἔντυπα,ἐφημερίδες καὶ περιοδικά, Χριστουγεννιάτικα, Πρωτοχρονιάτικα ἢ Πασχαλινά, γιὰ νὰ μᾶς δώσει ἕναν ἀρτιώτερον πίνακα τῶν διαφόρων ἀπόψεων ποὺ διεκτυπώθηκαν. Μὰ ἡ παράλειψή του αὐτή, δὲν ἔχει καὶ μεγάλη σημασία, ἀφοῦ, ὁπωσδήποτε, τὶς δυὸ κύριες πλευρὲς τοῦ ζητήματος, τὴ θετικὴ καὶ τὴν ἀρνητική, τὶς παίρνει ὁπ' ὄψη του, προτοῦ προχωρήσει στὴν ἀνιχνεύτηση τοῦ κατάλληλου ὁλικοῦ γιὰ τὴ σύνταξη τῆς ἀνθολογίας του.

Ὁ ἴδιος κλίνει νὰ παραδεχτεῖ τὴ γνώμη τοῦ κ. Παράσχου, τὴ στηριγμένη σὲ δυὸ κύριους λόγους,πρῶτον ὅτι «κάτω ἀπὸ τὸ Χριστιανισμὸ, ποὺ καὶ αὐτὸν ἐμεῖς τὸν μορφοποιήσαμε, ἐμείναμε "Ἕλληνες" καὶ δεύτερον ὅτι «ἡ ἑλληνικὴ ποίηση γεννιέται, ἀναπτύσσεται, ἀντρώνεται στὸν 19ον αἰῶνα, ὅπου κορφωμένος καὶ ἀδελφωμένος ὀρθολογισμὸς καὶ ὑλισμὸς χτυποῦν μὲ ὅση ποτὲ ἄλλοτε δὲ χτυπήθηκαν λύσσα, τὶς θρησκευτικὲς πίστεις», παρ' ὅλο ποὺ τὸν πρῶτο λόγο δὲν τὸν δέχεται γιὰ σωστό. Τὸ δέβεσιο εἶναι, πως ἐλάχιστοι νεοέλληνες ποιητὲς ἐπηρεάστηκαν πλατειὰ καὶ κυριαρχικὰ ἀπὸ τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα, γιὰ διάφορες αἰτίες, ποὺ δὲν εἶναι πρόσφορο νὰ Χριστιανικὴ ἐμπνευση ἢ καὶ γενικώτερα ἐμπνευση — στὴ βαθειὰ τῆς ἔννοια — θρησκευτικής. Ἀσφαλῶς, θὰ ὁπάρχουν κι' ἄλλοι ποὺ θἄχουν γράψει σχετικὰ καὶ μάλιστα μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν μεγάλων ἑορτῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ (1) — καὶ καλὸ θἄταν ὁ κ. Κεραμίδας νἄχεν ἀναδιφήσει παλιὰ ἔντυπα,ἐφημερίδες καὶ περιοδικά, Χριστουγεννιάτικα, Πρωτοχρονιάτικα ἢ Πασχαλινά, γιὰ νὰ μᾶς δώσει ἕναν ἀρτιώτερον πίνακα τῶν διαφόρων ἀπόψεων ποὺ διεκτυπώθηκαν. Μὰ ἡ παράλειψή του αὐτή, δὲν ἔχει καὶ μεγάλη σημασία, ἀφοῦ, ὁπωσδήποτε, τὶς δυὸ κύριες πλευρὲς τοῦ ζητήματος, τὴ θετικὴ καὶ τὴν ἀρνητική, τὶς παίρνει ὁπ' ὄψη του, προτοῦ προχωρήσει στὴν ἀνιχνεύτηση τοῦ κατάλληλου ὁλικοῦ γιὰ τὴ σύνταξη τῆς ἀνθολογίας του.

Ὁ ἴδιος κλίνει νὰ παραδεχτεῖ τὴ γνώμη τοῦ κ. Παράσχου, τὴ στηριγμένη σὲ δυὸ κύριους λόγους,πρῶτον ὅτι «κάτω ἀπὸ τὸ Χριστιανισμὸ, ποὺ καὶ αὐτὸν ἐμεῖς τὸν μορφοποιήσαμε, ἐμείναμε "Ἕλληνες" καὶ δεύτερον ὅτι «ἡ ἑλληνικὴ ποίηση γεννιέται, ἀναπτύσσεται, ἀντρώνεται στὸν 19ον αἰῶνα, ὅπου κορφωμένος καὶ ἀδελφωμένος ὀρθολογισμὸς καὶ ὑλισμὸς χτυποῦν μὲ ὅση ποτὲ ἄλλοτε δὲ χτυπήθηκαν λύσσα, τὶς θρησκευτικὲς πίστεις», παρ' ὅλο ποὺ τὸν πρῶτο λόγο δὲν τὸν δέχεται γιὰ σωστό. Τὸ δέβεσιο εἶναι, πως ἐλάχιστοι νεοέλληνες ποιητὲς ἐπηρεάστηκαν πλατειὰ καὶ κυριαρχικὰ ἀπὸ τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα, γιὰ διάφορες αἰτίες, ποὺ δὲν εἶναι πρόσφορο νὰ Χριστιανικὴ ἐμπνευση ἢ καὶ γενικώτερα ἐμπνευση — στὴ βαθειὰ τῆς ἔννοια — θρησκευτικής. Ἀσφαλῶς, θὰ ὁπάρχουν κι' ἄλλοι ποὺ θἄχουν γράψει σχετικὰ καὶ μάλιστα μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν μεγάλων ἑορτῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ (1) — καὶ καλὸ θἄταν ὁ κ. Κεραμίδας νἄχεν

(1) Ὁ Ἴδιος θυμοῦμαι πὼς ἔχω συζητήσει ἀπαινεῖγημένα τὸ θέμα αὐτό, σὲ παλιότερα ἄρθρα μου, ποὺ δυστυχῶς, δὲν τὰ ἔχω πρόχειρα τοῦτη τὴ στιγμή, γιὰ νὰ τ' ἀνατρέξω.

Ἡ κραυγὴ τῆς Ἀντιγόνης

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠ' ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 1)

ἀν θἄρθει ποτὲς ἡ ἐποχὴ ποὺ θὰ τὸν ἀποχτήσει καὶ θὰ ζήσει στὴ χαρά του — γιὰ νὰ πάψει κάποτε νὰ τὴ γυρεύει· ἔτσι, ἀφοῦ θὰ τὴν ἔχει.

Ὁ ἄναρχος ὁλοστρόγυλος Βούδας προβάλλει τὴ γαλήνια, γελαστὴ εἰρωνική μορφὴ του, γιὰ νὰ θυμίσει πὼς κάποτε θνῆκε κι' αὐτὸς νὰ κηρύξει τὸ λόγο τῆς Ἀγάπης. Βαρυφορτωμένος ἀπὸ τὶς ἀνθρώπινες κακίες· τὸ παχὺ, δασωτὸ του μάτι δὲν εἶδε τὴ ρίζα τους; — πολέμησε νὰ τὶς γιατρέψει καὶ θἄρεψε πὼς τὸ πέτυχε στὴ νάρκωση τῆς μακάριας ζήσης. Τὸ ἀνθρώπινο πλήθος, θουδό, ζαφνισμένο, τὸν εἶδε, τὸν ἄκουσε, ἄλλο ξέμε:νε κουρασμένο μαζί του, ἄλλο, τὸ πιὸ πολύ, τράβηξε, προσέπερασε, ἀδιάφορο κι' ἀσυγκίνητο, γιὰ νέες πορεῖες.

Ὁ γλυκὸς ποιητὴς Ναζωραῖος ἤρθε τὸν ἴδιο λόγο νὰ κηρύξει, ἢ μιλιὰ ποὺ θνῆκε ἀπὸ τὰ ὀχρὰ του χείλια ἀγγίξε τὶς καρδιὲς τῶν ἀνθρώπων καὶ συνεπῆρε τὸ νοῦ τους. Μὰ τὰ τείχη ἔμειναν πάλι ἀκατάλητα. Ὁ σταυρὸς τοῦ ἀφάνισε τὴν πρόσκαιρη ζήση του. Μὰ ὁ λόγος του ἔμεινε. Τὸ πολὺ ἀνθρώπινο πλήθος στάθηκε μαζί του καὶ ζωμδίνει αἰῶνες τώρα τὰ δάκρυά του στὴν προσμονὴ τῆς καλῆς του νίκης. Δὲν ξέρει πότε θἄρθει, κι' ἂς περνᾶν οἱ καιροί, δὲν ξέρει πιὰ ἂν θἄρθει, κι' ὅμως περιμένει, περιμένει καὶ πάντα περιμένει.

Ἄλλοι κήρυκες, κατὰ καιροὺς, σ' ἐποχὲς πιὸ κοντινὲς στὴ δική μας, πρόβαλαν τὶς μορφές τους, ἄλλες βιβλικὲς καὶ γαλήνιες, ἄλλες γοογές, ἀνήσυχες, σκαμμένες ἀπὸ τὴν ἀγωνία τοῦ παλέματος, ἔστησαν τὸ κορμί τους ὀρθὸ γιὰ νὰ λαλήσουν καὶ πάλι καὶ πάντα τὸ λόγο, ὁ κτθεὶς κατὰ τὸν κόσμο του, ὁ καθεὶς κατὰ τὸν τρόπο του.

Μὰ εἶναι τόσο ἀνάριες οἱ ἐποχὲς ποὺ ἀκούγονται, ὥστε σὰ φτάσει ἡ νέα, ἔχει πιὰ ξεχαστεῖ ἡ παλιά.

Σήμερα, οἱ δικοί μας καιροὶ ἀποσκέπασαν ὁλότελα τοὺς καλοὺς λόγους τῆς ἀνθρώπινης ἀγάπης. Ὁ ἀέρας πύκνωσε ἀπὸ τὶς κλαγγὲς τῶν ὅπλων, τὴν ἀντάρα τῆς μαχῆς· τοὺς θάγγους τῶν λαθωμένων, τοὺς σπαραγμοὺς αὐτῶν ποὺ χάνονται κι' αὐτῶν ποὺ τοὺς χάνουν. Ὁ λόγος τῆς ἀγάπης, φτωχὸς κι' ἀνήμπορος, ἔθωσε τὴ θέση τοῦ στὸ λόγο τοῦ μίσους, τῆς τυφλῆς μανίας τοῦ χαλασμοῦ.

Εἶναι στὴν ἀνθρώπινη μοῖρα, λοιπόν, ἐτοῦτο τὸ ἀδιάκοπο πάλεμα, αὐτὸ ὁ αἰώνιος χαλασμὸς ποὺ ξεκληρίζει τὶς ὑγιεῖνες γενιὲς τῶν ἀνθρώπων καὶ κάνει τὸν πλανήτη, ἀχνιστὸ ἀπὸ αἷμα, πτυγμένο στοὺς ὄβγγους τοῦ θανάτου, νὰ φέρνει σὰν κατεραμένο τὸ βαρὺ ἀνθρώπινο φορτίο του, σπαραγμένο κι' ἀγαλληνετο, μέσα στὸ ἄπειρο;

Ποιὸς θὰ δώσει τὴν ἀπόκριση;

Εἶναι μερικοὶ σοφοὶ ποὺ τὸ εἶπαν, πολέμησαν νὰ τ' ἀποδείξουν μὲ τὰ τόσα μέσα τῆς ἀνθρώπινης σοφίας καὶ τὸ πρόβαλαν ὅστερα μπρὸς στὰ ἴδια μάτια τῶν δύστυχων ἀνθρώπων.

Μὴ τοὺς πιστεύετε! Ὁ ἄνθρωπος πολεῖει καὶ θὰ πολεῖει πάντα γιὰ τὴ ζήση του, δίχως αὐτό, χάνει τὸ νόημά της, τὴν οὐσία. Τὸν πολεμᾶ τὴς, ἡ ζωὴ τοῦ, μὰ πολεῖει μὲ σώματος, ξένα πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύση. Ποιὸς θὰ πεῖ πὼς τὸ νόημα τοῦ πολέματος σημαίνει τὸν ἀλληλοσκοτωμὸ; Δὲ βαραίνει καμμιὰ κακὴ κληρονομιὰ ἀπάνω στὴ ρᾶχη του κι' οἱ ἀνθρώπινες τύχες δὲ ρυθμίζονται ἀπὸ οὐρανόσταλτες μοῖρες. Κακιὰ γεννήματα κακῆς σκέψης θἄλωσαν τοὺς ὀρίζοντες τοῦ ἀνθρώπου. "Ομως στὰ βάθη του νοιώθει πάντα νὰ σκιρτᾶει ὁ λόγος τῆς Ἀγάπης καὶ νὰ τοῦ κεντρίζει τὸν πόθο νὰ τὴ χαρεῖ.

"Ετσι, μὲ κοτάνειρη, σὲ στάση προσευχῆς, τὸ θουβὸ πλῆθος προχτὲς τὸ θράδυ, ὅλα τὰ θράδυα, ἄκουγε τὴν κραυγὴ τῆς Ἀντιγόνης νὰ σκίζει τὸν ἀγέρα, ν' ἀντιλαλεῖ καμπανιστὴ στὴν ταραγμένη ἀτμόσφαιρα· σὰ νἄθθελε ν' ἀκουστεῖ κι' ἀπὸ τὴν τελευταία ἀνθρώπινη ἀγριδιά, νὰ νἄθθελε ν' ἀπλωθεῖ μέσα στὴν κατ'μαυρη νύχτα, ὡς τὶς ἄκρες τοῦ πλανήτη καὶ νὰ φωτίσει τὰ σκοτάδιά της.

Δὲν ἤταν ἡ φωνὴ τῆς θεατρίνας, μὰ ἡ φωνὴ τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ, γυμνὸς μπροστὰ στὴ γῆ ποὺ τὴν ἐγέννησε, μὲ τὴν ψυχὴ στὰ δόντια, ἀγκομαχώντας, ξεπνοϊσμένος, ἔκραζε βοήθεια.

Θέλει τὸ λυτρωμό του, θέλει τὴ γαλήνη του, θέλει λίγη ζεστασιὰ ζωῆς, ὅστερ' ἀπὸ τὸν κάματο τῶν αἰώνων.

Τὶ ἀξίαι θἄχει νὰ τοῦ προσφέρουμε τὶς εὐχές μας, θλαστάρια ἐμεῖς τῆς ἴδιας φύτρας, ἂν δὲν τοῦ φυσήξουμε μέσα του τὸ κουράγιο καὶ τὴν πίστη πὼς τὰ τείχη δὲν εἶναι ἀκατάλυτα;

Γ. ΛΑΜΠΡΙΝΟΣ

ΕΓΚΑΙΝΙΑΣΤΙΚΕΣ ΣΠΟΝΔΕΣ ΣΤΟ ΒΑΚΧΟ

Λαολογικὰ σημειώματα

Τοῦ ΚΩΣΤΑ ΜΑΡΙΝΗ

Ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ἀπειλεῖται ἀπὸ κάτι φοβερὸ καὶ τρομερό, θἀνει τὰ δυνατὰ του νὰ βρεῖ τρόπο γιὰ νὰ ξεφύγει. Φυσικά, κι' ὁ κάθε ζωντανὸς ὀργανισμὸς τὶς ἴδιες προσπαθεῖες κάνει. Ἡ διαφορὰ εἶναι ὅτι ὁ ἄνθρωπος δημιουργεῖ μοναχὸς του τὶς πιὸ φοβερὲς ἐναντιότητες καὶ τὶς θἀνει σ' ἐνέργεια μὲ τόσο μαστορικὴ πονηρεῖ, ποὺ οἱ ἄλλοι τὶς ἐξουδετερώνουν μὲ δυσκολία. Οἱ ἄλλοι ὀργανισμοὶ φροντίζουνε ν' ἀποφύγουν δσες πιχύδες τοὺς στένουν ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴ φύση. Δὲν ἔχουν κ' ἐ σ ω ο ρ γ α ν ι σ μ ι κ ὲ ς παγίδες γιὰ ἐξουδετερώνουν, ὅπως ἔχουν τ' ἀνθρώπινα ὄντα.

"Οπως κι' ἂν εἶναι ὅμως κι' ἀπ' ὅπου κι' ἂν προέρχεται ἡ ἐπιδουλή, γιομίζει τὴν καρδιὰ μας ἀνησυχίες καὶ τρομάρες, ποὺ εἶναι καταλύτικα παράσιτα γιὰ τὴν ψυχική μας ὑγιεῖνη. Ἡ σκέψη τους καὶ τὰ παράγωγά τους ἀκόμα, κυνηγᾶνε τὸν ἄνθρωπο σὰ ρεθισμένο μελίσσι. Κι' ἂν δὲ διωχτοῦν ἔγκαιρα κ' ἐφεθοῦνε ν' ἀλωνίζουν ἀδιάκοπα, καταντοῦνε ψυχοφθόρα κ' ἐπιφέρουνε τὴν καταστροφὴ κάποτε μὲ τὴν ταχύτητα καὶ τὴ χαρακτηριστικὴ διακόπτα φουρνέλου κ' ἄλλοτε πάλι μὲ τὸν ἀργὸ ρυθμὸ τῆς ὀργασίας, ποὺ τὰ σατίζει ὅλα...

"Οποιο κι' ἀπὸ τὰ δύο κι' ἂν γίνει, στὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα καταλήγει. Ἀνεπιθύμητο ἀποτέλεσμα, εἰ' ἀλήθεια. Καὶ ντροπιάζει καὶ τὸ λογικὸ τοῦ ἀνθρώπου. Γιατὶ ψάχνει νὰ βρεῖ ἀντίδοτο, γιὰ νὰ διώξει μιὰ καὶ καλὴ τὶς ψυχοφθόρες καὶ καταλυτικὲς ἀνησυχίες καὶ φοβέρες. Καὶ σ' αὐτὸ τείνουν ὅλες οἱ ἐνέργειες τοῦ ἀνθρώπου: ἐξασφάλιση τῆς Ζωῆς, δηλαδὴ τῶν μέσων γιὰ τὴ σ υ ν ὑπηρση καὶ ·διαιώνιση τοῦ εἶδους.

Οἱ σχετικὲς φροντίδες ὅμως εἶναι ἀτομικὲς κι' ὄχι συνολικὰ ὀργανωμένες. Γιατὶ εἶναι φυσικὸ νὰ συκρούονται ἀναμεταξύ τους, ὅπως διασταυρώνουνται τ' ἀκανόνιστα μονοπάτια μέσα στὰ δάση. Κι' ἀπ' αὐτὲς τὶς συγκρούσεις ξεπηδᾶν οἱ καυγάδες, ὅπως ἀπὸ τὴ σπίθα τῆς πέτρας παίρνει φωτιὰ τὸ τσακιμάκι. Ἀνάλογοι μὲ τὰ συμφέροντα, ποὺ τοὺς ἐκίνησαν, εἶναι οἱ καυγάδες: μερικοὶ καὶ περιορισμένοι σὲ ὁρισμένα τοπικὰ ὅρια ἢ γενικοὶ κι' ἀπλωμένοι σ' ὅλα τὰ γεωγραφικὰ πλάτη, σὰν τοὺς σημερινοὺς πολέμους.

Ὡς ποὺ νὰ καταλήξει ὅμως στὸν τελικὸ διακανονισμὸ τῶν ζητημάτων του ὁ ἄνθρωπος καὶ νὰ ἐξασφαλίσει πιὰ τὴν ἐπιθυμητὴ καὶ πρέπια εὐτυχία, ποὺ θὰ παρομοιάζει μ' ἀσυνγνέφαστη ἀνοιξιάτικη μέρα, τὸ ρεθισμένο μελίσσι δὲν τὸν ἀφήνει νὰ χαρεῖ τὴ ζωή του. Σταλτζει κάποιο δηλητήριο, ποὺ μετατρέπει σὲ λύπη τὶς χαρές του. Κι' ἂ-φαφέρο πὼς φτάνει ἕνα ποίημα νὰ ἔχει τὴν τυπικὴν ἐπίκλιση «Κόρε», ἢ κάτι παρόμοιο. Ἀοὶ δὲν ὑποδηλώνει τὴ δόνηση τῆς ψυχῆς τοῦ δημιουργοῦ του ἀπὸ τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα, νιὰ νὰ συμπεριληφθεῖ σ' αὐτὴ τὴν ἀνθολογία.

Τὸ πράγμα εἶναι ἀνεξήγητο, καὶ μόνον ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμὸ καὶ τὴν ἐλλειψη τῆς ἀπαιτούμενης ἐμπειρίας τοῦ κ. Κεραμίδα, μπορεῖ νὰ ἐξηγηθεῖ. Ἀληθινά, ὁ συντάκτης τῆς «νεοελληνικῆς θρησκευτικῆς ἀνθολογίας» καθηγητὴς τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἀνθρώπος μὲ θερμουργὸ πίστη, καταπείστηκε σ' αὐτὴ τὴ δουλειὰ· μὲ ἀγνὸν ἐνθουσιασμό, ἀλλὰ καὶ δίχως νὰ σταθμίσει· καλὰ τὰ δεδομένα μέσα στὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ κινηθεῖ, γιὰ νὰ συνθέσει ἕνα ἔργο, ὅπως τὸ φιλοδόξησε. Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει, πὼς ἡ «ἀνθολογία» του εἶναι μιὰ ἐργαγεία ὁλότελα ἀποτυχημένη. Ἀπαναντίας, μὲ τὸ ἄφθονο ὑλικὸ ποὺ κλείνει στὶς περισσότερες ἀπὸ τριακόσιες σελίδες της, ταχτοποιημένη προσεχτικὰ καθὼς εἶναι, θὰ προσφέρει μεγάλην ὑπηρεσία σὲ κεῖνον ποὺ θὰ θἀθελεῖ, ξεδιαλέγοντας κάπως αὐστηρότερα τὰ κείμενα καὶ τὰ πράγματα, νὰ μελετήσει μελλοντικὰ τὴν ἐπίδραση τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος στὴ νεοελληνικὴ ποίηση. Εἶνε μιὰ ἐργασία ἀξιόλογη ἔστω καὶ μὲ τὶς ἐλλείψεις ποὺ ἀναφέρθηκαν παραπάνω, ἐκεῖ μονάχχη γιατί, ἀπὸ μιὰ ὥρα, εἶναι ἡ μοναδικὴ μέσ' στὴ φιλολογία μας, ἀλλὰ κυρίως γιατί, παρ' ὅλ' αὐτά, μπορεῖ ὁπωσδήποτε, νὰ λογιστεῖ σὰν ἕνα χρήσιμο καὶ ἀφελιμο ἔργο. Καὶ μόνον ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη ὁ συντάκτης τῆς ἀξίζει τὰ συγχαρητήρια μας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη μας. Γιὰ τοὺς ἐραστὲς τῆς ἀληθινῆς ποίησης, οἱ ἀνθολογίες, καθὼς εἶναι γνωστό,δὲν προσφέρουνε καὶ μεγάλα πράγματα. "Οταν ὅμως ὁ σκοπὸς τους εἶναι καθαρὰ ὠφελιμιστικός, σὰν αὐτὴς τοῦ κ. Κεραμίδα, τότε ἡ Ἐκδοσή τους πρέπει νὰ γίνεται μ' εὐμένεια δεκτή: Στὴν περίπτωσην αὐτή, καὶ οἱ ἐλλείψεις τους ἀκόμα μποροῦνε νὰ παραβλεφθοῦν, ἀφοῦ ἡ ὠφέλεια ποὺ προσφέρουν εἶναι, ὁπωσδήποτε, μεγαλύτερη...

Γ. Μ. ΜΥΛΩΝΟΓΙΑΝΝΗΣ

"ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ,,

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ:
Γιὰ ἕνα χρόνο Δραχ. 190
Γιὰ ἓξι μῆνες » 100

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ
Γιὰ ἑνὰ χρόνο Λίρα 1

Ὑπεύθυνος Διευθυντὴς
ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
Σαμάρα 6.

Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου
ΣΩΤ. ΛΑΔΜΑΚΟΣ
(Πρεσβέζης 96)

Γιὰ τὰ περιεχόμενα τῶν διαφημίσεων τὰ «Ν. Γ.» δὲν ἔχουν καμμιὰ εὐθύνη.

Χειρόγραφα δημοσιευόμενα ἢ ὄχι, δὲν ἐπιστρέφονται.

Κάθε ἔμβασμα πρὸς τὸ περιοδικὸ ν' ἀπευθύνεται στὸν κ. Ἀντώνιον Νικολόπουλον.

— Μιὰ ἄφιξη

Τὸ παραμένο Σάββατο ἔφτασε μὲ πλοῖο ἀπὸ τὴ Λισαβόνα ὁ ἐξαιρετικὸς μυθιστορηματοφόρος κ. Θράσος Καστανάκης. Στὸν Πειραιὰ τὸν ἐδεχόντανε μὲ συγχίνηση κι' ἀγάπη πολλοὶ φίλοι του ἀπὸ τὴν κόσμο τῶν γραμμάτων καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν.

Ὁ ἐκλεκτὸς συναγωνάτης μας, ποὺ ἤρθαν στὸ Παρίσι ὡς τὴν παραμονὴ τῆς κατοχῆς του ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς, παρέμεινε τρεῖς μῆνες στὴ μὴ κατεχομένη Γαλλία. "Ἔτσι ἔτσι τὸ μεγάλο ὄφαμα τῆς Γαλλίας σὲ πιὸ συγκλονιστικὲς στιγμὲς τοῦ.

Χωνεκτὴ ἀκόμα μένει ἡ ἐντύπωση τῶν ἀναγνωστῶν μας ἀπὸ τὴς ἀνταπαρρίσεις τοῦ συναγωνάτη μας ἀπὸ τὸ Ἡσίεμ, πρὶν ἀπὸ τὴν κατοχή. Ὁ κ. Θράσος Καστανάκης μᾶς ὑποσχέθηκε ν' ἀρχγνᾶεί τώρα, ἀπὸ τὶς στῆλες τοῦ περιοδικοῦ μας τὶς τρακτικὲς στιγμὲς ἑνὸς λαοῦ, ποὺ γνώρισε μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ ἀγωνιάνεκες ὀμφορὲς ποὺ ἀνκφέρει ἡ ἱστορία.

Σὰ θὰ γιομίσει τὸ τσουκάλι, ἔχουν ἔτοιμο τὸν ξύλινο πεῖρο ποὺ θὰ κλείσει τὴ θρυσοῦλα. Ἔτσι θὰ μείνει ἀκόμα φυλακισμένο τὸ κρασὶ ὡς ποὺ νὰ μάθει καλὰ τὰ τρικυούδι, γιὰ νὰ μπορεῖ ἀογότερα νάν τὸ τρηδονάει στὰ κεφάλια μαζὶ μὲ τὶς νόργες γυροδολιές του.

Ὄξω στὸ φῶς κερνάει ὁ νοικοκύρης. Πρῶτο ρίχνει στὸ δικό του ποτῆρι. Ἐκεῖ μέσα σπιθοδολάε: ὁ κρασὶ καὶ προτοφανερώνει τὴ δύναμή του. Σηκώνουν ὅλοι ψηλὰ τὴν κοῦπα καὶ κοιτᾶνε τὸ περιεχόμενο κ α τ α θ ε ο ῦ, ὅπως λένε. Σ-ῶφῶς παρακολουθοῦνε τάφτασα σπιθόμματα καὶ τάπιασα στριφογυρίσματά του. Τὸ χαίρουνται μὲ τὰ μάτια πρῶτα. "Ἐπειτα ἐργεται ὁ σεφὰ κατὰ λαρύγγι. Τὸν πρῶτο χρόνο τὸ ἔπιανε τὴ γλῶσσα. Μιὰ μιὰ σταγόνα τὸ δοκιμάζεί ὁ νοικοκύρης. Τὸ μυρίζεται κιόλας. "Ὑστερα ξαναδοκιμάζει ἀκόμα μιὰ γουλιά..

Τώρα κοιτάζει δλους γύρω καὶ χαιρετάει μὲ καταυχτικὴ μεγαλοπρέπεια — Ἴδια σὰν ἱερουργὸς καὶ ἱεροσάντης τοῦ παλιοῦ Βάκχου:

—Ἐς ὑγεία μας... Χρόνια πολλὰ καὶ καλά!.. Ὁ "Ἅγιος βοηθεῖ! μας!

—Ἀμήν! ἀντιχαιρετᾶν οἱ ἄλλοι.

—Μόσκος τὰ κρασιά μας! Καλόπιωτα!

—Ὁ Θεὸς νὰ δόκει!..

Καὶ μονομᾶς γυρίζουν τὰ ποτήρια κι' ἀδειάζουν τὸ περιεχόμενο νέα στὸ ἀχόρταγο στόμα. Τὸ ἴδιο, μὲ τὴν ἴδια τελετουργικὴ μεγαλοπρέπεια καὶ τάξη, γίνεται καὶ στὰ σπίτια τῶν ἄλλων ὅσοι ἀπαρτίζουνε τὴν παρέα. Καὶ εἶναι πανελλήνιο αὐτὸ τὸ παναγυρικὸ ἀνοιγμα τῶν βαγγνιῶν καὶ οἱ ἐγκωμιαστικὲς σπονδὲς, σὰν ὁ Ἀγιοδημήτρης νἀπυκατάστησε τὸ Διόνυσο τῶν ἀρχαίων.

Πιὲς πιὲς ὅμως φεύγουν οἱ θαρμὲς ἔγνιες ἀπ' τὸ κεφάλι καὶ πιὰ ξεδεμεύουνται τὰ φτερὰ τοῦ κορμιοῦ τους. Κ:' ἀρχίζουν οἱ χοροὶ καὶ τὰ τραγούδια — τὸ γλέντι ποὺ λυτρώνει πρόσκαιρα ὅλους τοὺς γιορταστῆδες καὶ δὲν τοὺς ἀφήνει στὴν ἀπόχη τῆς συλλογῆς καὶ τῆς σκοτούρας, ποὺ γιομίζουνε μὲ τρόμους τὸ μυαλὸ καὶ τὴν καρδιὰ τους...

Ἡ λύτρωση αὐτὴ μᾶς ἔξηγεῖ καὶ τὴν προτίμηση τοῦ Δήμου, ὅπως μᾶς τὴ διαλαλεῖ τὸ τραγοῦδι τῆς ἡμέρας:

«Τρεῖς ἀντρειωμένοι ἐβούλησαν
νὰ θγοῦν ἀπὸ τὸν "Ἀδη!
"Ο 'νας τὸ Μάη θέλει νὰ ἔγεί,
ποὺ εἶναι τὰ ψιμαρόνιαι.
"Ἄλλος θέλει τὸν Αὔγουστο,
ποὺ εἶναι τὰ πανηγύρια.
Κι' ὁ Δῆμος τ' Ἀγιοδημητριοῦ,
π' ἀνοίγουν τὰ θαγένια.
Π' ἀνοίγουν τὰ γλυκὰ κρασιὰ
καὶ πίνουν οἱ λεβέντες!...»

Ὁ Δῆμος δὲν ἤθελε νὰ ἐγεῖ ἀπὸ τὸν "Ἀδη οὔτε τὸ Μάη, ποὺ θὰ τρυγοῦσε τρυφερὰ ψιμάρνια (γεννημένα ·ψιμα), οὔτε τὸν Αὔγουστο, γιὰ νὰ πάει στὰ πανηγύρια νὰ ψωνίσει γιὰ τὸ νοικοκυριό του. Προτιμάει ἀνήμερα τ' Ἀγιοδημητριοῦ νὰ ἐρεθεῖ ὀξύ. Καὶ μὴ νομίσει κανεὶς πὼς εἶναι γιὰ τὸ πανηγύρισμα τῆς γιοστῆς του ποὺ ἔχει τὴν προτίμηση τοῦτη τὴ φορά. Οὔτε γιὰ τὴ γιορτή του, μὰ οὔτε γιὰ ὅποιο ἀπὸ τὰ πανηγύρια — ὄχι τὰ ἐμπορικά, μὰ κεῖνα ποὺ γλεντᾶνε.

Μᾶς τὸ λέει καθαρὰ τὸ τραγοῦδι: Θέλει τ' Ἀγιοδημητριοῦ «π' ἀνοίγουν τὰ θαγένια καὶ πίνουν οἱ λεβέντες!» Μόνο τότε δὲν ἀφήνουν ἔγνιες οἱ ἐγκαινιαστικὲς σπονδὲς ὁπὸ Βάκχο. Γιατὶ ἀν εἶναι νὰ χει κανένας φόβους καὶ τρόμους, τότε καλύτερα νὰ μένει στὸν ἀγκυρωμένο Ἅδη, ὅπου δὲν εἶν' ἀπρόσμενα νὰ τὰ δοῦ θὰ γίνουν, μὰ εἶναι γνωστὰ καὶ καθορισμένα. Καὶ κοντεύει πραγματικὰ νὰ γιὰ καλύτερα στὴ μυθικὴ κόλπση τοῦ Κέτου Κόσμου παρὰ στὴ σίγουρη κόλαση, ποὺ δημιούργησαν ἐδῶ στὸν Ἀπάνω Κόσμο τὰ παραφρονημένα πρόσωπα μὲ τὴν πολεμικὴ ἀπεμοζάλη ποὺ ξαπολύσαν, γιὰ νὰ ἱκανοποιήσουν τὶς κακοποιὲς δυνάμεις τοῦ πλούτου καὶ τῆς βίας.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΑΡΙΝΗΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Τὸ καινούργιο μυθιστόρημα τοῦ·

ΝΑΣΟΥ ΧΡΗΣΤΙΔΗ

«ΚΑΤΕΡΙΝΑ»

ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

Στὶς Ἐπαρχίες στὰ Πρακτορεῖ

ΓΡΑΦΕΙΑ
ΡΗΓΑ ΠΑΛΑΜΗΔΗ 4
ΤΗΛΕΦ. 30-297

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΑΘΗΝΑ, Περίοδος Β'
ΤΙΜΗ ΔΡΑΧΜΕΣ 4
ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 204

ΟΙ «ΣΙΚΧΑΣΙΑΡΗΔΕΣ»

Τοῦ ΚΛ. ΠΑΡΑΣΧΟΥ

Ὅλοι τοὺς συναντήσαμε· ὑπῆρξαν πάντοτε, ἴσως δὲ θὰ λείψουν ποτέ. Περιφέρονται μὲ σφιγμένα πικρὰ χείλη, δύσκολοι, ἀνικανοποίητοι, προσηλωμένοι, στὸ ὅραμα τοῦ ἀπόλυτου, ποὺ βλέπουν οἱ ἄλλοι νὰ τὸ ρίχνουν μὰ ποὺ αὐτοὶ θὰ τὸ κρατοῦν πάντα ψηλά. Ξέρουν τὸ κάθε τί, τὸ κάθε τὶ τοῦχουν ζυγίσει, δὲν τοὺς γελᾶς αὐτούς. Κι ἂν σοῦ ἐπιτρέπουν νὰ γράφεις εἶναι γιατὶ ἡ δική τους στειρότητα βρίσκεται μίλια ψηλότερα ἀπ' τὴ δική σου παραγωγή. Νὰ γράψουν αὐτοί; Δὲν καταδέχονται. Καὶ νὰ γράψουν τί, ἄλλωστε; Ὁ «Προμηθέας» γράφτηκε, ἡ «Θεία Κωμωδία» γράφτηκε, ὁ «Φάουστ» γράφτηκε. Λοιπόν;

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι δοκίμασαν κι αὐτοὶ κάποτε τὶς δυνάμεις των καὶ πρὸς τὰ ἐδῶ καὶ πρὸς τὰ ἐκεῖ, πρὸς ὅλους τοὺς δρόμους. Μὰ πάντα σὰν μὲ μιὰ διάθεση πειραματισμοῦ, πάντα σὰν μ' ἕνα κρυφὸ αἴσθημα ὅτι γλήγορα θὰ πάψουν νὰ γράφουν. Ὄχι πὼς τοὺς λείπαν χαρίσματα ἢ πὼς δὲν ἔνοιωθαν, καὶ πολὺ καλὰ μάλιστα, τὰ χαρίσματά τους· κι οὔτε πὼς τὰ γραφτά τους ἦσαν κατώτερα ἀπὸ ἄλλων γραφτά. Κι οὔτε πὼς ἦταν δυνατὸν νὰ πιστέψουν ὅτι μιὰ δυὸ φορὲς ἂν δοκίμασες τὶς δυνάμεις σου, τὶς ἔχεις γιὰ πάντα δοκιμάσει. Κάτι ἄλλο μούδιασε τὴν ὁρμή τους· ἡ ὑπέρμετρη φιλοδοξία, μιὰ κάποια νωχέλεια, ἡ σκέψη ὅτι πολὺ πιὸ ἀπολαυστικὸ — καὶ πιὸ κόμμοδο — εἶναι νὰ γεύεσαι ὅ,τι οἱ ἄλλοι σοῦ δίνουν παρὰ νὰ δίνεις ἐσύ.

Σ' αὐτὴ τὴν κλίση, ὅταν μιὰ φορὰ ἀφηστεῖς, δὲ βρίσκεις πιὰ τέλος. Εἶναι τόσο εὐχάριστη, προσφέρει τόσες χαρές! Διαλεχτοὶ λογοτέχνες μὰ καὶ μεγάλοι κάποτε δημιουργοὶ ἔνοιωσαν τὴ γητειά της. Γιὰ τίποτε ἄλλο νὰ μὴ νοιάζεσαι παρὰ γιὰ τὸ πῶς θὰ κάνεις τὸν ἑαυτό σου ἕνα ὅσο γίνεται τελειότερο ὄργανο προσδοχῆς, καὶ ὅλες σου τὶς ἱκανότητες, ὅλες σου τὶς δυνάμεις κατὰ κεῖ νὰ τὶς σπρώχνεις! Νὰ πλουτίζεις τὸ πνεῦμα σου καὶ νὰ θρέφεις τὴν ψυχὴ καὶ ν' ἀκονίζεις την εὐαισθησία σου καὶ ὅλη τὴν πεῖρα τῆς ζωῆς νὰ τὴ μεταχειρίζεσαι γιὰ ἕνα μονάχα: γιὰ νὰ τρυγᾶς, ὅπου κι ἂν τὸ βρίσκεις, τὸ πιὸ γλυκὸ μέλι τῆς γῆς: τὸ πνευματικό. Μὲ μιὰ τέτοια ἀπόλαυση, ποιὰ ἄλλη μπορεῖ νὰ παραβληθεῖ, καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ τὴν προτιμᾶς, ὅταν ἔχεις μὲ τέτοια φροντίδα κατεργαστεῖ τὸν ἑαυτό σου γιὰ νὰ τὴ γεύεται; Ὁ Ροΐδης ὁμολογεῖ μ' ἀπόλυτη εἰλικρίνεια τὴ δύναμη αὐτῆς τῆς γητειᾶς: «Κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα, τὸ ὁποῖον ἤθελον δαπανήσῃ, ὅπως γράψω μίαν μόνον μετριωτάτην σελίδα, ἠδυνάμην ν' ἀναγνώσω εἴκοσι τουλάχιστον καλλίστας τοῦ Σπένσερ, τοῦ Ἡλιοδώρου, τοῦ Ρενάν, τῆς Σάνδ, τοῦ Λουκιανοῦ, τοῦ Ἄϊνε ἢ τοῦ Τένυσων».

Ἔξοχη ἀπόλαυση, ἡ πιὸ λεπτή, ἡ πιὸ βαθειά, ἀπ' ὅλες ἡ πιὸ εὐφραντική, ποὺ μᾶς δόθηκε νὰ γευόμαστε μὰ ποὺ εἶναι κι αὐτὴ ὑποταγμένη στοὺς ἴδιους νόμους ποὺ κυβερνοῦν καὶ ὅλες τὶς ἄλλες χαρές μας. Καὶ ὁ πνευματικὸς καλοφαγᾶς, αὐτὸς ἰδίως, γυρεύει ὅλο καὶ πιὸ διαλεχτὰ φαγητά, γίνεται ὅσο κανεὶς ἄλλος γλήγορα «σικχασιάρης», καὶ ἐκεῖ ποὺ οἱ ἄλλοι βλέπουν βιβλία, φτάνει νὰ αἰσθάνεται ἐκεῖνος γεύσεις καὶ κλίματα. Νὰ βυθιστεῖ στὸ διάβασμα τοῦ βιβλίου; Ἀπὸ τὶς πρῶτες φράσεις νοιώθει τὴ γέψη του, γνωστή, τὶς ἐνενῆντα ἐννιὰ φορές, ἀλλοίμονο! στὶς ἑκατό! Δέκα—εἴκοσι εἶναι τὰ κλίματα· κι ὅταν τὰ γνωρίσουμε ὅλα;

Ἐδῶ βρίσκεται ὁ κίνδυνος ἀλλὰ κ' ἐδῶ πρέπει ἰδίως νὰ στηριχτοῦμε γιὰ νὰ καταλάβουμε τὴν ψυχολογία τοῦ πνευματικοῦ ἀπολαυστῆ. Τὸ ὄργανο ποὺ μὲ τόση ἔγνοια τὸ κατεργάστηκε, ποὺ εἶναι ὁ ὑπέρτατος σκοπὸς τῆς ζωῆς του, ὅλη του ἡ ζωή, ἡ πιὸ ἀκριβὴ χαρά του, θὰ τὸ ἀφήσει νὰ στομώσει; Θὰ κάνει ἴσα-ἴσα, ὅ,τι μπορεῖ γιὰ νὰ κρατᾶ διαρκῶς ἀκονισμένη τὴν κόψη του. Νὰ μὴ νοιώσει οὔτε στιγμὴ τὸ φοβερὸ αἴσθημα τῆς χορτασιᾶς! Πάντα ἀχόρταγος, μὲ ὄρεξη ἀδιάκοπα ἀνοιγμένη! Δύσκολη δουλειὰ γιὰ ἕναν χορτάτο ἀπὸ καιρό, ἢ, τουλάχιστον, τόσο εὐκολοχόρταστον! Δὲν τὸ παίρνει ἀπόφαση, ὡστόσο, καὶ ἀγωνίζεται. Νέες γέψεις, ἀδοκίμαστες, καὶ ὅλο πιὸ σπάνιες, πιὸ ἐκλεχτές! Ἄ! τὸ μέλι ποὺ δὲν τὸ γεύτηκε κανένας ὡς τώρα!

Καὶ τὸ γυρεύει ὁ πνευματικὸς ἀπολαυστὴς τὸ μέλι αὐτό, καὶ τὸ βρίσκει, καὶ τὸ κάνει τροφή του μοναδική, γιατὶ μιὰ φορὰ ὅταν γνώρισες τὸ ἀνώτερο πῶς ν' ἀνεχθεῖς τὸ παρακατιανό; Μὰ καὶ ἂν δὲν τὸ βρίσκει, ζεῖ μὲ τὴ λαχτάρα του, τὸ μαντεύει, τὸ προαισθάνεται, τείνει ὁλάκερος πρὸς αὐτό, φαντάζεται, δημιουργεῖ, δοκιμάζει, σχεδὸν τὴ γέψη του καὶ ἀναγκαστικά, τὴ γέψη αὐτὴ τὴν κάνει μέτρο στὶς κρίσεις του. Ὅταν ἔχεις νοιώσει, ὅταν ξέρεις ὅτι ποίηση εἶναι ὁ Αἰσχύλος, πῶς νὰ ὀνομάσεις ποιητὲς ὅσους νύρω σου στιχουργοῦνε; Ἀλλὰ καὶ πρὸς τί κ' ἐσὺ ὁ ἴδιος νὰ ἐπιχειρήσεις νὰ γράψεις στίχους; Μένεις ἀπολαυστής. Καὶ τοὺς ἄλλους, ποὺ κορδώνουν, πιστεύοντας ὅτι ἀνήκουν στὸ γένος ποὺ ἀνήκει καὶ ὁ Αἰσχύλος, ὅτι πλάστηκαν ἀπ' τὸ ἴδιο ὑλικὸ ποὺ ἐπλάστηκε κι αὐτός, τοὺς κυττᾶς μὲ περιφρόνηση, τοὺς κυττᾶς μὲ οἶκτο. Καὶ μήτε κὰν ἐπιχειρεῖς νὰ τοὺς βγάλεις ἀπὸ τὴν πλάνη τους!

***

Εἶναι, ὅμως, βέβαιος ὁ ἀπολαυστὴς ὅτι δὲ βρίσκεται κι αὐτὸς σ' ἕνα εἶδος πλάνης; Ὄχι ὅταν κρίνει τὸ ἄτομό του. Ἐγωϊσμὸς ἢ κοκετταρία, δουλειά του νὰ μὴ θέλει νὰ πέσει στὸ νερὸ γιατὶ ξέρει ὅτι δὲ θὰ θαυμάσουν ὅλοι τὸ πλέξιμό του. Ἀλλ' ὅταν κρίνει τοὺς ἄλλους. Ἐκείνη ἡ στωφὴ περιφρονητικὴ ζαρωματιὰ εἶναι τάχα σωστὸ νὰ σουρώνει τὰ χείλη του, ὅταν μιλᾶ ἢ ὅταν ἀκούει νὰ γίνεται λόγος γιὰ τὴ δουλειὰ τῶν συγκαιρινῶν του, γιὰ ἔργα μέτρια, παρακατιανὰ ἢ κ' ἐντελῶς μηδαμινὰ ἴσως, ὅταν παραβληθοῦν μὲ τὸν «Προμηθέα», τὴ «Θεία Κωμωδία», τὸν «Φάουστ»;

Τὴν περιφρόνηση πρὸς τοὺς ἄλλους, σὲ ἔσχατη ἀνάγκη, μπορεῖ νὰ τὴ δικαιολογήσει ἕνα αἴσθημα πραγματικῆς ὑπεροχῆς μας ἀπέναντί των. Προκειμένου νὰ γράψω πράματα ὄχι ἀξιόλογα, λέει ὁ ἀπολαυστής, καλλίτερα νὰ σωπάσω. Νὰ ἡ δικαιολογία τῆς «ἀποχῆς» του, νὰ καὶ ἡ σκέψη ἀπ' ὅπου ἀντλεῖ τὸ αἴσθημα τῆς ὑπεροχῆς του. Τὸ αἴσθ··· αὐτὸ τὸ ἀντλεῖ καὶ ἀπὸ μιὰ ἄλλη σκέψη, συμπλήρωμα καὶ ἐπακόλουθο τῆς πρώτης: Βέβαια, σὰν αὐτὰ ποὺ γράφονται, θὰ μποροῦσε κ' ἐκεῖνος νὰ γράψει, πολὺ ἀνώτερα μάλιστα. Δὲ γράφει, ὅμως, γιατὶ ἡ νάναι ἄριστο αὐτὸ ποὺ θὰ γράψει ἢ νὰ λείπει ἐντελῶς!

Οἱ ἄλλοι γράφουν, ὡστόσο. Τί μειονέκτημα, ἀλήθεια! Γιατὶ γράφοντας, δείχνοντες δηλαδή, μαζὶ μὲ μερικὲς ἀρετὲς ἴσως, καὶ τὶς ἀδυναμίες τους, λιγοστεύουν τὰ δικαιώματά τους νὰ κρίνουν τοὺς ἄλλους καὶ δίνουν καὶ περισσότερη συγχρόνως λαβὴ γιὰ νὰ κριθοῦν. Ἐνῶ ὁ ἀπολαυστὴς μένοντας μακρυὰ ἀπ' τὸ στῖβο καὶ τί δὲν κερδίζει! Κρίνει, μὲ τὸν πιὸ αὐστηρό, μάλιστα, τρόπο, χωρὶς νὰ κριθεῖ, κι ἀφήνει, ἐπιπλέον, ἔχει τὴ δυνατότητα ν' ἀφήσει νὰ ὑπονοηθεῖ ὅτι, ἂν καταδεχότανε νὰ κατέβει στὸ στῖβο, δὲ θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ τοῦ παραβγεῖ.

Ὡραία ὑπεροχή. Ποιὸς δὲν τὴ βλέπει! Ὅσοι δὲν πολέμησαν, ἀνώτεροι ἀπ' ἐκείνους ποὺ πολεμήσαν, καὶ ἂς μὴ φάνηκαν ἥρωες, καὶ ὅσοι δὲν πιάσαν σμιλάρι στὰ χέρια τους, ἀνώτεροι ἀπ' ἐκείνους ποὺ πιάσαν, κι ἂς μὴ δείχτηκαν Φειδίες καὶ Πραξιτέληδες! Πιάσαν τὸ σμιλάρι οἱ ἄλλοι αὐτοὶ ἀπὸ κενοδοξία, ἀπὸ ἄγνοια, ἀπὸ πλήξη, γιατὶ κάτι, ἐπιτέλους, θέλαν νὰ κάμουν; Ἂς τὸ δεχτοῦμε ὁπωσδήποτε δοκιμάστηκαν, δείχτηκαν, ἔδειξαν τὶς πολὺ ἀνθρώπινες ἀδυναμίες τους, κάτι ἔπραξαν, κάτι ἐπιχείρησαν· δὲν ἔμειναν φιλάρεσκοι καλλιεργητὲς τοῦ ἐγώ των, σὲ μιὰ σίγουρη, βολικὴ ἀκαταδεξιά, θεωρώντας ἐκεῖθε μὲ χείλη πικρά, περιφρονητικὰ σουρωμένα, τὴν ἔστω καὶ μέτρια, τὴν ἔστω καὶ ἀσήμαντη, τὴν ἔστω καὶ μηδαμινὴ πράξη τῶν ἄλλων.

Καταλαβαίνω τὴν πικρία, καταλαβαίνω τὴν ὑψηλὴ συνείδηση ὅλων αὐτῶν ποὺ θέλουν ν' ἀπέχουν, καταλαβαίνω καὶ τὶς βαθειὲς ἀπολαύσεις, ποὺ θὰ τοὺς δίνει ἕνα πνεῦμα, ποὺ ἀδιάκοπα πλουτίζεται, μιὰ εὐαισθησία ποὺ ἀδιάκοπα ἀκονίζεται, μιὰ ψυχὴ ποὺ δὲ θέλει νὰ μένει σὲ τίποτε κλειστή. Εἶναι ἴσως οἱ πιὸ τέλειοι λάτρες τῆς ζωῆς, ἐκεῖνοι ποὺ ἀντικρύζουν τὰ πιὸ πολλὰ ἀπ' τὰ μύρια της πρόσωπα, ποὺ μποροῦν, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον, νὰ καλλιεργήσουν καὶ νὰ χαροῦν καὶ νὰ θεωρήσουν τὸν ἑαυτό τους καὶ νὰ μὴν ἀφήσουν κανένα μέρος του ἄνεργο, οἱ πιὸ εὐκίνητοι, οἱ πιὸ ἀφανάτιστοι, οἱ πιὸ ἀνοιχτοὶ σὲ ὅλους καὶ σ' ὅλα. Δὲν καταλαβαίνω μόνο τὸν περιφρονητικὸ καὶ ὑπεροπτικὸ τρόπο τους, ὅταν μιλοῦν γιὰ τοὺς ἄλλους. Κυτταγμένα ἀπὸ τὸν Ἄρη ὅλα τὰ γήϊνα γίνονται βέβαια ἰσοδύναμα ἢ δράση καὶ ἡ ἀδράνεια, ὁ Αἰσχύλος κι ὁ ταγκογράφος. Μὰ μήτε τοῦ Ἄρη κάτοικοι εἴμαστε, μήτε κινούμαστε στὴν ἄπειρη ἔκταση καὶ στὸν ἄπειρο χρόνο. Μᾶς συνεπαίρνει ἡ λαχτάρα τοῦ ἀπόλυτου, ζοῦμε, ὅμως, μέσα στὸ σχετικὸ καὶ οἱ κρίσεις μας ἰδίως θεμελιώνονται καὶ μένουν στὴ σφαῖρα τοῦ σχετικοῦ. Κρίση ἔξω ἀπὸ τὸ σχετικὸ δὲ νοεῖται. Ἐκεῖθε, λοιπόν, κυττάζοντας καὶ τὸ λίγο καὶ τὸ μικρὸ καὶ τὸ φτωχὸ τῆς λογοτεχνίας μας, μόνο νὰ τὸ περιφρονοῦμε δὲν πρέπει. Μὲ τὰ μεγάλα κυρίως ἔργα δικαιώνεται ἡ πνευματικὴ ζωὴ τῶν λαῶν. Μὰ τὰ μεγάλα ἔργα δὲν ξεπετιοῦνται ἀπ' τὴ μιὰ μέρα στὴν ἄλλη. Τὰ φέρνει τὸ ὡρίμασμα τῶν καιρῶν. Τὸ λίγο, τὸ μικρό, τὸ φτωχό, ποὺ πλάθουν τὶς λογοτεχνίες καὶ ποὺ ἑτοιμάζουν, ἀργά, σιγά, στερεά, τὸ γέννημα τοῦ μεγάλου!

ΚΛΕΩΝ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Ἡ ἀρχαία τραγωδία

Ὁ «Οἰδίπους Τύραννος» στὸ Κήνεσμε

(Φέτος τὸν Ἰούνιο ἔδοθηκαν στὸ θέατρο «Ὀστρόφσκυ» τοῦ Κήνεσμε—μιᾶς μικρῆς πολιτείας ποὺ βρίσκεται κάπου 200 χιλιόμετρα Β. Α. ἀπὸ τὴ Μόσχα, πάνω στὸ Βόλγα — ἀρκετὲς παραστάσεις τοῦ «Οἰδίποδα Τυράννου» τοῦ Σοφοκλῆ, ποὺ σημείωσαν ἀρκετὴν ἐπιτυχία στὸ ρωσσικὸ κοινό. Παρακάτω ὁ θεατρικὸς κριτικὸς Η. Σπάσκη γράφει σχετικὰ στὸ περιοδικὸ «Θέατρο» τὶς ἀκόλουθες ἐντυπώσεις του ἀπὸ τὴν παράσταση αὐτή:)

Ἡ αὐλαία ἀνεβαίνει. Ἀκούγονται μακρυνοὶ ἦχοι μουσικῆς. Ὕστερα πλησιάζουν, δυναμώνουν. Εἶναι μιὰ μουσική, μελωδικὴ κι' ἁπλή. Ἔπρεπε καὶ πρέπει νάναι ὅταν θέμε νὰ ἀναβιώσουμε στὸ σύγχρονο θέατρο τὴν ἀρχαία μουσικὴ ποὺ σχεδὸν ἔχει χαθεῖ γιὰ πάντα. Ἐμφανίζεται ὁ χορός. Δὲν εἶναι πολυάριθμος κι' ὅμως γέμισε ὁλότελα τὴ μικρὴ σκηνή. Γέροι καὶ μαχητὲς, ἔφηβοι καὶ παιδιά. Ὁ χορὸς ζεῖ καὶ ἀνησυχεῖ, καὶ νομίζετε γιὰ μιὰ στιγμὴ πὼς γίνεστε καὶ σεῖς σὰν τὸν ἀρχαῖο θεατὴ ποὺ παρακολουθοῦσε ἐνεργητικὰ τὸ ἔργο κι' ἦταν δίκαιος κριτὴς ἐπιφορτισμένος νὰ ἀποφασίζει γιὰ τὸ δάφνινο στεφάνι.

Ὁ χορὸς θέλει νὰ δεῖ τὸν Οἰδίποδα. Γιατὶ πιστεύει πὼς ἡ σοφία του ποὺ μιὰ φορὰ ἔσωσε τὴ Θήβα ἀπ' τὴν Σφίγγα, θὰ σώσει καὶ τούτη τὴ φορὰ τὴν πόλη ἀπ' τὸ λιμό. Ἐδῶ διακρίνουμε καθαρὰ τὴν ἐπίδραση ποὺ εἶχε ὁ λιμὸς στὴν Ἀθήνα στὰ πρῶτα χρόνια τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Μὰ ὁ Σοφοκλῆς δίνοντας δραματικὸ περιεχόμενο σ' ἕνα ἀνθρώπινο γεγονός, εἶναι φυσικὸ νἄρχεται σ' ἀντίφαση μὲ τὸν ἱστορικὸ Θουκυδίδη. Γιατὶ ὁ Σοφοκλῆς νομίζει πὼς ἡ γνώση τῆς ἀλήθειας θὰ φέρει τὴ λύτρωση ἀπ' τὸ λιμό, ἐνῶ τὰ πράματα ἦταν ἐντελῶς διαφορετικὰ στὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα.

Πέτυχε, ἄραγε, ὁ θίασος νὰ παρουσιάσει τὸ ποιητικὸ πορτραῖτο τοῦ χοροῦ, ὅπως ἔπρεπε; Καὶ ναί, καὶ ὄχι. Ναί, γιατὶ εἶναι στιγμὲς ποὺ δίνει πραγματικὰ τὴν ἐντύπωση λαοῦ, ποὺ ὑποφέρει καὶ πονάει, καὶ σύγχρονα νοιώθει τὸν ἑαυτό του λεύτερο καὶ ὡραῖο πολὺ κοντινὸ στοὺς θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου. Ὄχι, γιατὶ θυμίζει, καμμιὰ φορά, πάρα πολὺ τοὺς προσκυνητὲς τοῦ Μεσαίωνα κ' εἶναι πολὺ βουτηγμένος στὴν προσευχή. Κι' ὁ λαὸς δὲν ἦταν τέτοιος τὴν ἐποχὴ τοῦ Σοφοκλῆ:

Δὲν εἶσαι Θεός, τὸ ξέρω. Κι' ὄχι σὰν σὲ Θεὸ
ἤρθαμε σὲ σένα — κι' ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά μου—
καὶ στὸ βωμό σου προσπέσαμε ὅλοι.
... ...
Καὶ τώρα νά, ὦ προικισμένε μὲ σοφία
σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους! Ὅλοι μὲ παρακάλια μύσια
σὲ σένα ἤρθαμε. Βρές μας τῆς λύτρωσης τὸ δρόμο (1)

Ἐμφανίζεται ὁ Οἰδίποδας — παίζει τὸ ρόλο του ὁ ἠθοποιὸς Μηλοβίντοφ, νέος καὶ μὲ ταλέντο. Φτάσαμε στὸ κεντρικὸ σημεῖο τῆς παράστασης. Γιατὶ στὸν Οἰδίποδα καὶ λιγώτερο στὴν γυναῖκα του Ἰοκάστη, εἶναι μαζεμμένο ὅλο τὸ τραγικὸ πάθος τοῦ ἔργου. Ἐδῶ ἐπίσης εἶναι καὶ τὸ κλειδὶ τοῦ ποιητικοῦ πορτραίτου τοῦ λαοῦ, γιατὶ μονάχα μέσα σ' ἕνα λαὸ πραγματικὸ μποροῦν νὰ λάμψουν οἱ μορφὲς αὐτῶν τῶν ἡρώων. Γιατὶ ποιὸς εἶναι ὁ Οἰδίποδας; Βασιλιᾶς, δημαγωγὸς μήπως, μὲ τὴ δύναμη καὶ τὴν ἐπιρροὴ τοῦ Περικλῆ, ἢ ἕνας φιλόδοξος, ἄπατρις τυχοδιώκτης, ποὺ ἄρπαξε τὸ θρόνο τῆς Θήβας, μὴν ἔχοντας κανένα δικαίωμα πάνω του καὶ ποὺ κυττοῦσε πῶς νὰ μὴ χάσει τὴν ἐξουσία του;

Τὶ λύση ἔδωσε τὸ θέατρο σ' αὐτὸ τὸ ἐξαιρετικὰ σπουδαῖο ζήτημα; Ἔμεινε ἀρκετὰ προσηλωμένο στὴν παραδεγμένη γραμμὴ, τοῦ Οἰδίποδα —βασιλιᾶ ποὺ καταντάει Οἰδίποδας — πάσχων.

Τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ ἔργου, ποὺ εἶναι ἀδύνατο νὰ νοηθοῦν σωστὰ δίχως παραβολὴ μ' ὅλο τὸ ἄλλο κείμενο τοῦ δράματος τοῦ Σοφοκλῆ, σωστὰ μπῆκαν σὰ βάση σ' ὅλη τὴ σκηνοθεσία.

Ὦ, γιοὶ τῆς γῆς τῆς Θήβας! Νὰ κυττᾶτε, νὰ ὁ Οἰδίποδας,
αὐτὸς ποὺ πέρασε τῆς Σφίγγας τὴ σοφία καὶ δοξάστηκε πολύ!
Πρόσμενε λοιπὸν θνητέ, στὴν κάθε ζωὴ τὴν κρίσιμη μέρα,
μὴ νομίζεις εὐτυχισμένον κανένα
πρὶν νὰ φτάσει στὶς ὄχτες, ὅπου δὲν ὑπάρχει πόνος.

Ἔτσι, ὁ βασιλιᾶς παρουσιάζεται μπροστά μας πάσχων, εἶναι τὸ θῦμα τῆς Μοίρας. Παιγνιδάκι στὰ χέρια της. Καὶ ἡ Μοῖρα τὸν ἔρριξε στὴ δυστυχία, γιατὶ εἶναι πάντα ἐχθρικὴ γιὰ τὴν ἀνθρώπινη δυστυχία.

Σ' ἕνα τέτοιο σύντομο σημείωμα γιὰ τὴν παράσταση τοῦ Κήνεσμε, δὲν ἔχει, βέβαια, τὴ θέση της μιὰ πλατύτερη συζήτηση γιὰ τὸ πῶς πρέπει νὰ παρουσιαστεῖ ὁ Οἰδίποδας, καί, γενικώτερα, ἡ τραγωδία τοῦ Σοφοκλῆ. Πρέπει ὅμως νὰ σημειώσουμε, πὼς ἡ ἀναβίωση τοῦ ἀρχαίου θεάτρου βρῆκε βαθειὰν ἀπήχηση στις λαϊκὲς μάζες ποὺ παρακολούθησαν τὶς παραστάσεις τοῦ θεάτρου «Ὀστρόφσκυ».

Η. ΣΠΑΣΚΗ

(1) Ἡ μετάφραση στὴ ρωσσικὴ ἔγινε ἀπὸ τὸν Ζελίνσκη.

Ἀλεξαντρινὰ ἐπιγράμματα τοῦ Φιλοδήμου (1)

Παλ. Ἀνθ., V, 124

Δὲν ἦρθε ἀκόμα τ' ὥριμο θέρος γιὰ σένα κι οὔτε
μαύρισε τὸ τσαμπὶ μὲ τὶς παρθενικές του χάρες.
Μ' ἀπὸ τὰ τώρα οἱ Ἔρωτες τροχᾶνε, Λυσιδίκη,
τὰ βέλη τους τὰ γρήγορα καὶ κρυφοκαίει ἡ φλόγα.
Φευγᾶτε, φουκαράδες μου, πρὶν οἱ σαϊτιὲς ἀρχίσουν!
Τρανὴ σὲ λίγο πυρκαγιά, μαντεύω θὰ φουντώσει.

Παλ. Ἀνθ., V, 308

«Στάσου, κομψή μου! Τ' ὄνομα τ' ὡραῖο σοῦ μᾶς χαρίζεις;
Ποῦ νὰ σὲ δῶ; Δίνω ὅ,τι θές. Δὲ μᾶς μιλᾶς καθόλου
Ποῦ μένεις; Πίσω σου ἄνθρωπο θὰ στείλω (2). Μὴ σ' ἔχει ἄλλος;
Ὥρα καλή, ἀκατάδεχτη! Δὲ λὲς οὔτ' ἕνα «χαῖρε»;
Μὰ θὰ σὲ πάρω ἀποκοντά· ξανὰ καὶ πάλι. Ξέρω
νὰ καταφέρω πιὸ σκληρές. Τώρα ἔχε γειά, κοπέλα!»

Παλ. Ἀνθ., V, 132

Τὶ πόδι, κνήμη, τὶ μηροί, ποὺ δίνεις τὴ ζωή σου
γι' αὐτούς, ἀλήθεια, τὶ γλουτοί, καὶ ξάγγλι καὶ λαγόνι κ,
τὶ πλάτες, ὦ, καὶ τὶ μαστοὶ καὶ τράχηλος φιδίσιος,
τὶ χέρια, τὶ ματόπουλα, ποὺ μ' ἔχουν παλαβώσει,
ζευγαρωτὰ καὶ τὶ ψιλὲς, ποὺ λαχταράω, φωνίτσες!
Ἂν εἶναι ξένη, Φλώρα (1) κι ἂν δὲ λέει τῆς Ψάπφας στίχους (2),
μὰ κι' ὁ Περσέας τὴν Ἰνδὴ ἐρωτεύτηκε Ἀντρομέδα (3)

(1) Ὁ Φιλόδημος γεννήθηκε στὰ Γάδαρα τῆς Παλαιστίνης, ἀλλὰ ἔζησε στὴ Ρώμη στὸν κύκλο τοῦ Κικέρωνα, ποὺ εἶταν σύγχρονός του. Ἐξὸν ἀπὸ τὰ ὡραῖα ἐπιγράμματά του ἔγραψε πραγματεῖες ἠθικές, μιὰ ἱστορία τῶν αἱρέσεων, μιὰ μελέτη γιὰ τὸν Ὅμηρο κλπ.

(2) Γιὰ νὰ μάθω, δηλαδή, τὴν κατοικία σου

(1). Ἔτσι λέγαν οἱ ἀρχαῖοι τὶς ἑταῖρες ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Ἰταλίας.

(2). Οἱ γυναῖκες τοῦ εἴδους της ἐκείνη τὴν ἐποχὴ τραγουδοῦσαν ὑψηλὴ ποίηση κι ὄχι στίχους τῶν ἐπιθεωρήσεων.

(3). Ἡ Ἀντρομέδα εἶταν κόρη τοῦ βασιλιᾶ τῆς Αἰθιοπίας Κηφέα (ὄχι, λοιπόν, Ἰνδή!) ποὺ τὴ γλύτωσε ἀπὸ ἕνα θαλάσσιο τέρας ὁ ἥρωας Περσέας, γιὸς τοῦ Δία ἀπ' τὴ Δανάη, γυρίζοντας ἔπειτ' ἀπὸ ἕνα ἄλλο του κατόρθωμα. Ὕστερ' ἀπὸ τὴ σωτηρία της τὴν ἐπῆρε γυναίκα του κι ἔκαμε μαζί της κάμποσα παιδιά.